

गृही – विनय

भगवान् बुद्धं सिगालपुत्रयात उपदेश वियां विज्याना च्वंगु ।

भिच्छु अमृतानन्द

“भासये जोतये धम्मं:”

गृही-विनय

प्रकाशक :

धर्मकीर्ति बौद्ध अध्ययन गोष्ठी
धर्मकीर्ति विहार, श्रीघः

प्रकाशक-

धर्मकीर्ति बौद्ध अध्ययन गोष्ठी

धर्मकीर्ति विहार, श्रीघः,

ये । फोन : १४५९५

बुद्ध संवत् २५२३

नेपाल संवत् १०९९

विक्रम संवत् २०३६

ईस्वी संवत् १९७९

चतुर्थावृत्ति २०००

सर्वाधिकार सुरक्षित

मू- ३/५० (स्वर्का त्या)

थाकू :-

शाक्य प्रेस,

ओम्बहाः, कान्तिपुर ।

फोन : १३६०४

आचार्य भिक्षु अमृतानन्द महास्थविर

समर्पण

अति गौरवनीय, जिगु हृदये चन्द्रालोकं
खय्का विज्याम्ह प्रत्रज्यादायक
ज्ञानमूर्ति

ज. चन्द्रमणि महास्थविरपाड्या

चरण-कमले

सादर समर्पण यानागु

जुल ।

बुद्ध-वचन

“धम्मं विना नत्थि पिता च माता,
तमेव ताणं सरणं पत्तिट्ठा ।
तस्माहि भो किञ्चमच्छं पहाय,
सुणाथ ! धारेथ ! चराथ धम्मे !”

धर्मं विना मनु च पिता च माता,
त्राता वहे जक, शरणे प्रतिष्ठा ।
तस्मात् भो लोक, तोतान्य कार्थ्यं,
न्यना सुमकाव धर्मादि थाव ॥

प्रिय भक्तजनपि ! संसारे धर्मं विना माँ-ब्बा धीपि दुगु मखु । यथार्थं ज्ञानं विचार याना स्वतसा माता-पिता धीपि धर्मं हे खः । तरे याना बीम्ह नं वहे खः । शरण काये योग्यम्ह नं वहे धर्मं खः । न्ह्याथायसं प्रतिष्ठा जवीगु नं वहे धर्मं खः ।

तस्मात् मेगु न्ह्याग्गु ज्या तोता नं धर्म-कथा न्योँ ! न्यनालि मने धारण या ! धारण याना थें धर्मया आचरण नं या ! (धर्मं हे जक सुख शान्ति प्राप्त जुई) ।

प्रेमोपहार

“माता” स्वदेश जनया थुगु थःगु भाषा ।
चित्ते सदा सरररं सुख बीम्ह पासा ॥
तस्मात् लोकजनया प्रिय ज्वीगु भाषा ।
चवया जिनं थुगु पदे नुगलेति छापा ॥
बुद्धयागु धर्म सुखदा थुगु मातृभाषां ।
प्रेमोपहार थुलि थ्व हित्त ज्वीगु खासां ॥

“म”

Dhamma.Digital

ग्रन्थ परिचय

श्री बौद्धपिनि मूल ग्रन्थ व्याख्यात अर्थात् भगवान् बुद्धया मूल उपदेश व्याख्यक मुनातःगुयात् "त्रिपिटक" धाई । व थये—

त्रिपिटक { अ) सुत्त-पिटक (=सूत्र-पिटक)
 { आ) विनय-पिटक (=विनय-पिटक)
 { इ) अभिधम्म-पिटक (=अभिधर्म-पिटक)

थुलि स्वंगू ग्रन्थ समूहयात् त्रिपिटक (=स्वंगः दाला) धाई ।

थुकी मध्ये सुत्त-पिटके न्यागू ग्रन्थ दु—

- क) दीघनिकाय— थुकी ३४ पु सुत्त (=सूत्र) दु ।
- ख) मज्झिमनिकाय— थुकी १५२ पु सूत्र दु ।
- ग) संयुत्तनिकाय— थुकी ५६ गू संयुत्त (=संयुक्त) दु ।
- घ) अंगुत्तरनिकाय— थुकी ११ गू निपात दु ।
- ङ) खुद्दकनिकाय— थुकी १५ गू ग्रन्थ दु ।

१५ गू ग्रन्थ थये—

१) खुद्दकपाठ	६) विमानवत्थु
२) धम्मपद	७) पेतवत्थु
३) उदान	८) थेरगाथा
४) इतिवृत्तक	९) थेरीगाथा
५) सुत्तनिपात	१०) जातक

११) निद्देस (महा निद्देस,
चूल निद्देस)

१२) पटिसम्भदावग्ग

१३) वक्कसाव

१४) बुद्धवच

१५) वरियापिटक

विनय-पिटके निम्न ५ गू ग्रन्थ दु—

- १) पाराजिका पालि अथवा भिक्खुविभंग
- २) पाचित्तिय पालि अथवा भिक्खुनीविभंग
- ३) महावग्ग
- ४) चूलवग्ग
- ५) परिवार पालि

एव न्यागू ग्रन्थ मध्ये नं. १, २ ग्रन्थयात 'सुत्तविभंग' नं घाः ।
नं. ३, ४ ग्रन्थयात 'खन्धक' नं घाः ।

अभिधम्म-पिटके निम्न ७ गू ग्रन्थ दु—

- १) धम्मसंगणी
- २) विभंग
- ३) कथावत्थु
- ४) पुग्गल पञ्जति
- ५) धातुकथा
- ६) यमक

७) पट्टान

'सिगालोवाद-सूत्र' - सूत्र-पिटकया दिवनिक्काय धैगु ग्रन्थे ख्वंगु
स्वीछपुगु सूत्र खः ।

भूमिका

“गृही-विनय” धैगु ध्व ग्रन्थ थौं तक कीगु मातृभाषाय् प्रकाश मदुनि । कीगु मातृभाषाय् प्रकाश जुक्क ग्रन्थ मध्ये ध्व ग्रन्थ कीत प्रथम आवश्यकगु खः । संसारे प्रायः गृहस्थाश्रमयागु धर्मं नियम मस्युगुलि याना गृह-कलह आदि अनेक प्रकारया अशान्ति जुया च्वंगु खः । अहो धन्य ! थौं वहे ग्रन्थ बुद्ध भगवान्या कुलपुत्र जुया बिज्याकम्ह भिक्षु अमृतानन्दं स्वदेशवासी भक्तजनपिनिगु उपरे मैत्रीचित्त तया गृहस्थपिनि नियम दुगु थुगु ग्रन्थ च्वया बिज्यायगुली तच्चतं हे परिश्रम याना बिज्यात, हातं संशोधनार्थं जिगु शिरे भार बिया बिज्यात ।

थुजोगु प्रकारं वसपोल कुलपुत्रं परिश्रम याना बिज्यागु खना, जि बांलाक संशोधन याय् मसःसां हर्षचित्त अर्थात् श्रद्धाचित्तयागु बलं थःमं फकी संशोधन यानागु जुल । तथापि संशोधने आपालं भूल जूगु नं दय्फु । थुके पाठकवर्गपिणं संशोधकयागु भूलयात अवश्य नं माफ याना दिई धैगु हादिक आशा यानागु जुल ।

थुगु हे प्रकारं बुद्ध भगवान्या वचनमृत अर्थात् त्रिपिटक ग्रन्थ फुक्कं हे कीगु मातृभाषाय् अनुबाव याना च्वया प्रकाश याये फ्युकेमाः धैगु की भिक्षु, श्रामणेर, उपासकोपासिकापिनि चित्तय् अखण्ड दया च्वने माल तथा फुफुपिसं फक्को फक्को सहायता याना क्रमशः बौद्ध ग्रन्थ मातृभाषाय् उदय उवीके माल । गथे सूर्य उदय जुया वोलिसे अन्धकारगु

[क]

रात्री विनाश जुया बनी, अथे हे बौद्धग्रन्थ उदय जुया बोलिसे लोके
अन्धकार समानगु अज्ञानता नं अस्तंगत जुयावनी ।

लोके गृहस्थीपिन्त उपकार ज्वीगु थुगु ग्रन्थ अनुवाद याना च्वया
बिज्याकम्ह भिक्षु अमृतानन्दयात जिगु हृदयनिसें धन्यवाद मयासें च्वने
फुगु मखु । हानं अर्थ सहायक दातापिन्त नं बारम्बार हे धन्यवाद यानागु
जुल । आः हानं थुगु ग्रन्थ पठन याना गृही-विनयानुसार गृहस्थाश्रम
उन्नति ज्वीगु आचरण याःपिन्त व याकूपिन्त जा कं हे धन्यवाद मभ्युसें
ध्व जिगु चित्त सन्तोष जूगु मखु ।

बुद्धसम्बत २४८६

— महाप्रज्ञा भिक्षु

Dhamma.Digital

निगूगु संस्करणया

छगू खँ

प्रस्तुत ग्रन्थ सर्वप्रथम नेपाल संवत् १०६३ साले छापे जूगु खः । दच्छि ति लिपा हे ध्व सफू अप्राप्य जुल । गोकःखेमछि श्रद्धालु उपासक-पिसं ध्व सफू छापे याय्माल घका जित न्यंकल । उगु बखते जिके छापे याय्गु इच्छा व श्रद्धा नं दुगु खः । तर पाठकपिसं मस्यूगु मखु कि उथाय् युद्धया कारणं भौया छु हालत ! थुगुसी नं ध्व सफू बडो हे मुश्किलं पिकाय् फत । ध्व सफू छापे याकेया निरिति घर्मोदय सभां प्रस्ताव पास याना तःगु दत्यां मयाय् घुंकल । बल्ल बल्ल थौं छिकपिनि घम्मुखे उपस्थित याय्फत ।

ध्व सफू — जिगु विचारे—केवल बौद्धपिन्त जक मखु, परंतु प्रत्येक मानवयात आवश्यकगु खः धैगु विश्वास दु । गृहस्थीपिनि जीवन, सदाचार व सुन्दर मज्जीकं न थःगु छेँ, न गाँ, न देश, न राज्य सुन्दर तथा सदाचारी जुई । मनुष्यतय्सं कर्तव्य व घर्मयात बाँलाक ल्याखय् मतःगु जूया निरिति थौं कीगु छेँ अनेक तरहं परस्पर त्वापुख्यापु जुया च्वन । घात्थेँ घाल घाःसा घर्मयात गन बास मन्त अन, न कर्तव्य हे दई, न घर्म हे, न शान्ति हे । थौंया जगते भौतिकवादं तोपुया च्वन । घर्मवादीतय्त छुं मस्यूपि भालपीगु । घर्मया प्रति उदासीनता क्यनीगु,

हेलाया मिखां स्वइगु । गुकिया फलस्वरूप हाहाकार, अशान्ति मचे जुयाच्चन । संसारे बकबनं लोभ, अत्याचार, व्यभिचार, ईर्ष्या, क्रोधं अष्ट शायधुं कल । अयनं भालपे मफुनि । गुथायतक्क मनूतयसं मैत्री, करुणा, मुद्रिता आदि धर्मयात यः गु याना काय् फैमखु, उथायतक्क थयिजागु हे प्रयास याःसां शान्ति दैमखु, न सुख हे दई । सदां दुःखया गाले दुना च्वनी ।

उकि जि ध्व सफुती भगवान् शाक्यसिंहं आज्ञा जुया बिज्यागु सिगालोवाद-सूत्रया खँ च्वयागु । थुकि आपलं गृह-धर्मं सुधार जुई । थः वं थः कर्तव्य म्हेसई । अले गृहस्थाश्रमे शान्ति दई ।

न्हापाया संस्करणे स्वया नं आः थुकी थासे थासे खँ अपो दु । निशायति निदर्शनया रूपे निपुति खँ नं दु । संशोधनं नं फक्को यानागु दु ।

की नेपाले नं सफू स्वे मन दुसां न्याना काय् मफुपि भक्तपि आपालं दय्फु । अजापि भक्तजनपिन्त प्रत्येक दातापिसं ध्व सफू छगू छगू प्रति दान बींगु अत्युत्तम खः । थुकि निम्हेसितं कल्याण जुई । थथे धर्मपुस्तक दान याय्गु 'धर्म-दान खः' धका छिकपिसं सिया हे दीगु दु । भगवान् शाक्यमुनिन्द्रं धम्मपदे दान मध्ये 'धर्म-दान' सर्वश्रेष्ठ धका आज्ञा जुया हे बिज्यागु दु ।

ध्व सफू—सु मचा, सु ल्याय्म्ह, सु बुढा, सु बुढी, सु मिजं, सु मिसा—सकसितं माःगु खः । यदि बालक बालिकापिन्त, गुरुजनपिसं बा मां—बौपिसं थुकिया अध्ययन बांलाक याकल धाःसा अवश्य नं की

ठ]

सन्तानपि छम्ह थें छम्ह अपुष जुया, सुविनीत जुपा ध्याहाँ वई । थुपि हे की छें या उत्तराधिकारीपि खः ।

अधिक छु च्चे, थःमं नं ला सःगु-स्यूगु छुं मखुनि । थ्व जा केवल श्रद्धाया स्वाँ छफो खः । जीवन धाय्गुया माने हे 'गाः-मगाः, चाः-मचाः' खः । यदि थ्व सफुलिं छम्हसित जक जूसां 'खः' धका धाय्के फत धाःसा, जि थःत थःमं भाग्यमानी धाय् फई । आशा दु कि पाठकपिसं अवश्यं थुकियात पासा याई ।

एल्जा लोज
कालिम्पोंग ।
२५-१२-४८

- भिक्षु अमृतानन्द
स्वःम्ह व पिकाम्हे

Dhamma.Digital

स्वंगूगु संस्करणाया

निगू शब्द

ध्व नेपाल भाषाया 'गृह-विनय' ग्रन्थया स्वंगूगु संस्करण पाठकपिनि न्होने प्रस्तुत याय् दुगु अत्यन्त हर्षया खँ खः । थुगु ग्रन्थ प्रथम न्हापां आयुष्मान भिक्षु अमृतानन्दजुं च्वथा नेपाल सम्बत् १०६३ सालस प्रकाशित याना बिज्यात । अनलि ई.सं. २५-१२-४२ स द्वितीय संस्करण प्रकाशित जुल । आः ध्व हर्ष व उत्साहित साथं तृतीय संस्करण धर्मोदय सभा द्वारा प्रकाशित याना च्वना ।

थुगु अमूल्यगु ग्रन्थ रत्न पाठकजनपिन्त प्राप्य मजुया च्वंगु ताहे दये धुंकल । थथिजागु अनघंगु पुस्तक रत्न अप्राप्य ज्वीसाथं तुरन्त कीसं तृतीय संस्करण प्रकाशित याना बीमफया च्वंगु ध्व कीगु हे दुभाग्य, अनुत्साही व अर्थाभाव बाहिक मेगु छु घाये ?

वक्कली स्थविरयात त्थागतं आज्ञा जुया बिज्यागु दु-“यो धम्म पस्सति सो मं पस्सति” अर्थात् 'सुनां धर्मयात खंकी वं हे जक घात्थें नं जित खंकूगु जूवनी ।' थुगु ग्रन्थ धर्म व कर्तव्य ज्ञान चक्षुं बांलाक खंका आचरणे ह्येत अत्यन्त उपकारी जूवं । पाठकजनपिसं थुगु ग्रन्थ बांलाक अध्ययन याना थःथःगु अमूल्यगु मनुष्य जीवन साथंक व सफल याना बिज्याई-दी धैगु तःधंगु आशा व विश्वास याना च्वनागु दु । थुलि जुल घाःसा प्रकाशक संभाया अहोभाग्य समर्क जुये ।

ढ]

अन्तस थुगु ग्रन्थ च्वया बिज्याम्ह आयुष्मान् अमृतानन्दजु व तृतीय
संस्करण प्रकाशित यायूत उत्साहित याना बिज्याम्ह पूज्य धर्मालोक
भन्ते निम्हसितं हादिक धन्यवाद ब्युस्य निगू शब्द क्वचायेके त्यना ।

“भवतु सब्ब मंगलं”

लुम्बिनी

३-१-६७

- भिक्षु अनिरुद्ध

Dhamma.Digital

नमो तस्स भगवतो अरहतो सम्मासम्बुद्धस्स

प्यंगुगु संस्करणया

निगू शब्द

धर्मकीर्ति बौद्ध अध्ययन गोष्ठीया पाखें प्रस्तुत 'गृही-विनय' हानं
छापे यात धँगु खें न्यना साब लय्तावो । ध्व प्यंगुगु संस्करण खः ।
युक्रियाप्रथम संस्करण नेपाल सम्बत १०१३ स जूगु खः ।

बुद्धधर्म प्रचारया निरिति धर्मकीर्ति अध्ययन गोष्ठीया पाखें आपालं
सफूचात प्रकाशन याना थःगु मांभाय्या सेवा याना च्वंगु दु । ध्व घात्थें
नं प्रशंसनीय जू । मेपिन्त बुद्धधर्मया खें ध्वीका बीया निरिति गुलिनं
पुस्तिकात धर्मकीर्ति अध्ययन गोष्ठीपाखें छापे जुया च्वंगु दु उलि, घात्थें
घाय्माल घाःसा, नेपाल अधिराज्यया सुं गुगु विहारं नं याःगु मदुनि ।

अतः थुगु हे कथं अनागते नं मदिकक धर्म पुस्तकत प्रकाशन याना
थः मांभाय्या सेवा याना बुद्धधर्म प्रचार याय्फ्यमा घका दुनुगलनिसें
भितुनागु दु ।

आनन्दकुटी विहार
स्वयम्भू, काठमाडौं,
नेपाल ।

श्रावण ७ गते २०३६

— भिक्षु अमृतानन्द

प्रकाशकीय

‘गृही-विनय’ सफू गुलित बोला व ज्यायखेले दु घयागु खँ थ्व
प्यकोगु संस्करण पिहाँ वोगुलिं सी दु । आपासिया योंगुलिं हे थ्व सफू
याकनं फुना वं ।

बौद्ध परियत्ति शिक्षाय् ब्वंकेत हे थ्व गृही-विनय सफू मन्त घागुलिं
व गृहस्थाश्रमे च्वनीपिनिगु जीवन कतंथ्य पालन पाखे न्ह्युब्बाकेत नं थ्व
सफू मदेक मगाः थें च्वना चतुर्थं संस्करण धमंकीर्ति बौद्ध अध्ययन गोष्ठी
पाखें छापे याये खना गर्वं ताः । थ्व ख्वीछगूगु (६१) धमंकीर्ति पुष्प-
मालाया रूपे पाठकपिनि न्ह्योने तेफुगु कन गौरबया खँ खः ।

पूज्य अमृतानन्द भन्तेनं थ्व सफू प्रकाशन थाय्त अनुमति बिया
बिज्यागुलिं वसपोल प्रति कृतज्ञ जुया ।

— धम्मवती

२३ भावण २०३६

अध्यक्ष— धमंकीर्ति बौद्ध अध्ययन गोष्ठी

धलः-पौ

विषय	पौ-ल्याः
समर्पण	ग
बुद्ध-वचन	घ
प्रमोपहार	ङ
ग्रन्थ परिचय	च
भूमिका	ज
निगूगु संस्करणया छगू खँ	झ
स्वंगूगु संस्करणया निगू शब्द	ट
प्यंगूगु संस्करणया निगू शब्द	ड
प्रकाशकीय	ण
१-गूहस्थं याय्माःगु छु ?	त
२-सिगालोवाद-सूत्र	३
३-प्यता प्रकारया कर्मक्लेश	११
४-प्यता प्रकारया पाप	१४
५-सम्पत्ति नाश ज्वीगुया खुता कारण	१५
६-सुरापानया खुगू दोष	१८
७-कुवेलाय् चाहू ज्वीगुया खुगू दोष	२०
८-प्याखँ सो ज्वीगुया खुगू दोष	२१
९-जू म्हितः ज्वीगुया खुगू दोष	२२
१०-कुमित्र संगतया खुगू दोष	२४
११-आलसी जुया च्वनेगुया खुगू दोष	२५
१२-प्यता प्रकारया असत् मित्रवि	३१

द]

विषय	पौ-त्याः
१३-पर-वस्तु जक काइम्ह मित्र	३२
१४-वचनं जक मित्रभाव क्यनीम्ह मित्र	३३
१५-खवाले न्होने जक प्रशंसा याइम्ह मित्र	३५
१६-मखुगु ज्या-खेँ जक सहायता बीम्ह मित्र	३६
१७-प्यता प्रकारया सन्मित्रपि	३९
१८-उपकार याइम्ह मित्र	४०
१९-सुख-दुःखे उपकार याइम्ह मित्र	४१
२०-वृद्धि ज्वीगु बुद्धि बीम्ह मित्र	४२
२१-चूल सुभद्राया खँ	४३
२२-अनुकम्पा तैम्ह मित्र	५२
२३-नमस्कार याय्माःगु खुगु दिशा	५८
२४-माँ-बौथा प्रति काय्मचापिनि कर्तव्य	६१
२५-काय्मचाया प्रति माँ-बौपिनि कर्तव्य	६५
२६-आचार्यया प्रति शिष्यापिनि कर्तव्य	७३
२७-शिष्यया प्रति आचार्यपिनि कर्तव्य	७५
२८-स्त्रीया प्रति पुरुषया कर्तव्य	७८
२९-पुरुषया प्रति स्त्रीया कर्तव्य	८०
३०-मित्रपिनि प्रति कुलपुत्रया कर्तव्य	८६
३१-कुलपुत्रपिनि प्रति मित्रया कर्तव्य	८७
३२-नोकर-चाकरया प्रति मालिकपिनि कर्तव्य	८८
३३-मालिकया प्रति नोकर-चाकरपिनि कर्तव्य	९०
३४-श्रमण-ब्राह्मणपिनि प्रति कुलपुत्रया कर्तव्य	९२
३५-कुलपुत्रया प्रति श्रमण-ब्राह्मणपिनि कर्तव्य	९५
३६-लोकसंग्रह वस्तु प्यता	९८

ममो तस्स भगवतो अरहतो सम्मासम्बुद्धस्स ।

गृहस्थं याय्माःगु छु ?

★

[प्रश्नोत्तर]

उपासक- नमस्ते ।

भिक्षु- सुखी ज्वीम ! गनं कायागु ?

उपासक- खः भन्ते, छलपोलपि धे जापि श्रमण भिक्षुपिनि दर्शनं याय् धका गृहं वयागु ।

भिक्षु- उत्तम हे खः । श्रमण भिक्षुपिनि, बरोबर दर्शनं याय्गु अतिकं हे उत्तम धका भगवान् बुद्धं नं मंगल-सूत्रे आज्ञा जुया बिज्यात्तु दु ।

उपासक- छुयाय् भन्ते ! जिपि धाःसा गृहस्थाश्रमे भुले-जुया च्व च्वनापि, याय् फुगु छु मखु । अथे जूसां गृहस्थं

याय्माःगु कर्त्तव्य ला याय् हे माःगु खः घैगु विचार मती बरोबर लुया वो तर छुं स्यूगु मखु ।

भिक्षु— थ्वहे जा कीगु बानि मजिया च्वंगु ! छुं मस्यू छुयाय् जक धयाः थःथःपिन्त मदेक मगागु ज्ञान बुद्धि नं छखे लाका च्वन । यदि विचार याना स्वतसा 'मस्यू मफु' घैगु छु दइ ? 'सीके थ्वीके' धका मती उत्साह बढे याना कोशिश यात धाःसा सीके सय्के मफैगु नं मखु । माला हे मस्वय्कं कोशिश हे मयाय्कं जा गनं सिई गनं सई ? गथे लःत्वने प्याचाल धका लः कीगु न्होने वइमखु, थःमं हे लः मावनेमाः, वथें तुं श्रमण-ब्राह्मण भिक्षुपिथाय् 'बरोबर वना 'गथे याय्गु छु याय्गु' धका न्यना स्वःसा धका सिया थुया वई । केवल सुमुक च्वनां गुबले सई ?

उपासक—धात्थें खः भन्ते, छलपोलं आज्ञा जुया बिज्यागु खँ ; सत्यं खः । अथे जुसेलि भन्ते ! जिपि गृहस्थीपिसं याय्माःगु छु छु खः आज्ञा दय्का बिज्याहुँ ।

भिक्षु— गृहस्थीपिसं याय्माःगु ला आपालं दु । यथा— दान बीगु, शील पालन याय्गु, भावना याय्गु, श्रद्धा दय्केगु, प्रज्ञा दय्केगु, बहुश्रुत जुइगु, सकल नापं मित्रभाव तयाच्वने सय्केगु व धन कमाय् याय्गु इत्यादि ।

उपासक— थुके शील पालन याय्गु विधि मथे ?

भिक्षु— शील पालन याय्गु विधि जा यक्को दु । थ्व ब्याक्कं सीकेत जा विशुद्धिमार्गं घैगु ग्रन्थ स्वय्माः । तर शाक्यमुनि भगवानं छथाय् गृहस्थीपिसं पालन याय्माःगु विशेष धर्मोपदेश आज्ञा दय्का बिज्यागु दु, गुगु उपदेश शिक्षायात बांलाक पालन

यात धाःसा थुगु लोके नं परलोके नं गृहस्थोपिन्त सुख वृद्धि जुइ । उगु तथागतया उपदेशयात त्रिपिटके 'सिगालोवाद सुत्त' नामं व्यवहार याइ । गुकिया नां थन कीसं 'गृही-विनय' धका व्यवहार याय्गु जुल ।

उपासक- मखु भन्ते, 'सिगालोवाद सूत्र' धैगुया साधारण अर्थ छु खः ?

भिक्षु- 'सिगालो' धैगु छम्ह व्यक्तिया नां खः । 'ओवाद' धैगु उपदेश खः । थ्व निगू पद सन्धि जुया सिगाल + ओवाद = सिगालोवाद जुल । अर्थात् सिगाल धैम्ह व्यक्तियात ब्यूगु उपदेश । ध्याक्क उपदेश छथाय्सं मुनातःगु जूया निर्ति 'सूत्र' धाल ।

'सूत्र' या अर्थ

सूत्र-(=सुत्त) शब्दया साधारण अर्थ 'सुका' खः । तर थुगु थासे 'सूत्र' या अर्थ 'सुका' मखु । परन्तु उकिया ज्या खः । सुकां अलग-अलग जुया च्वंगु वस्तुयात छथाय्सं हनी । थ्व हे मतलवया आधारे भगवान् बुद्धं उपदेश याना विज्यागु त्रिपिटक धर्मया सूत्रपिटक अन्तर्गतगु ब्याक्क धर्मस्कन्धयात 'सूत्र' धाई । छायाधाःसा- विविध थासे कना तःगु भगवान्‌या उपदेशयात स्वां हने थें हना, छथाय्सं संग्रह याना तःगु जूया निर्ति ।

उपासक- व सिगाल धैम्ह व्यक्ति गन च्वंम्ह ले ? वया छ्यें गन ले ? गुगु बखते वैत तथागतं 'गृही-विनय' या उपदेश विया विज्यात ?

भिक्षु- ज्यू, जि थुकिया खँ छसिनिसें कना ह्य । बांलाक मन तथा न्यनादिसँ !

उपासक— हवस्, आज्ञा दय्का बिज्याहूँ ।

भिक्षु— विक्रम संवत् ४६४ दँ म्हापा मगध देशया राज-
धानीस राजगृह घैगु नगर छगू दुगु खः । अन, अत्यन्त धनीम्ह
कुलीनम्ह, श्रद्धाभक्ति दुम्ह व बुद्धशासने सुप्रसन्नम्ह गृहपति छम्ह
दुगु जुया च्वन । व गृहपतिया सिगाल (=शृगाल) धयाम्ह
पुत्र छम्ह नं दु । व उपासकया प्यीगू कोटि (४०००००००००)
धन भूमिस थुनातःगु दु । भगवान् बुद्धया उपरे वया अत्यन्त
निश्चय दु । वसपोलया उपरे वया छुं छुं हे शंका मद्दु । वया
चित्त अतिकं परिशुद्ध । वया मने बुद्ध धर्म व संघया प्रति नं छुं
शंका मद्दु । संशययात त्वाह्लाना स्रोतापन्न जुये धुकल । वया
धर्मपत्नी नं व थें हे गुण दुम्ह जुयाच्वन । स्रोतापत्ति-फले नं ध्यम्ह
जुयाच्वन । तर इमि काय् सिगालयाके श्रद्धा भक्ति घैगु रतिमात्र
हे मद्दुगु जुयाच्वन । न्हाक्को हे उपदेश याःसां शिक्षित जूगु
मखु । बौम्हस्यां पुत्र सिगालयात बरोबर हे थथे धायू—

“प्रिय पुत्र, शास्तायाथाय् हूँ । अन मवंसा धर्मसेनापति जुया
बिज्याकम्ह सारिपुत्र महास्थविरयाथाय् हूँ । कित मौद्गल्यायन
महास्थविरयाथाय् हूँ । अन नं वने मंभदुसा महाकाश्यप महा-
स्थविरयाथाय् वंसां ज्यू । वसपोलपिथाय् हे मवंसां चय्म्ह
महाश्रावकर्पिथाय् ला वनेज्यू ला ! वना भिक्षु गुरुपिन्त पञ्चांम
दण्डवत् याये, धर्म-कथा न्यने, शील पालन याये ।”

अन सिगालपुत्रं माँ-बौपिन्त थथे धायू—

“हाले मते सुमुक च्वं ! जि छिमि श्रमण ब्राह्मणपिनि

न्होने वने मयो । इमिगु न्होने वनेव पुलिबुया दण्डवत् यायमाः ।
 पुलिबुया ववच्छुना दण्डवत् यायवले जं स्याह, ककु त्यानुई, पुलो
 खों धाई, सुरका गुई हानं दण्डवत् जक यानां मया स्वय् हे
 दरिद्रम्ह थें च्वंक छखेलिना फेतुना च्वने मालीगु । वें फेतुल
 धाय् वसते धुलं मकिइला ? वसः याकनं भ्वाथ मज्जील्ल ?
 हल्लं चिनातःपि थें च्वंक फित्तिक्क मससे च्वं च्वने मालीगु ।
 फेतुनां जक माःसा ला जानादे धाय्का, फेतुलकि धर्मं खं कनी,
 धर्म-खं न्चोलिसे उकी विश्वास मज्जी मखु । विश्वास जुय
 वःलिसे आदर मात तथा छ्ये ब्वनाहवा सोजन, चीवर,
 परिष्कार आदि दान बीमाला वई । थथे जुल धाय्वं दुगु
 धन-सम्पत्ति छुं नं ल्खनी मखु । उकिया निति जि जा अन
 वने नखु, छिपि वने न्ह्यापि हुं ! जि पने मखु ।”

थथे धाल धका सिगालया मां-बौपिसं वैत बोध याय्गु
 तोतुगु मखु । इमि मने जा न्ह्याथे याना नं थःम्ह मचाघात धर्म
 लाके धेगु अभिलाषा दु । पुत्र सिगालं धाःसा च्चे कना थें लिसः
 बीगु तोतुगु मखु । वया मां-बौपिसं वैत गुलिखे समके बुके
 याकल नं वैत त्रिरत्नया शरणे तय् मफुत्त । भतिचा हे वयक् बित्त
 त्रिरत्नया प्रति प्रसन्न याके मफु । लिपा व गृहप्रति उपासक
 उसाय् भक्का अस्तिम शक्यास कोतुला च्वंगु वखते वया मती
 थथे जुल-

“जि पुत्रयात्त जि गुलिखे बोध याना नं बोध याय् मफु ।
 आः जि छु उपाय यान्त वैत बोध याय् फइ । छुं छुं ध्यासें जि
 थथे सिनावने मात्त धाःसा थ्व मचा छम्ह महापापी जुया

मिथ्यादृष्टिम्ह जुया अन्तस दुर्गती पतन ज्वीम्ह जुई !”

थुलि मती ल्वीवं व उपासकं पुनः निम्नरूपं कल्पना यात—
 आः मचायात खुगू दिशा नमस्कार याय्गु खँ कना तये ।
 थुगु अति जा वं अवश्य न्यनी । श्रमण ब्राह्मणपिन्त माने याय्
 मोगु खँ जुल धाय्व मन्यनी हे मखु । न्यनाः तदनुसार चर्यां नं
 याई । चर्यां याना यंकिगु बखते, छन्हु मखु छन्हु भगवानं अशवा
 वसपोलया श्रावकपिसं वैत अवश्य खनी । खन धाय्व ‘छु याना
 च्वनागु’ धका मन्यनी मखु । न्यन धाय्व थ्व मचां “जिमि
 अबुजु मरण ज्वी त्योंगु बखते जित ‘खुगू दिशा नमस्कार या’
 धका धाःगु दु । उकिं जि जिमि अबुजुया अन्तिम वचनयात पालन
 यानाच्चनागु” धका धाइ । अले भगवानं वैके “हे गृहपुत्र, छं
 अबुजुं छन्त छाया खुगू दिशा नमस्कार या धका धाःगु” धका
 न्यना बिज्याई । उगु समये थ्व मचां छुं लिसः बी फैमखु ।
 अले अन भगवान “आर्य्यविनय दिशा नमस्कार याय्गु विधि
 आमथे मखु” धका आर्य्यविनयया धर्मोपदेश याना बिज्याई ।
 उथाय् थ्वैत अवश्य ज्ञान प्राप्त जुई । ज्ञान प्राप्त ज्वीव बुद्ध,
 धर्म व संघया प्रति थ्वैके श्रद्धा दया वई । श्रद्धा दय्वं शील
 पालन याना पुण्यादि कार्य्य याना यंकी । अलेतिनि थ्वया
 जीवन सार जुई । दुर्गति बनेभाली मखु, पुण्यया प्रभावं सुगति
 स्वर्गलोके उत्पन्न जुई ।”

थुलि कल्पना याना काय्म्हसित सःता थये धाल—

“प्रिय पुत्र ! छन्त जि अपालं उपदेश याय् धुन, छं छं छुगू
 हे ‘खःका’ धका स्वीकार याना काःगु मखुनि । हानं छन्त

उपदेश विये । थ्व छगू खुनु छं स्वीकार याना का ! जि थ्व संसारे च्वने दैमखुत । जिगु अन्तिम अवस्था थ्यंक वय् धुं कल । थ्व छन्त जि अन्तिम उपदेश बियागु जुल । अनं लिपा छं कपा हे तछ्यासां जिगु खँ न्यने दैमखुत । उकिया निंति छं थ्व जिगु अन्तिम वचन स्वीकार याना काई धैगु विश्वास दु । थुजागु अन्तिम उपदेश नं छं स्वीकार याना मकालसा, पुता ! छन्त जिमिसं जन्म बियातैगु धिक्कार हे ज्वी व छंगु जीवन असफल जुई । छन्त भलो ज्वीमखु ।”

अन सिगाल पुत्रयात, पिताया अन्तिम अवस्था खना व करुणा-चित्तं ब्यूगु अन्तिम उपदेश न्यना पश्चाताप जुल । वया मती बरो हे शोक जुल । अबुम्हसित लाहात ज्वज्वलपा थथे धाल-

“अबुजु, जि मसय् धुन, जित क्षमा याना दिसँ ! आः जि छु याय् माल घया दिसँ ! जि अवश्य याय् ।”

अबुम्हस्यां धाल “पुता ! अथे जूसा सुथे न्हाप्पनं दना गंगाय् वना मोल्हुया, पूर्व दिशा, दक्षिण दिशा, पश्चिम दिशा, उत्तर दिशा, क्वेयागु दिशा व च्वेयागु दिशा थ्व थुलि खुगू दिशा न्हिया न्हिथं नमस्कार या !”

मरण अवस्थाय् धाइगु खँ न्ह्याम्हसिया नुगले नं द्वाहां वं खनिका । उकि सिगालपुत्रं अबुम्हसिया अन्तिम उपदेश लोममं-कुसे बरोबर स्मरण याना प्रतिदिन सुथ न्हाप्पनं दना गगाय् वना मोल्हुया, केश वस्त्र प्याक प्याकं खुगू दिशा नमस्कार याय्गु चर्या मतोतु ।

थुगुरूपं प्रति दिन खुगु दिशा नमस्कार याना च्वंम्ह व सिगालपुत्रयात भगवानं छन्हुया दिने नाप लाना बिज्यात । व हे बेलस भगवानं वैत गृहस्थीपिसं याय्माःगु 'गृही-विनय' या शिक्षा बिया बिज्यात ।

भिक्षु- उपासक ! थ्व थुलि छिगु प्रश्नया उत्तर जुल । आः जि छित्तः सिगालपुत्रयात व्यूगु उपदेश व्याक्कं छसिनिसें प्रकाश याय् । भति बांलाक श्रद्धा व मन तथा न्यनादिसें ! कना हये ।

प्रश्न-पत्र-१

- १) गृहस्थीपिसं याय्माःगु छु छु दु ? उकी मध्ये छं छु छु याना च्वना ?
- २) सिगाल घेम्ह सु खः ?
- ३) 'सिगालोवाद' या माने छु ?
- ४) त्रिपिटक-धर्म 'सूत्र' छुकियात धाई ?
- ५) 'सूत्र' शब्दया अर्थ छु छु दु ?
- ६) सिगालपुत्र अबुजुपिनि खँ न्यन ला ?
- ७) सिगालपुत्र ज्ञानीम्ह मचा खः ला ?
- ८) सिगालपुत्रया अबुं अन्तिम अवस्थाय् छु मती ल्वीकल ?
- ९) पिताया अन्तिम अवस्था खना सिगालया मने छु जुल ?
- १०) आखिरे सिगालया अबुं वैत छु खँ कना थकल ?

सिगालोवाद-सूत्र

अर्थात्

सिगालयात ब्यूगु उपदेश

थथे जि न्यनागु दु-छगू समये तथागत सम्यगसम्बुद्ध राजगृह नगरया कलन्द कर्तिवाप घगु प्रदेशे, पँब्वे बिज्याना च्वंगु खः । व बेलस सिगाल घैम्ह गृहपतिपुत्र छम्ह सुथ न्हाप्पनं दना राजगृहं प्याहाँ वना गंगाय् मोल्हुया केश-वस्त्र प्याक प्याकं लाहात ज्वजलपा नाना दिशा नमस्कार यानाच्चंगु जुयाच्चन ।

नाना दिशा घैगु- १) पूर्व दिशा, २) दक्षिण दिशा, ३) पश्चिम दिशा, ४) उत्तर दिशा, ५) क्वेयागु दिशा, ६) च्वे-यागु दिशा ।

छ्हुया दिने भगवान् बुद्ध चीवर व पिण्डपात्र धारण याना भिक्षाटन्या लागी राजगृहे द्वाहाँ बिज्यात । अन भगवानं, केश व वस्त्र प्याक प्याकं लाहात ज्वजलपा नाना दिशा नमस्कार याना च्वम्ह गृहपतिपुत्र छम्ह खना बिज्यात ।

[खजा भगवानं वैत राशीया चतुर्थ प्रहरे अर्थात् सुभसिया प्रहरे हे ध्यानं खना बिज्यागु खः । प्रत्येक सुभसिया नसंचा इले 'महाकरुणासमापत्ति' घैगु ध्याने च्वना 'थौं जि स्वैत उद्धर

याय्' धका ध्यानदृष्टि स्वया बिज्याइगु तु' तथागतपिनि छगू नित्य चर्या हे जूगु जुल । वसपोलं नं वहे ध्याने च्वना 'थौं जि स्वैत उद्धार याय्' धका स्वया बिज्यागु बखते, सिगालपुत्रयात गृहस्थीपिसं याय्माःगु विनयया उपदेश बिया स्वर्गपरायण याना उद्धार याय् धका खंका बिज्यात । उकिं वसपोल सुथ न्हाप्पनं हे विहारं प्याहाँ बिज्याना सिगालपुत्र दुथाय् बिज्यागु ।

अले वसपोलं सिगालपुत्रया न्ह्योने बिज्याना थथे आज्ञा जुया बिज्यात—

“हे गृहपतिपुत्र, छाय छ सुथ न्हाप्पनं थन वया केश व वस्त्र प्याक प्याकं लाहात ज्वजलपा नाना दिशा नमस्कार याना च्वनागु ?”

सिगालपुत्रं धाल—“भन्ते ! जिमि अबुजु मरण ज्वीत्यंगु बखते जित थथे धया वन— ‘प्रिय पुत्र ! दिशना मस्कार या !’ उकिया निति भन्ते ! जि थः अबुजुया वचनयात शिरोपर यासे, सत्कार यासे, गौरव तसे, माने यासे, पूजा यासे, सुथ न्हाप्पनं दना राजगृहं प्याहाँ वया गंगाय् मोल्हुया लाहात ज्वजलपा केश व वस्त्र प्याक प्याकं नाना दिशा नमस्कार याना च्वनागु ।”

भगवान्— गृहपतिपुत्र ! आर्य्यं—विनये (=बुद्धशासने उत्तमगु विनये) खुगु दिशा नमस्कार याय्गु विधि आमथे मखु ।

सिगाल— अथे जूसा भन्ते ! आर्य्यं—विनये गथे दिशा नमस्कार याइगु खः अथे जित धर्मोपदेश बिया बिज्याहुँ ।

भगवान्— अथे जूसा गृहपतिपुत्र, बांलाक मन तया न्यौं, जि कने ।

‘हवस् !’ धका सिगालपुत्रं लिसः बिल । भगवानं निम्नो-
पदेश कना विज्यात—

गृहपतिपुत्र ! भगवान्या आर्य्य—विनये च्वंपि श्रावकपिसं
न्हाप्पां अ] प्यता प्रकारया कर्मक्लेश (=क्लेश युक्तगु ज्या
त्याग याई), आ] त्यता प्रकारया पाप (=अकुशल कर्म याई
मखु), हानं ई] सम्पत्ति विनाश ज्वीगु खुता कारण नं सेवन याई
मखु । थुलि क्प्यता पाप = अकुशल कार्य्य तोते धुंसेलि त्तिनि
खुगू दिशा नमस्कार याना नाना दिशां वड्ढु निन्दादि भय
मवेक समाधान याना थुगु लोके नं परलोके नं विजय प्राप्त
याई थ्व थुलि नियम पालन याइम्ह व्यक्तियात थुगु लोके नं
स फल जुई, निर्भय जुई, शान्ति जुई, सन्तोष जुई, परलोके नं
सुगति स्वर्गवास लाई ।

[सुगति धका भिगु सुख ऐश्वर्य्य दुगु मनुष्य लोकयात धाई ।
स्वर्ग धका अत्यन्त उत्तमगु रूपादि श्रीसम्पत्ति दुगु दिव्य लोकयात
धाई । अर्थात् मनुष्य लोकयात ‘सुगति’ धाई । सुख दुगु भुवन-
यात ‘स्वर्ग’ धाई ।]

प्रश्न-पत्र-२

- १) नाना दिशा धैगु छु छु खः ?
- २) छुकी च्वना तथागतं ध्यानदृष्टि स्वया विज्याई ?
- ३) सिगालपुत्रयात तथागतं छु धाल ?
- ४) कर्मक्लेश धैगु छु ?
- ५) दिशा नमस्कार याय् न्हो छु याय्माः ?
- ६) सुगति व स्वर्गया विशेषता छु दु ?

अ) प्यता प्रकारया कर्मक्लेश

छु छु प्यता प्रकारया कर्मक्लेश आर्यं श्रावकपिसं त्याग याई ?

१) प्राणी घात याय्गु २) परवस्तु खुया काय्गु, ३) पर-
स्त्री गमन याय्गु, ४) मखुगु खँ ल्हाय्गु— ध्व प्यता अकुशल-
कर्मयात 'कर्मक्लेश' धाई ।

ध्व प्यता कर्मयात 'कर्मक्लेश' धाःगु छाय् ?

ध्व प्यता ज्या याय् बले चित्तो क्लेश उत्पन्न ज्वीगु जूया
निर्ति ध्व प्यता कर्मयात 'कर्मक्लेश' धाःगु ।

गृहपतिपुत्र ! उक्त प्यता प्रकारया कर्मक्लेशयात आर्य्य-
श्रावकपिसं त्याग याई ।

थथे आज्ञा जुया भगवानं पुनः निम्न सिलः आज्ञा जुया
बिज्यात—

“पाणातिपातं अदिन्नादानं मुसावादो च वुच्चति
परदार गमनञ्चेव नप्पसंसन्ति पण्डिता ॥”

अर्थ— प्राणी घात याय्गु, खुया काय्गु, हेका खँ ल्हाय्गु व
व्यभिचार याय्गुयात क्लेश युक्तगु ज्या धाई । थुजोगु कार्ययात
पण्डितपिसं प्रशंसा याई मखु ।

आ) प्यता प्रकारया पाप

छु छु प्यता प्रकारया पाप (= अकुशल कर्म) आर्य्यश्रा-
वकपिसं याई मखु ?

एव लोके गुलिसिनं (छन्द★ (= प्रेम वा राग वा
इच्छा) या वशे च्वना मत्योगु पाप-कर्म याई । गुलिसिन
२) द्वेषया वशे च्वना मत्योगु पाप-कर्म याई । गुलिसिनं

★ 'छन्द' धका प्रेम वा रागयात धाई । प्रेम वा रागया वशे च्वना
मत्योगु पाप याइगुयात 'छन्दागति' धाई अथत्ति छन्द (= प्रेम)या वशे
च्वना मखुगु लॅवी वंगु धाई । अथे हे द्वेषया वशे च्वना मत्योगु पाप
याइगुयात 'द्वेषगति' धाई । भयया वशे च्वना मत्योगु पाप याइगुयात
'भयान्धत्ति' धाई । मोहया वशे च्वना मत्योगु पाप याइगुयात 'भोहागति'
धाई ।

पथे धाःसा- एव जिम्ह मित्र छः, एव जिम्ह सम्भत्तमित्र (= अतिकं
विश्वासीम्ह मित्र) छः, एव जिम्ह यःथिति छः अथवा ध्वं जितः लंछन
(= घूस) बियातगु दु धका पक्षपाती जुया प्रमादया वशे लाना त्याकेमाः-
म्हसित बुका, बुकेमाःम्हसित त्याका हानं च्वेतय्माःम्हसित च्वेतया, च्वेत-
य्माःम्हसित च्वेतया नाना प्रकारं असत्य व अयोग्य पाप याता छन्दया
वशे च्वना मत्योगु पाप-कर्म याइम्हसित 'छन्दागति' छन्दया वशे वम्ह
धका धाई ।

द्वेषया वशे च्वना अनेक पाप-कर्म याईम्हसित 'द्वेषगति' अथत्ति

- ३) मोहया वशे च्वना मत्योगु पाप कर्म याई । गुलिसिनं
 ४) भयया वशे च्वना मत्योगु पाप-कर्म याई । परन्तु गृहपति
 पुत्र ! आर्य्यंश्रावकपिसं उक्त छन्द, द्वेष, भय व मोहया वशे
 च्वना मत्योगु पाप-कर्म याई मखु ।

द्वेषया वशे वम्ह घका घाई थुजाम्हसिनं नं थ्व जिम्ह शत्रु खः थ्व जिम्ह
 मित्र खः, घका गुण यानातःगु ला नं दोष जक न्ह्यच्छिका मने द्वेषभाव
 तथा च्वे कना थें तुं अनेकविध अयोग्य ज्या याई, अनाचार याई ।

भयया वशे च्वनीम्हसिनं व अनेक पाप याई । 'थ्व मनु जुजुयाम्ह
 थ्वैगु पाखे मलित धायवं थ्वं जितः छु याई, छु मयाई' धैगु भय कया
 ग्याना 'खःगुयात मखु मखुगुयात खः' घका अनेक अपराध याई थुजा-
 म्हसित 'भयागति' भयया वशे वम्ह घका घाई । थुगु प्रकारं उम्ह व्यक्ति
 अनेक आयोग्यगु तथा मत्योगु ज्या याई ।

हानं मोहया वशेलाना नं त्योगुं मत्योगुं ज्या याना जुई । बुकियात
 'मोहागति' अर्थात मोहया वशे वम्ह घका घाई । मोहितपि व्यक्तिपिसं
 नं प्रायः याना मत्योगु हे ज्या याना जुई । उजाम्हसिके विवेक विचार नं
 गाई मखु ।

गथेकि छुं वस्तु भागतया इना बीगु बखते छन्दया वशे च्वम्हसिनं
 थः योम्हसित अपो तथा बिई, मयोम्हसित माक्वेसनं म्ह तथा बिई ।
 द्वेषया वशे च्वनीम्हसिनं नं लैया कोके योग्य अयोग्यया विचार शून्य
 जुया च्वे कना थें तुं पक्षपात याई । भयया वशे च्वनीम्हसिनं 'थ्वैत भति
 अपो तथा बी मालि, मखुसा थ्वं छु याई छु मयाई' घका ग्याना अपो
 म्ह याई । हानं मोहया वशे च्वनीम्हसिनं स्वैत अपो तथा बीमाःगु स्वैत
 म्ह तथाबीमाःगु धैगु छुं सीके मकया मोहित जुया अपो तना बीमाम्हसित
 म्ह वा, म्ह तथाबीमाःम्हसित अपो तथाबिई ।

धुलि आजा जुया पुनः भगवानं निम्न सिलः आजा इयेका
बिज्यातः—

“छन्दा दोसा भया मोहा, योधम्मं नातिवत्तति ।

आपुरति तस्स यसो, सुक्कपक्खेव चन्दिमाति ॥”

अर्थ— गुम्ह व्यक्ति छन्द, द्वेष, मोह व भयया वशे च्वनी
मखु, उम्हसिया यश—कीर्ति शुक्लपक्षया तिमिला थें कं कं
वृद्धि जुई ।

Dhamma.Digital

धुनुप्रकारं छन्द (= राग, प्रेम) द्वेष, भय व मोहया वशेलाना
मत्स्योगु पाप-कर्म याई । आर्ध्यंपुरुषपिसं धुजागु किसिमया अयोग्य ज्या
वाय्गु मती हे तई मखु याइगु खँ जा छखे हे तथा दिसँ ।

इ) सम्पत्ति नाश ज्वीगुया खुता कारण

छु छु सम्पत्ति नाश ज्वीगुया खुता कारण आर्य्यपुरुषपिसं सेवन याई मखु ?

क) सुरापान (=अय्ला, थ्वँ आदि अमल पदार्थ) सेवन याय्गु सम्पत्ति विनाशया कारण खः ।

ख) कुबेलाय् चाह्यू ज्वीगु सम्पत्ति विनाशया कारण खः ।

ग) प्याखँ (=थियटर, बाइस्कोप,) सोज्वीगु सम्पत्ति विनाशया कारण खः ।

घ) चित्त प्रमाद ज्वीगु जू, तास, पाँशा आदि म्हितेगु सम्पत्ति विनाशया कारण खः ।

ङ) कुमित्र (=पापमित्र) या संगत याय्गु सम्पत्ति विनाशया कारण खः ।

च) अलसी जुया चवनेगु नं सम्पत्ति विनाशया कारण खः ।

गृहपतिपुत्र ! थुलि खुता सम्पत्ति विनाश ज्वीगुया कारण आर्य्यपुरुषपिसं सेवन याइमखु ।

प्रश्न-पत्र-३

- १) छुकियात कर्मक्लेश धाई ?
- २) प्यता पाप-कर्म छु छु खः ?
- ३) सम्पत्ति विनाश ज्वीगुया कारण गोता दु ?
- ४) छन्दादिया वशे च्वंमहसिनं छु याई ?
- ५) छन्दादिया वशे मलापि मनूत दुलाकि मदु ?

(क) सुरापानया खुगू दोष=आदिनव

गृहपतिपुत्र ! सुरापान याय्गुली खुगू दोष (=आदिनव)
दु । व छु छु धाःसा-

१) धनया धनसं, (सन्दिट्टिक) दुगु धन-द्रव्य, तिसा वसः
छ्ये बुं इत्यादि विनाश जुया वनी ।

२) थःगु छ्ये च्वपि-मां बौ, दाजु किजा, तता केहोपि
लिसे, थःम्ह हे नोकर चाकरता लिसे तथा जःला खःला
थःथितिपि लिसे कलह (=ल्वापु ह्यापु) जुई ।

३) थःगु शरीरे रोग जुई, मिखा स्याई, छ्यों स्याई, जं
स्याई, म्हःस्याई, स्ये स्व स्यनी न्ह्यप्पु गनी, मिखां खनीगु कम
जुई, म्ह बःम्लाई, याकनं ज्वाथ जुई । नाना प्रकारया दुःख
पीडा जुई ।

४) देशे सकवनं अकीति फैले जुई । सकसिनं धिक्कार
याका च्वने माली । 'धनया नाश वनया बास' धाःथे थःगु
धन फुका नं परजनं हेला, अपमान याका च्वने माली । साहु
महाजनपिसं अनपत्यार याई । विधि-विवाह याय् थाकुइगु आदि
अनेक बिघ्न बाधा जुया वई ।

५) निर्लज्जी जुया वई । अर्थात् सुरापान याना मत्यो
भत्वोगु ज्या सना-कन्हे खुनु थःमं सनाजुयागु ज्या लुमंका
अपशोस याय्माःथाय् अपशोस मयासे, 'परजनं जितः छु धाःथे'
घेगु भय छति मकासे, 'गथे याना जि इष्ट मित्रपिनि ह्वा
स्वे' घेमु संका छुं मकासे भ्याभति नं मद्दा मजुसे-निर्लज्जी
जुया जुई ।

६) प्रज्ञा बुद्धिहीन जुया वनी । छायाधाःसा, सुरापान याय् मात्रं हे शरीरया हिनु दुर्बल जुई, छायासुई । शरीरया हिनु दुर्बल जुल धाय्वं चिन्तनशक्ति शिथिल जुया कमजोर जुई । चिन्तनशक्ति कमजोर जुल धाय्वं छुं नं यथार्थ थें सीके थ्वीके फैमखु । होश = स्मृति ठीक ज्वीमखु । स्मृति ठीक मजुल धाय्वं मिखा दुसां खनी मखु । मिखां खना च्वंसां खके फैमखु । ज्ञान दुसां मूर्ख जुई । प्रज्ञा दुसां असिद्धि जुई । थुगु प्रकारं दयाच्वंसु ज्ञान, बुद्धि, प्रज्ञा नं प्रत्यक्ष लोप जुई, विनाश जुई ।

गृहपतिपुत्र ! थुलि थ्व सुरापानया खुगू दोष जुल ।

(ख) कुबेलाय् चाह्य् ज्वीगुया खुगू दोष

गृहपतिपुत्र ! कुबेलाय् गल्लि गल्लि चाह्य् ज्वीगुली खुगू दोष दु । व छु छु धाःसा-

१) थःगु शरीर रक्षा ज्वीमखु । छायाधाःसा, कुबेलाय् चाःह्य् ज्वीपि कँ कि दुथाय् गाले-गिले बा ध्याचले लाः वनी । सर्पादि प्राणी द्वारा हानि जुई । तसर्थ शरीर सुरक्षित ज्वीमखु ।

२) कुबेलाय् चाह्य् ज्वीमह् व्यक्तिया स्त्री, पुत्र-पुत्रीपि नं गुप्त तथा सुरक्षित ज्वीमखु । छायाधाःसा, 'इपि वने ज्यू कीपि वने मज्यू ला ? नु कीपि नं चाह्य् वने' धका स्त्री-पुत्र-पुत्रीपि, नोकर-चाकरपि नं छ्यें सुंमदेक कुबेलाय् उखें थुखें प्याहाँ वनी, स्व जुई । अथवा व्यभिचार याना जुई ।

३) धन सम्पत्ति नं रक्षा ज्वीमखु । रात्रीया बख्खते थःगु छ्बें सुं मदुगु मौकाय् लाका खूँ वा बदमासत वया खुया यनी ।

४) कुबेलाय् चाह्यू ज्वीम्हसित परजनं, “ध्व मनु भिम्ह मखु” धका शंका याई । गथे धाःसा- बहनो (=कुबेलाय्) गुगु गल्ली चाहिला ज्वीगु खः, उगु गल्ली सुं गुम्हसिया धन सम्पत्ति खुया यन वा सुं म्हाय्मचा स्यन धाःसा, व हे गल्ली चाःहिला ज्वीम्हसित सकसिनं शंका याई । खः हे मखुसां धाय्थाय् दय्क जुयाच्चंम्ह जूया निति अवश्य धाई । थुगु प्रकारं अनेक तिन्दा जुई ।

५) कुबेलाय् चाह्यू ज्वीम्ह व्यक्ति भिम्ह खःसां परजनं वैत ‘मभिम्ह’ धाई । मेपिसं छुं खुया यंकुसां ‘खूँ ध्व हे खः’ धका कुबेलाय् चाह्यू ज्वीम्हसित पाःल्याई ।

६) कुबेलाय् चाह्यू ज्वीम्हसित थुलि जक मखु मेमेगु नं आपालं दोष वया च्वनी । दोषो धाय्का च्वने मालेवं जीवने अनेक प्रकारया दुःख, कष्ट, भय, पीडा जुया वई ।

गृहपतिपुत्र ! थुलि ध्व कुबेलाय् गल्लि गल्लि चाह्यू ज्वीगुया खूगु दोष जुल ।

(ग) प्याखँ सो ज्वीगुया खूगु दोष

गृहपतिपुत्र ! नृत्य गीत आदि सोज्वीगुली खूगु दोष दु ।
छु छु धाःसा-

१) ‘गन नृत्य (=प्याखँ), गीत, ‘थियटर’ बाइस्कोप, दु खनी?’ धका उकी हे जक चित्त व्वाँ बनाच्वनी । गथे धाःसा

‘गन प्याखँ दु, धका माला जुई । प्याखँ सोवनेत शृङ्गार याना बांवांलाःगु वस्त्रं पुनी । अन मोहित जुया निन्हु स्वन्हु लाःसां लगातार वना चवनी । थुकि याना गृहया ज्या-खँ ब्याकं भ्रष्ट जुई । अथवा न्ह्योपाः जूगुलिं याय्माःगु ज्या खँ याय् फैमखु । थथे ज्वीवं मदुगु सम्पत्ति दय्के फैमखु दुगु धन सम्पत्ति तु क्न् क्न् फुना वनी ।

२) गन गन प्याखँ जुयाच्वंगु दु खनि धका चित्त पिब्वां वनी ।

३) गन बाजनं थाना च्वंगु दु खनि धका मन पिब्वां वनी ।

४) गन अद्भुतादि अने अनेगु खँ कना च्वंगु दु, खनि धका मन पिब्वां वनी । थन अद्भुत खँ धयागु सारहीनगु देव, भूत इत्यादिया कथा (Legend) जुल ।

५) गन ऊघालि, धाः, लापा थाना च्वंगु दु खनि धका मन प्याहाँ वनी ।

६) गन ढोलक, मृदंग आदि ततःगोगु बाजनं थाना च्वंगु दु खनि धका चिन्ता जुया चित्त चञ्चल जुया याय्माःगु ज्या-खँ ब्याक्क तोफ़ीका, समय समयया योग्य ज्या याय् मफया धन सम्पत्ति विनाश जुई ।

गृहपतिपुत्र! थुलि थ्व प्याखँ स्वया ज्वीगुया खुगू दोष जुल ।

(घ) जू मिहतः ज्वीगुया खुगू दोष

गृहपतिपुत्र ! प्रमाद ज्वीगु-जू, तास, पांशा आदि मिहता गुली खुगू दोष दु । छु छु खुगू धाःसा-

१) जू म्हिता त्यात धाःसा शत्रू बढे जुई । गुकयं धाःसा-
त्याम्हस्यां जि त्यात' घका मती अभिमान याना परजनीपन्त
अपभर्तेन याना खे ल्हाई । अने परजनया मने तें प्याहो वई व
त्याम्हसिया उपरे शत्रू भाव याना त्याका थःगु धने मिखा तथा
उगु धन त्याका बी लाका कायगु विचार याई ।

२) बुत धाःसा नं, प्रस्वक्ष थःगु धन परजनया ल्हाते वंगु
खना थःगु धन सम्पत्ति थःके मदय्का व हे धनं जक केस केस
लुमंका अपक्षीस धाना फसुका तथा च्वने माली ।

३) धनीम्ह नं जुले बुका निर्घनी ज्वीका च्वने माली ।

४) गनं सभा समितिस वंसां नं 'जुवारी' घका विश्वास
धाई मखु ।

५) थःथितिपिसं नं हेला याका ज्वीमाली । थःथितिपिसं
धाई-गथे खः श्रेष्ठ उच्चकुलयाम्ह काय्मचा जुया आमथे मखु
मखुथे सने ज्यूला ? ध्व जा छंगु कुलयात मली । थथे धाःसा
नं थःगु बानि तोते मफया थःथितिपिनि अति बुद्धि नं न्यनी
मखु । अति बुद्धि बिया नं खे मन्यनीम्ह जुल धाय्व ले खंसा नं
मखे छु याना तापाका यंके । जुवारीतय् विषये सुयाकें छु खे
न्यो सां उजाम्हसिया खे जिमिसं मस्यु' घका धाई । थुगु प्रकार
थःथिति इष्ट मित्रपिसं हेला याका च्वने माली ।

६) आवाह-विवाह नं याय् फैमखु । 'आवाह' वेगु भर्मचा
हयेगु । 'विवाह' वेगु म्हाय्मचा बीगु । जुवारी जूम्हसिया
म्हाय्मचा सुनानं स्वीकार याई मखु । जुवारी जूम्हसिया
काय्मचायात सुनी नं म्हाय्मचा बीमखु । छाथ्धाःसा जुवाद्यया

छ्ये धन सम्पत्ति नाश जुई । तसर्थ जुवारी, जुवाद्ययात 'आवाह'
'विवाह' यायगुली अति कष्ट जुई, अति बाधा जुई ।

गृहपतिपुत्र ! थुलि थ्व जू म्हित ज्वीगुया खुगू दोष जुल ।

(ड) कुमित्र संगतया खुगू दोष

गृहपतिपुत्र ! कुमित्र संगत याना ज्वीगुली खुगू दोष दु ।
छु छु खुगू धाःसा-

१) उम्ह व्यक्तियात उजापि जक पासापि चूलाः वई, गुपि
जुवाद्य, बदमास, अय्लागुलु, बाह्ममासे ।

२) रण्डबाजीले ज्वीपि, होटले हिटले वना नया त्वना
ज्वीपि, घेबा उरे याइपि थुजा-थुजापि जक पासापि उम्ह
व्यक्तियात चूलाः वई ।

३) सुलिमे ज्वीपि, अय्ला, ध्वे, गजी, भांग, अफिम आदि
अमल पदार्थ सेवन याइपि जक पासापि उम्ह व्यक्तियात चूलाः
वई ।

४) परजनं थःत याना तःगु उपकारयात लोमंका छ्वइपि,
गुण मस्यूपि, अकृतज्ञपि, खने मदय्क छल-कपट याइपि जक
पासापि जक उम्ह व्यक्तियात चूलाः वई ।

५) छत्तु, लुच्चा, खंक खंक हे हेका ठगे याना जीविका
याइपि पासापि जक उम्ह व्यक्तियात चूलाः वई ।

६) लुटाहा, डांकु, खु आदि थुजापि हे जक पासापि उम्ह
व्यक्तियात चूलाः वई ।

गृहपतिपुत्र ! थुलि थ्व कुमित्र संगतया खुगू दोष जुल ।

(च) आलसी जुया चवनेगुला खुगू दोष

गृहपतिपुत्र ! आलसी जुया चवनेगुली खुगू दोष दु । छु छु
खुगू धाःसा-

१) 'अतिकं चिकु' धका याय्माःगु ज्या मयासे च्वनी ।
कर्तव्य कार्य्य मयासे चवनेवं गृहस्थीपिन्त हानि जुई सिबे उन्नति
ज्वीमखु ।

२) 'अतिकं तानो' धका याय्माःगु ज्या मयासे च्वनी ।
कर्तव्य कार्य्य मयासे चवनेवं गृहस्थीपिन्त हानि जुई सिबे उन्नति
ज्वीमखु ।

३) 'अतिकं न्ह्यथ्यानि' धका याय्माःगु ज्या मयासे
च्वनी । कर्तव्य कार्य्य मयासे चवनेवं गृहस्थीपिन्त हानि जुई
सिबे उन्नति ज्वीमखु ।

४) 'अतिकं लिबात' धका याय्माःगु ज्या मयासे च्वनी ।
कर्तव्य कार्य्य मयासे चवनेवं गृहस्थीपिन्त हानि जुई सिबे उन्नति
ज्वीमखु ।

५) 'अतिकं प्वाथे पित्यात' धका याय्माःगु ज्या मयासे
च्वनी । कर्तव्य कार्य्य मयासे चवनेवं गृहस्थीपिन्त हानि जुई
सिबे उन्नति ज्वीमखु ।

६) 'अतिकं प्वा फूं फूं मि' धका याय्माःगु ज्या मयासे
च्वनी । कर्तव्य कार्य्य मयासे चवनेवं गृहस्थीपिन्त हानि जुई
सिबे उन्नति ज्वीमखु ।

खुगु प्रकीर्ण आलसी जुका मर्यासे मगानु ज्या हनं खगु मखु
छगु त्वह तथा अवसर विते याना चवनी । थुजोम्ह आलसीयात
लाभ उधीगु धन-सम्पत्ति अथवा कीर्ति लाभ ज्वीमखु । लाभ
जुया च्वंगु धन सम्पत्ति नं क्रमशः विनाश जुया वनी ।

गृहपतिपुत्र ! थुलि थ्व आलसी जुया च्वनेमुया खुगु दोष
जुल ।

आर्यपिसं त्याग याय्माःगु उपर्युक्त किप्यता प्रकारया
शिक्षा विद्या भगवान् बुद्ध पुनः निम्न गाथा आज्ञा दय्का
बिज्यात-

“होति पान सखा नाम,

होति सम्पिथ सम्पिथ ।

यो च अस्थेसु जातेसु,

सहायो होति सो सखा ॥

उत्सुर सेय्या परदार सेवना,

वेरप्पसवी च अनत्थता च ।

पापमित्तो च सुकदरियता च,

एते छ ठाना पुरिसं धंसयन्ति ॥”

अर्थ- थ्व लोके गुलि गुलि मनूत थःत नय् त्वने दत्तले जक
अर्थात् सुलिमे वना अय्ला-थ्व त्वने दत्तले जक पासा जुया
चवनीपि दु । हानं गुलि गुलि मनूत ख्वाले न्ह्यीने जक प्रिय पासा,
भो पासा धका प्रिय वचन वचना ख्वाले ल्यूने निन्दा याना
ज्वीपि नं दु । थुजापि मित्रपि धारयेयापि मित्रपि मखु ।

गुम्हस्मां थत आपद्-विपद् परे ज्वीगु वसते धनं अथवा
जनं अथवा वचनं उपकार याई, उम्ह हे जक छात्थेंयाम्ह मित्र,
धात्थेंयाम्ह पासा जुई ।

थ्व खुगू नं विनाश ज्वीगुवा मूल कारण खः । यथा—
१) पूर्वपाखें सूर्य उदय जुई धुंका नं घना ख्वनेगु, २) थःम्ह
स्त्री तोता पर-स्त्री गमन याय्गु, ३) न्ह्याम्ह नाप नं शत्रुभाव
याना जुयेगु, ४) मखु मखुगु ज्या सना जुयेगु, ५) कुसंगत याना
जुयेगु व ६) अतिक हे लोभी जुया मतिकुराहा जुयेगु । थःगु
वस्तु त्याग याय्गुली मन मत्तःसे कतपिनि वस्तु जक कर्म्म
इच्छा याना जुयेगु । थ्व खुगू कारणं नं लोकजनपिन्त बिध्वंश
याई ।

“पापमिस्तो पापसखो, पाप आचार गोचरो
अस्मा लोका परम्हा च उभया धंसते नरी ॥

अविश्वस्थियो धारणी नच्चगीतं,
दिवासेय्यं पारिचरिया अकाले ।
पापा च मिस्ता सुखदरिद्रता च,
एते च ठाना पुरिसं धंसवन्ति ॥
अक्खेहि दिव्वन्ति सुखं पिवन्ति,
यन्तिस्थियो पापसमा परिसं ।
निहीन सेवी न च बुद्ध सेवी,
निहीयते कालपखेव बन्धो ॥”

अर्थ- गुम्हसिनं कुसंगत याना जुई, गुम्हसिनं मिथ्या
आचरण याना अयोग्य थासे वनेगु बानि याई, उम्हसित थुगु
लोके नं परलोके नं विनाश जुई ।

१) जू म्हितेगु, रण्डिबाजि याय्गु व प्राणसमानं प्रेम याना
तःपि पर-स्त्री गमन याय्गु, २) सुरापान सेवन याय्गु,
३) नृत्य, गीत स्वेगुली भुले ज्वीगु, ४) मासां म्वासां कुबेलाय्
उखें थुखें चाःह्लू ज्वीगु, ५) कुमित्र संगत याना ज्वीगु व
६) आलसी व अत्यन्त मात्सर्य (=कपटी, मतिकुराहा) जुयेगु,
थ्व खुगु कारणं नं मनुष्यपिन्त विनाश याई ।

गुम्ह व्यक्ति जू म्हितेगुली प्रसन्न जुई, अय्ला-थ्वें त्वनेगुली
दत्तचित्त जुई, हानं गुम्हसिनं कतपिनि ज्यान समान यानातःम्ह
मिसायात स्यकें, गुम्ह व्यक्ति थः स्वया हीनकर्म याना ज्वीम्ह
व्यक्तिया संगत याई, थः स्वया श्रेष्ठकर्म याना ज्वीम्ह व्यक्तिया
सत्संगत याई मखु, उम्ह मूर्खया यश, कीर्ति, लाभ, प्रशंसा दक्व
फुकं कृष्णपक्षया चन्द्रमाया तेज छसिनिसें घटे जुया अन्धकार
जुया वनी थें वनी ।

“यो वारुणी अधनो अकिञ्चनो,

पिपासो पि सम्पमागतो ।

उदकमिव इणं विगाहति,

आकुलं कारयि खिप्पमत्तनो ॥”

अर्थ- गुम्ह व्यक्ति धनहीनम्ह दरिद्रम्ह जुया नं सुरापान
याना जुई, उम्ह व्यक्ति, थःगु कुबानि तोत्ते मफया, गंगाजी वना

लः तुया ह्यर्थे वैके ध्वैके दां त्याना सुरापान यान्ता, लिपा त्यासा
पुले मफया ताकाल मद्यव हे नुगले आकुल-व्याकुल ज्वीका
चिस दाह ज्वीका च्वने माली ।

“न विवा सुप्पनसीलेन, रत्ति उट्टान दस्सिना ।
निच्चं मत्तेन सोण्डेन, सक्का आवसितुं धरं ॥
अतिसीतं अतिउण्हं, अतिसायमिदं अहु ।
इति विसट्ट कम्मन्चे, अत्था अच्छेन्ति माणवे ॥
यो'ध सीतं च उण्हं च, तिण भिय्यो न मञ्जति ।
करं पुरिस किच्चानि, न सो सुख विहायति ॥”

अर्थ— सदां निभा ल्वीका नं द्यना च्वनीगु स्वभाव दुम्ह,
न्हिने नं द्यनेगु बानि दुम्ह, बहनो द्यनेगु इले धाःसा वाचा वाचा
तक्क म्बामदुगु पाप तर्कना मने ल्वीका न्ह्यो मवेकुसे च्वना
च्वनीम्ह, सदा सर्वदा हे सुरापान याना जू म्हितेगु बानि दुम्ह
थुजा थुजापि ज्ञानहीनपि व्यक्तिपिसं गृहस्थाश्रमे च्वना वृद्धि
प्राप्त याय् फैमखु ।

गुम्हसिनं, 'अतिकं चिकुनि, अतिकं तांनोनि, अतिकं लिबाय्
धुं कल, अतिकं न्हिध्यानि अथवा अतिकं प्वाथे पित्यानि अथवा
नकतिनि नया प्वा फूं फूं मीनि' धका आलस्यया वशे च्वना
याय्माःगु कर्तव्य मबासे समय बित्ते याई, उम्हसित लाभ ज्वीगु
धन नं लाभ ज्वीमखु ।

गुम्हसिनं उपर्युक्तानुसार, 'चिकुनि, तांनोनि' इत्यादि धका
आलस्यया वशे मच्चंसे बल-वीर्यं याना उत्साही जुया कर्तव्य

कार्ययात् तुरन्त तुरन्त याई हानं 'आः याय्का अले याय्का' घका भाखा मतसे अलसीरूपी शत्रुयात् मनस्थले बास मव्यूसे बल व वीर्यं घाना ज्या-खँ याई, उम्हसिया यश, कीर्ति, लाभादि व्याक्क मुक्कलपक्षया चन्द्रमा थें क्रमशः वृद्धि जुया वई । थुजाम्ह व्यक्ति हे जक गृहस्थाश्रमे च्वना उन्नति याय् फई ।

प्रश्न-पत्र-४

- १) सुरापानया दोष (=आदिनच) गोगू दु? व छु छु खः?
- २) कुबेलाय् चाहू ज्वीगुया दोष गोगू दु? व छु छु खः?
- ३) प्याखँ सोज्वीगुया दोष गोगू दु? व छु छु खः?
- ४) जू म्हित ज्वीगुया दोष गोगू दु? व छु छु खः?
- ५) कुमित्र संगतया दोष गोगू दु? व छु छु खः?
- ६) आलसी जुया च्वनेगुया दोष गोगू दु? व छु छु खः?
- ७) गुजाम्हसित धात्थेंयाम्ह मित्र धाई?
- ८) विनाशया मूल कारण गोगू दु? व छु छु खः?
- ९) जू म्हितेगु आदि खुगू कारण मनुष्यपिन्त छु याई?
- १०) छु त्वह तया अलसी जुई? लिबाक्क घना च्वनेगु ज्यूला? थुकी च्वंगु सिलः नं व्यक्ति!

ई) प्यता प्रकारया असत् मित्राणि

गृहपतिपुत्र ! प्यता प्रकारयापि व्यक्तिपित्त मित्र-स्वरूपे च्वना च्वपि 'अमित्राणि' धका सीका काये ।

तद्यथा :-

क) पर-वस्तु धाःसा कायगु इच्छा दु, थःगु कस्तु धाःसा बीगु इच्छा मदु- थुजाम्ह व्यक्तियात मित्र-स्वरूपे च्वना च्वंम्ह 'अमित्र' धका सीका काये ।

ख) वचनं जक मित्रभाव क्यना ज्या-खँ लुं मयाइम्ह व्यक्तियात नं मित्र-स्वरूपे च्वना च्वंम्ह 'अमित्र' धका सीका काये ।

ग) ख्वाले न्होने प्रशंसा याना, ख्वाले ल्युने तिन्दा याइम्ह व्यक्तियात नं मित्र-स्वरूपे च्वना च्वंम्ह 'अमित्र' धका सीका काये ।

घ) मखु मखुगु ज्या-खँ अर्थात् सम्पत्ति विनाश ज्झिनु ज्या-खँ जक सलाह बीम्ह व्यक्तियात नं मित्र-स्वरूपे च्वना च्वंम्ह 'अमित्र' धका सीका काये ।

गृहपतिपुत्र ! थुलि थ्व प्यता प्रकारयापि व्यक्तिपित्त मित्र-स्वरूपे च्वना च्वपि 'अमित्राणि' धका सीका काये ।

(क) पर-वस्तु जक काइम्ह मित्र

गृहपतिपुत्र ! प्यता प्रकारं पर-वस्तु जक काइम्ह व्यक्ति-
यात मित्र-स्वरूपे च्वना च्वंम्ह 'अमित्र' घका सीका काये ।

तद्यथा :-

“अञ्जदत्थु हरो मित्तो, अप्पेन बहुमिच्छति ।
भयस्स किच्चं करोति, सेवति अत्तकारणा ॥”

अर्थ— अञ्जदत्थु हरो मित्तो = पर-वस्तु जक काइम्ह मित्रं,
अत्तं न बहुमिच्छति = भतिचा बिया आपा ताके याई, भयस्स
किच्चं करोति = भयया कारणे ज्जा याई, सेवति अत्तकारणा =
आत्मार्थया लागी संगत याई ।

थुकिया विस्तार थये :-

१) पर-वस्तु काइम्ह मित्रं थःगु लाहा फुस्लुं तया मित्रया-
थाय् अथवा सुं छम्हसिथाय् वना वैत च्वच्छाया खँ लहासे,
'अहा ! छिगु स्वभाव गुलि बांला, पुण्य याय्गुली जा छित
सुनानं हे त्याके फेमखु । जिपि का छुं छुं मस्यूपि अभागीत'
घका नाना तरहं गुण वर्णना याना न्हाकथं याना नं ठगे याय्गु
स्वई ।

२) भतिचा बिया आपा ताके याइम्ह मित्रं थःगु भतिचा
मूल्य वंगु वस्तु बिया ककर्यागु आपा मूल्य वंगु वस्तु काय्गु इच्छा
याई । अथवा प्रथम थःमं अल्प मूल्य वंगु वस्तु बिया लिपा
मौकाय् लाका बहुमूल्यगु हस्तगत याय्गु स्वई ।

३) भयया कारणे ज्या याइम्ह मित्रं थःत्र आपद्-विपद् परे ज्वीगु घरी 'कारे पासा !' धका मित्र या जुई । थःगु आपद् तरे जुयेवं वैत खंसां नं मखंपह याना जुई । 'थं जित थुजागु आपदं तरे याना व्यूगु दुका बा !' धका मनं खंकै मखु ।

४) आत्मार्थया लागो संगत याइम्ह मित्रं थःत ज्या-खँ परे ज्वीबले हे जक, थःत लाभ व वृद्धि ज्वीगु जूसा हे जक तथा थःगु कतिलाकेत हे जक 'खः खः पासा !' धका संगत याई !

गृहपतिपुत्र ! थुलि ध्व प्यता प्रकारं पर-वस्तु जक काइम्ह व्यक्तियात मित्र-स्वरूपे च्वना च्वंम्ह 'अमित्र' धका सीका काये ।

(ख) वचनं जक मित्रभाव क्यनीम्ह मित्र

गृहपतिपुत्र ! प्यता प्रकारं वचन द्वारा जक मित्रभाव क्यना ज्या-खँ द्वारा छुं याना मवीम्ह व्यक्तियात नं मित्र-स्वरूपे च्वना च्वंम्ह 'अमित्र' धका सीका काये ।

तद्यथा :-

“अतीतेन पटिसन्धरति,

अनागतेन पटिसन्धरति ।

निरत्थकेन संगण्हाति,

पच्चुपन्नेसु किञ्चेसु ध्यसनं दस्सेति ॥”

अर्थ- अतीतेन पटिसन्धरति = बिते जुई धुंगु जक खँ ल्हाई, अनागतेन पटिसन्धरति = लिपायागु खँ जक ल्हाई, निरत्थकेन संगण्हाति = म्वामदुगु सारहीनगु जक खँ ल्हाना मान तई, पच्चु-

पन्नेसु किच्चेसु व्यसनं दस्सेति = वर्तमान समये धाःसा गुलि उपकार याइम्ह थें च्वंक खँ ल्हाना आखिरे छगू मखु छगू त्वह तथा थःगु दुःखभात्र क्यनी ।

थुकिया विस्तर थथे :-

१) सुं पासा छम्ह वया “भो मित्र, जित थुगु थुगु वस्तु भतिचा आवश्यक जुयाच्चन’ धका धाःवल धाःसा “छुयाय् पासा ! बडो अपशोस, यदि छि म्हिग हे कागु जूसा थ्व वस्तु जि छित माक्को बीफुगु तर आः जिके मदय् धुंकल” धका अतीतया जक खँ ल्हाना मित्रता क्यना छ्वई ।

२) हानं सुंगुम्ह मित्र वया, ‘भो पासा, जितः थौं थुलि थुलि ‘वा’ (= धान्य) अथवा जाकि मालाच्चन भति कृपा तथा दिसँ’ धका पवंवल धाःसा वं थथे धाई :-

“अहो पासा, क्षमा याना दिसँ, छिगु थुलि हे ज्या छगू जि पुरेयाना बी मफुत । मदुगु नं मखु दुगु नं खः तर न्हाच तिनि थथे थथे याना फुत । अतएवं मती चिन्ता याना दी मते लिपा हानं दइतिनि, उथाय् जि छित अवश्य सहायता याये ।” थुगु प्रकारं भविष्यया जक आशा क्यना मित्रता क्यना छ्वई ।

३) म्वा मदुगु थासे केवल वचनं जक संग्रह याई । सुं पासा छम्ह किसि बा सल बा बाइस्कल गयावया च्वंगु खन धाःसा वं निम्न वचन द्वारा संग्रह याई:-

“कासँ कासँ पासा ! छित जा आम बाइस्कल साप हे लो, छिजा धात्थें हे पुण्यवानम्ह खः ।” इत्यादि फुस्लुगु वचनं मान याना क्यनी ।

४) सुंपासा छम्ह वया थःके न्ह्योनेसं दुगु वस्तु छगू पवंबल धाःसा, अन वं “अहो पासा ! थुके अमुक वस्तु छगू मदया वा स्यमा ज्या हे काय् मफया अथें हे पडे याना तया । जितः नं थ्व वस्तु मदया साप हर्जा जुया च्वन” धका धया थःगु असमर्थता क्यना थथें हे पासाम्हसित लित छ्वई ।

गृहपतिपुत्र ! थुलि थ्व प्यता प्रकारं वचन द्वारा जक मित्रता क्यना ज्या-खँ छुं मयाइम्ह व्यक्तियात नं मित्र-स्वरूपे च्वना च्वंम्ह ‘अमित्र’ धका सीका काये ।

(ग) ख्वाले न्ह्योने जक प्रशंसा याइम्ह मित्र

गृहपतिपुत्र ! प्यता प्रकारं ख्वाले न्ह्योने प्रशंसा याना ख्वाले ल्युने निन्दा याइम्ह व्यक्तियात नं मित्र-स्वरूपे च्वना च्वंम्ह ‘अमित्र’ धका सीका काये । तद्यथा :-

“पापकंपिस्स अनुजानाति,
कल्याणम्पिस्स अनुजानाति ।
सम्मुखस्स वण्णं भासति
परम्मुखस्स अवण्णं भासति ।”

अथ— पापकंपिस्स अनुजानाति = पापकर्म याय्गुली नं अनुमति बिई, कल्याणम्पिस्स अनुजानाति = कल्याणगु ज्या याय्गुली नं अनुमति बिई, सम्मुखस्स वण्णं भासति = ख्वाले न्ह्योने जक वर्णन याई, परम्मुखस्स अवण्णं भासति = ख्वाले ल्युने निन्दा याई ।

थुकिया विस्तर थथे :-

१) सुं मित्र छम्हसिनं “प्रिय पासा ! नु, दुगु स्यावने नु, म्ये स्यावने नु, परधन खूवने नु, परस्त्री स्यंक वने नु” धका धाइगु बखते “ज्यू, असल पासा ! नु, धका बा छनि वनाच्चं न्है पासा ! जि वयावं चवने” धका वचन बिई ।

२) हानं छुं छगू भिगु ज्या- पुण्य लाइगु ज्या परोपकार याय्गु आदि कार्ये नं “ज्यू असल” धका अनुमति बिई ।

३) ख्वाले न्होने जक “छि साप धर्मात्मा, छिके गरीबया उपरे विशेष दया दु, छि थें ज्याम्ह सत्पुरुष लोके धात्थें नं दये थाकुई” धका अनेक प्रकारं च्वच्छाया खँ ल्हाई ।

४) परन्तु ख्वाले ल्यूने “फलानाम्हसिनं थुगु प्रकारं पर-जनयाके ठगेयात, थुगु प्रकारं दुःखी गरीबतेत क्वात, थुगु प्रकारं गरीब स्याना घेबा कमे यात” धका अनेक प्रकारं निन्दा अपवाद याई ।

गृहपतिपुत्र ! थुलि थ्व प्यता प्रकारं ख्वाले न्होने जक प्रियवचनं खँ ल्हाना प्रशंसा याना ख्वाले ल्यूने निन्दा याइम्ह व्यक्तियात मित्र-स्वरूपे च्वना च्वंम्ह ‘अमित्र’ धका सीका काये ।

(घ) मखुगु ज्या-खँ जक सहायता बीम्ह मित्र

गृहपतिपुत्र ! प्यता प्रकारं मखुगु ज्या-खँ सहायता बीम्ह व्यक्तियात नं मित्र-स्वरूपे च्वना च्वंम्ह ‘अमित्र’ धका सीका काये ।

१) सुलिमे वना सुरापान याना बदमासी ज्या याना ज्वीगुली सहायता बिई ।

२) कुबेलाय् गल्लि गल्लि चाह्यू ज्वीगुली सहायता बिई ।

३) प्याखँ, थिएटर, बाइस्कोप आदि मोहित ज्वीगु ज्याय् सहायता बिई ।

४) जू, तास, पांशा आदि अनेक बाह्यमासे म्हितेगुली उत्साहित थाई, सहायता बिई ।

गृहपतिपुत्र ! थुलि ध्व प्यता प्रकारं मखुगु धन नाश ज्वीगु ज्या-खे सहायता बीम्ह व्यक्तियात मित्र-स्वरूपे च्वना च्वंम्ह 'अमित्र' धका सीका काये ।

थुलि आज्ञा जुया बिज्याय् धुंका सिगालपुत्रयात भगवानं पुनः थथे आज्ञा दयका बिज्यात :-

“अञ्जदत्थु हरो भित्तो, यो च भित्तो वची परमो ।

अनुप्पियञ्च यो आह, अपायेसु च यो सखा ॥

एते अमित्ते चत्तारो, इति विञ्जाय पण्डितो ।

आरका परिवज्जेय्य, मग्गं पटिभयं यथा ॥”

अर्थ- कतपिनि वस्तु काइम्ह मित्र, वचनं जक माने याइम्ह मित्र, ख्वाले न्होने जक गुण खँ ल्हाइम्ह मित्र, धन सम्पत्ति विनाश ज्वीगु ज्याय् सहायता बीम्ह-थुलि प्यता प्रकारया मित्रपित्त, मित्र-स्वरूपे च्वना च्वंपि 'अमित्रपि' धका बुद्धिमानि गृहस्थीपिसं सीका काये । गथे वञ्जातय्सं भय दुगु मार्ग तोता, भय मदुगु मार्ग ज्वनी, अथे हे पण्डित विद्वान्पिसं अज्यापि

३८]

व्यक्तिपिन्त तोतेमाः कि गुपि मित्र-स्वरूपे च्वना च्वंपि
'अमित्रपि' खः ।

प्रश्न-पत्र-५

- १) जम्मा गोता प्रकारयापि मित्र-स्वरूपे च्वंपि 'अमित्रपि' दु ?
- २) व प्रत्येक अमित्रं गोता प्रकारं थःगु स्वभाव क्यनी ?
- ३) प्रत्येक अमित्रया स्वभाव थःमं थूथे कँ !
- ४) थुकी च्वंगु अमित्र स्वभाव छंके नं दु ला ?
- ५) लोके गुजापि मित्रपि आपा दु ?

Dhamma.Digital

उ) प्यता प्रकारया सन्मित्रपिं

गृहपतिपुत्र ! प्यता प्रकारयापिं व्यक्तिपिन्त भिगु चित्त दुम्ह 'कल्याणमित्र' धका सीका काये ।

तद्यथा :-

क) थःत उपकार याइम्ह व्यक्तियात भिगु चित्त दुम्ह 'कल्याणमित्र' धका सीका काये ।

ख) सुख दुःखे समानरूपं उपकार याइम्ह व्यक्तियात भिगु चित्त दुम्ह 'कल्याणमित्र' धका सीका काये ।

ग) धन-सम्पत्ति, यश-कीर्ति लाभ ज्वीगु, वृद्धि ज्वीगु अर्ति-बुद्धि बीम्ह व्यक्तियात भिगु चित्त दुम्ह 'कल्याणमित्र' धका सीका काये ।

घ) अनुकम्पा = दया करुणा तैम्ह व्यक्तियात भिगु चित्त दुम्ह 'कल्याणमित्र' धका सीका काये ।

गृहपतिपुत्र ! भुलि ध्व प्यता प्रकारयापिं भिगु चित्त दुपिं व्यक्तिपिन्त 'कल्याणमित्रपिं' धका सीका काये ।

(क) उपकार याइम्ह मित्र

गृहपतिपुत्र ! प्यता प्रकारं उपकार याइम्ह व्यक्तियात भिगु चित्त दुम्ह 'कल्याणमित्र' धका सीका काये । तद्यथा:—

१) प्रमाद जुयाच्चंम्हसित रक्षा याई अर्थात् सुंगुम्ह पासा सुरापानया कारणं अचेत जुया लेंप्वी, गल्ली बा गनं ख्यले गोतुला च्वंगु खन धा:सा—“अहो ! ध्व जा जिम्ह पासा, थुजागु अवस्थाय् ध्वैत जि बचे मयात धा:सा, ध्वैगु म्हे च्वंगु दां, धेबा आदि मेपिसं काई” धका दया तथा होश दया मव:तले वैघाय् पिवा च्वना रक्षा याई ।

२) प्रमादि जुयाच्चंम्ह मित्रया धन-सम्पत्ति रक्षा याई अर्थात् उजागु प्रकारं ध्वै काय्का वेहोशी जुया च्वंम्हसिया गृह रक्षा याई । छ्ये दुगु धन-सम्पत्ति सुनानं खुया यने मफय्क रक्षा याना बिई ।

३) ग्याम्ह व्यक्तियात शरणे कया, भरोसा बिया, निर्भयी याना धैर्यं बिई । राज-भय, चौर-भय, भूत-भय अथवा शत्रु-भयं त्रसित जुयाच्चंम्हसित विविध खं कना, अनेक धर्मशास्त्रया प्रमाण क्यना, अनेक युक्तिद्वारा मन शान्त याना भय मदय्का बिई ।

४) आवश्यकगु छुं ज्या-खँ परे ज्वीगु बखते निदुगं, स्वदुगं फाइदा ज्वीकथं अति-बुद्धि बिई । व्यापार सम्बन्धी जूसां 'मित्र ! थये यासा थये जुई, थये यासा थये जुई' धका अनेक विचारया खँ कना समयोचित अति बिई ।

गृहपतिपुत्र! थुलि थ्व प्यता प्रकारं उपकार याइम्ह व्यक्ति-
यात भिगु चित्त दुम्ह 'कल्याणमित्र' धका सीका काये । थुजाम्ह
व्यक्तियात हे सुचित्तम्ह, सुहृदयम्ह, कल्याणम्ह मित्र धाई ।

(च) सुख-दुःखे उपकार याइम्ह मित्र

गृहपतिपुत्र ! प्यता प्रकारं सुख-दुःखे उपकार याइम्ह
व्यक्तियात भिगु चित्त दुम्ह 'कल्याणमित्र' धका सीका काये ।
तद्यथा :-

१) विश्वास याना खँ कनी अर्थात् गुप्त याना तय्माःगु
सुक्कतं कने मज्जुगु खँ नं विश्वास याना कनी । थःगु छ्ये च्वंगु
भिगु वा मभिगु सुयातं कने मज्जुगु खँ नं पासायात कनी ।

२) पासापिनि छुं गुप्त याना तय्माःगु खँ थःत कंसां थःमं
व खं हृदयं पिमछ्वसे गुप्त याना तई । मेपिन्त व थः छ्ये
जहानपिन्त जा छु थःम्ह धर्मपत्नीयात हे नं मक्से गुप्त यानाते ।

३) थःम्ह मित्रयात आपद्-विपद् परे ज्वीगु बखते, गुबलें
हे तोता वनी मखु ।

'आपद्-विपद्' धका छुकियात धाई ?

'आपद्' धका म्हगसे हे मखं कथं आका काकां भय आदि
जुया वैगुयात धाई ।

'विपद्' धका थःके च्वंगु धन-सम्पत्ति आदि मती हे मलू
कथं आका काकां विनाश जुया वनीगुयात धाई ।

थुजा थुजागु आपद्-विपद् अर्थात् रोग-भय, चौर-भय,
राज-भयादि अने अनेगु भय परे जुया च्वनीगु बखते पासायात
तोता बिसि मवसे थःमं फूचागु उपकार याई ।

४) मित्रया कारणे सुहृदयम्ह पासां थःगु ज्यान समेत परित्याग याई । गथे धाःसा :- निम्ह पासापि बने बले छम्ह पासायात सर्प लित धाःसा पासायात तोता थः याकचा जक विसि बनी मखु । बरू थःगु ज्यानया माया मकासे थः पासायात बचे याय्त स्वई । सुमित्रपिसं “पासां सीसा थसि, थःनि बचे जुये” धका गुबलें हे मती तेमखु । थःगु प्राण संकल्प याना जूसां बरू थः पासाया नि ज्यान बचे याय्गु स्वई । थुजापि व्यक्तिपिन्त हे जक लोके सुहृदयपि ‘कल्याणमित्रपि’ धाई ।

गृहपतिपुत्र ! थुलि ध्व प्यता प्रकारं सुख-दुःखे उपकार याइम्ह व्यक्तियात भिगु चित्त दुम्ह ‘कल्याणमित्र’ धका सोका काये ।

(ग) वृद्धि ज्वीगु बुद्धि बीम्ह मित्र

गृहपतिपुत्र ! प्यता प्रकारं वृद्धि ज्वीगु अर्ति-बुद्धि बीम्ह व्यक्तियात भिगु चित्त दुम्ह ‘कल्याणमित्र’ धका सोका काये । तद्यथा :-

१) पापकर्म याकी मखु । गथे धाःसा:- यदि थःम्ह पासा पापी जुया प्राणी हिंसा याइम्ह, हेका खँ लहाइम्ह, चुकुलि खँ लहाइम्ह, कतपिनि नुगले चुपि सूथें च्वंक खँ लहाइम्ह व परस्पर प्रेम याना च्वंपिनि प्रेम शून्य जुया बनीगु खँ लहाइम्ह जुया च्वंसा वैत थथे धका अर्ति-बुद्धि बिई :-

“प्रिय मित्र ! छिसं थुजा थुजागु मखुगु, मत्योगु कर्म याना जुयाच्वन । ध्व जा याय् त्योगु ज्या मखु । थथे यात धाःसा छित्त

लिपा दुःख जुई, शोक जुई, पश्चाताप जुई हानं लोकजनपिसं
तुच्छ याना निन्दा याई ।”

थुगु प्रकारं अनेक तरहं बोध याना अकुशल कर्मया
आदिनव (=दोष) क्यना लिपा हानं उजागु कुकर्म मयाय्गु,
मल्हाय्गुली नियुक्त याना, अकुशल तोतेवं प्राप्त ज्वीगु कुशल
कर्मया आनिसंस (=गुण, सुफल) खँ समेत कना पापं बचे याई ।

२) भि-भिगु कल्याणकर, सुख शान्ति ज्वीगु ज्या-खँ
नियुक्त याई । यथा भि-भिगु कुशल कर्म याय् मंमदुम्ह जूसा
भि-भिगु कुशल कर्म याय् मन दया वैगु खँ कनी । यदि बुद्ध-
वन्दना याय् मसःम्ह बा मयोम्ह जूसा, बुद्ध-वन्दना याय् सँगु व
याय् मन दैगु कथं अनेक विध बुद्ध गुण न्यंकै । थःमं सःथें स्यूथें
व थःगु बुद्धि चाच्छि बुद्धया गुण खँ कना अनाथपिण्डिक
महाजनया पुत्री चूल सुभद्रां थः माजु बाःजुपिन्त बुद्धया गुण खँ
कना श्रद्धा मद्रुपिन्त श्रद्धा दय्का ब्यू थें, थःम्ह मित्रयात श्रद्धा
दय्का बिई । दान बी मनंम्ह जूसा दान वीकै । शील पालन याय्
मनंम्ह जूसा शील पालन याकै । थुगु प्रकारं थःम्ह मित्रयात
अनेक तरहं थुगु लोके नं परलोके नं सुख ज्वीगु, वृद्धि ज्वीगु,
अनेक कुशल कार्य्ये नियुक्त याई ।

चूल सुभद्राया खँ

कोशल राज्यया उगग घेगु नगरे अनाथपिण्डिक महाजनया
मचाबलेयाम्ह पासा छम्ह दुगु जुया च्वन । इपि निम्हं छम्ह हे

गुरुयाथाय् विद्या व्वना च्वंगु जुल । छन्हुया दिने इपिं निम्हसिया,
 “की निम्हसिया काय् म्हायर्पि दत धाःसा, इपिं निम्हेसित
 परस्पर बिवाह याना बीगु” धका कराल जुल । तःधिक जुसेलि
 इपिं निम्हं थःथःगु नगरया सेठ जुल ।

छगू समये उगग नगरयाम्ह सेठ न्यासल गाडा उवना बने
 ज्या-ज्यां क्रमशः श्रावस्ती थ्यंक वना अनाथपिण्डिकयाथाय् वन ।
 अन कनाथपिण्डिक महाजनं, थःम्ह म्हाय् चूल सुभद्रायात सःता
 “खँला छं त्वाय् अबुजु उगगसेठ फाल । वय्कयात बांलाक विचा
 या धका धाल । चूल सुभद्रां नं त्वाय् अबुजु थ्यंक वोखुनुनिसें
 थःगु लाहार्ति हे भोजन तयार याना अत्यन्त सुविनीत स्वभावं
 बांलाक आदर तथा सेवा-टहल यात । भोजन याके न्ह्यो
 मोल्ह्नीत लः आदि तथा बीगु ज्या नं थःमं तुं यात ।

छन्हुया दिने अनाथपिण्डिक सेठ व उगगसेठ तिम्हं कुशल
 खँ ल्हाना च्वंगु बखते, चूल सुभद्राया आचरणे अति प्रसन्न जुया
 च्वंम्ह उगगसेठं अनाथपिण्डिक सेठयात मचाबले कराल याना
 तैगु खँ न्ह्यथना, थः पुत्रया लागी चूल सुभद्रा पवन । थ्व सेठ
 जुलसां अबौद्ध जुल । उकिं अनाथपिण्डिकं थ्व खँ भगवान्यात
 न्यंकल । भगवानं “चूल सुभद्राया कारणं भविष्ये व सेठया
 दृष्टि हिला वनी तिनि” घैगु सोका अनाथपिण्डिकयात अनुमति
 बिया बिज्यात । अले अनाथपिण्डिक थःम्ह धर्मपत्नी पुण्य लक्षण
 नाप नं सलाह याना उगगसेठया वचन स्वीकार यासे बिया
 छ्वेगु दिन निश्चय यात ।

बिया छ्वःगु दिने अनाथपिण्डिकपिसं चूल सुभद्रायात सःता

घनञ्जय सेंठपिसं विशाखा उपासिकायात ब्यूथें निम्न उपदेश बिल :-

“प्रिय पुत्री ! बाःजु माजुपिथाय् च्वनीम्हसिनं, १) दुने च्वंगु मि पित बीमज्यू, २) पिने च्वंगु मि दुत ह्य् मज्यू, ३) बीम्हसित जक बीमाः, ४) मबीम्हसित बीमज्यू, ५) बीम्हसित नं मबीम्हसित नं बीमाः, ६) बांलाक फेत्वीमाः, ७) बांलाक नये माः, ८) बांलाक छनेमाः, ९) अग्नि सत्कार याय्माः, १०) अभ्यन्तर देवतापिन्त नमस्कार याय्माः ।”

पाठकपिनि मने सन्देह ज्वीफु कि छ्यें च्वना नं बिना मि पुसा मबीकं बा मकाय्कं ज्या तरे ज्वीला ?

उपर्युक्त उपदेशया मुख्य अर्थ थथे स्तीके माल-

१) ‘दुने च्वंगु मि पित बीमज्यू’ धाःगुया माने धात्थें हे भुतुली बा मकले च्वंगु ‘मि’ मखु । छ्यें च्वंपि माजु बाःजुपिनि छुं दोष अथवा अवगुण खना पिने वना कतपिन्त कने मते धका धाःगु । थ्व थें जाःगु मि मेगु मदु ।

२) ‘पिने च्वंगु मि दुत ह्य्मज्यू’ धाःगुया माने धात्थें हे ‘मि’ मखु । यदि सुं विस्वासीपिसं थः माजु बाःजुपिनि अवगुण खँ, दोष खँ न्यंकल धाःसा व खँ ब्याक्कं छ्यें च्वंपि माजु बाःजुपिन्त न्यंक ज्वीमते धका धाःगु । थ्व थें जाःगु ‘मि’ मेगु मदु ।

३) ‘बीम्हसित जक बियेमाः’ धाःगुया माने, छुं वस्तु न्यया यंका लित बी हैम्हसित जक बिषा छ्वय् योग्य धका धाःगु ।

४) ‘मबीम्हसित बीमज्यू’ धका धाःगुया माने छुं वस्तु न्यया यंका हानं लित बीमहैम्हसित छुं वस्तु बीमज्यू धका धाःगु ।

५) 'बीम्हसित नं मबीम्तसित नं बीमाः' धाःगुया माने सुं गरीब-गुरुवा अथवा श्रमण-ब्राह्मण अथवा भिक्षु अथवा थः ज्ञाति बन्धुपित थःगु गच्छे अनुसार वी योग्य धका धाःगु ।

६) 'बांलाक फेत्वीमाः' धाःगुया माने माजु बाःजुपि खनी-बले आसनं दनेमाःथाय् फेतुना च्वने मज्यू धका धाःगु ।

७) 'बांलाक नयेमाः' धाःगुया माने माजु बाःजु तथा थः स्वामीया सिबे न्हापलाक मनसे; इमित नि नका सकल जाहान-पिनि नये धुं कल ला मधुंकुनि ला धका विचार याना दके लीपा थःमं नय्माः धका धाःगु ।

८) 'बांलाक च्वनेमाः' धाःगुया माने माजु बाःजुपि स्वया न्हापलाक मद्यंसे इमित याय्माःगु सेवा टहल ब्याक्कं याय् सिधेका दके लीपा थः च्वनेमाः धका धाःगु ।

९) 'अग्नि सत्कार याय्माः' धाःगुया माने माजु बाःजुपित व थः स्वामीयात मिज्वाला ब नागराजा समान भालपा च्वनेमाः धका धाःगु । गथे मि थिल धाय्वं व नागराजायात छुं यात धाय्वं थःत अनर्थ जुई, अथे हे थुमि उपरे छुं यात धाय्वं थःत तुं अनर्थ जुई, पाप लाई ।

१०) 'अम्यन्तर देवतापिन्त नमस्कार याय्माः' धाःगुया माने माजु बाःजु व थः स्वामीयात च्वः समान खना मान, सत्कार व आदर तथा च्वनेमाः धका धाःगु ।

थुलि उपदेश बिया विशाखायात थें अनेक श्रीसम्पत्ति कोसः बिया, चूल सुभद्रायात बिया छोगु दिने बुद्ध प्रमुख भिक्षुसंघपित महादान बिल ।

उग्ननगरे थ्यंसेलि सुभद्रायात, आपलं नागरिक महाजनपि वया लँस्वो वल । सुभद्रा नं थःगु श्रीशौभाग्य प्रकट यासे विशाखा महोपासिकां थें थःत सकसिनं खनीगु छांटं रथे च्वना नगरे द्वाहां वन । नागरिक महाजनपिसं वो हःगु उपहार स्वीकार याना पुनः व उपहार ब्याक्कं योग्यतानुसार नागरिक जनतापित्त तुं इना बिल । सकल नागरिकपिन्त थःगु गुण द्वारा एकावद्ध यात ।

छन्हु मंगलोत्सव दिने सुभद्राया बाःजुम्हसिनं सुभद्रायात सःता 'जिमि श्रमणपिन्त वन्दना याहुँ' धका धाल । सुभद्रा अचेलकत (=नांगा फकीरत) खना मछाला नमस्कार या मवं । बारबार धाल नं मवंसेलि उग्नसँठ तँम्वेका वया दोषादोष निर्णय याइपि च्याम्ह नायोपिन्त सःता ब्याक्क कारण कना, "छिमि म्हाय्मचा लित यंकि" धका धाल । इमिसं कारणाकारण ब्याक्क बुक्के याना सुभद्राया दोष मदु धैगु ठहरे यात । अले व सँठ थःम्ह जहानम्हसित सःता, "सुभद्रां को श्रमणपि अलज्जी धया वन्दना या मवं" धका धाल । थ्व खँ न्यना सँठनीं 'गथे च्वं ल्या थुमि श्रमणपि थ्वं खूब बयान या' धका मती ल्वीका चूल सुभद्रायाके थथे न्यन-

"कीविसा समणा तुय्हं बाल्हं खो ते पसंससि ।

किं सीसा किं समाचारा तं मे अक्खाहि पुच्छितोति ॥"

अर्थ- भो सुभद्रे, छं छिमि श्रमणपिनि खूब बयान याना च्वन, इपि गुजापि श्रमणपि ल्या ? इमि आचरण गुजागु ल्या ? हानं इमि शील स्वभाव गुजागु थें ?- थ्व खँ जिमित कँ !

थये धाःगु न्यना चूल सुभद्रां भगवान्या व श्रावकपिनि
गुण खँ प्रकाश यासे थये धाल-

“सन्तिन्द्रिया सन्त मानसा सन्तं तेसं गतं ठितं ।
ओक्खित्त चक्खू मितभाणी तादिसा समणा मम ॥”

अर्थ- वसपोलपिनि इन्द्रिय शान्त । वसपोलपिनि मन
शान्त । वनीगु च्वनीगु नं वसपोलपिनि शान्त । वसपोलपिके
चक्षु संयम दु । स्वे जिल धका चाक-बाक मस्वसे थःत माच्छि
जक अधो दृष्टि याना स्वया बिज्याई । खँ ल्हासां मात्राच्छि
ल्हाना बिज्याई । उजापि जिमि श्रमणपि ।

“कायकम्मं सुचि तेसं वाचाकम्मं अनाविलं ।
मनोकम्मं सुविसुद्धं तादिसा समणा मम ॥”

अर्थ- स्वता प्रकारया कायिक-पाप मद्दुपि जूया निति
वसपोलपिनि काय-कर्म शुद्ध । प्यता प्रकारया वाचिक पाप
मद्दुपि जूया निति वसपोलपिनि वची-कर्म निर्मल । स्वता
प्रकारया मानसिक-पाप मद्दुपि जूया निति वसपोलपिनि मन-
कर्म सुपरिशुद्ध । उजापि जिमि श्रमणपि ।

“विमला संखमुत्ताभा सुद्धा अन्तर बाहिरा ।
पुण्णा सुद्धे हि धम्मैहि तादिसा समणा मम ॥”

अर्थ- निर्मलगु शंख, मोती आदि रत्न थें वसपोलपि दुने नं
पिने नं शुद्ध तथा वसपोलपि शुद्धगु धर्म परिपूर्ण जुया बिज्यापि
खः । उजापि जिमि श्रमणपि ।

“लाभेन उन्नतो लोको अलाभेन च ओनतो ।

लाभालाभेन एकट्ठा तादिसा समणा मम ॥”

अर्थ— लाभ जुल धाय्व थस्वइपिं थ्व लोकजनपिं, अलाभ जुल धाय्वं क्वस्वैपिं थ्व लोकजनपिं । तर वसपोलपिं लाभ व अलाभे समान जुया च्वनी । उजापिं जिमि श्रमणपिं ।

“यसेन उन्नतो लोको अयसेन च ओनतो ।

यसायसेन एकट्ठा तादिसा समणा मम ॥”

अर्थ— यश द्वारा थस्वइपिं थ्व लोकजनपिं, अयश द्वारा क्वस्वइपिं थ्व लोकजनपिं । यश व अयशे समानरूपं च्वनीपिं वसपोलपिं । उजापिं जिमि श्रमणपिं ।

“पसंसायुन्नतो लोको निन्दाय च ओनतो ।

समा निन्दा पसंसासु तादिसा समणा मम ॥”

अर्थ— प्रशंसा द्वारा थस्वइपिं थ्व लोकजनपिं, निन्दा द्वारा क्वस्वइपिं थ्व लोकजनपिं । निन्दा व प्रशंसाय् समानरूपं च्वनीपिं वसपोलपिं । उजापिं जिमि श्रमणपिं ।

“सुखेन उन्नतो लोको दुक्खेन च ओनतो ।

अकम्पा मुख दुक्खेसु तादिसा समणा मम ॥”

अर्थ— सुख जुल धाय्वं थस्वइपिं थ्व लोकजनपिं, दुःख जुल धाय्वं क्वस्वइपिं थ्व लोकजनपिं । तर सुख व दुःखे कम्पा मजुसे च्वना विज्याइपिं वसपोलपिं खः । उजापिं जिमि श्रमणपिं ।

थुलि न्ह्यपु सिलः द्वारा भग्वान् बुद्धया गुण वर्णना याना वाःजुपिन्त सन्तुष्ट यात ।

थुलि खँ न्यनेवं इमिसं चूल सुभद्रयाके, “फुला छं छिमि श्रमणपि जिमित वयने” धका न्यन । सुभद्रां “फु” धका उत्तर बिल । अले इमिसं “कासा जिमित दर्शन याकि” धका धाल ।

अन चूल सुभद्रां, “जबू हवस” धका धया, बुद्ध सहित महासंघपिन्त महादान ज्वरे याका प्रासादया कःसी च्वना जेतवन पाखे स्वया अत्यन्त भक्तिपूर्वक पञ्चाङ्ग प्रणाम याना बुद्धयन गुण लुमंकुसे, सुगन्ध पुष्प-धूप पूजा यासे, “श्व लक्षण द्वारा भगवानं जिगु निमन्त्रणा सीका काय्मा.” धका जीस्वां च्यामू कया आकाशे तिना छवत ।

स्वां वना चतुपरिषदपिनि दश्वी धर्मोपदेश याना बिज्याम च्वंमह भगवान् बुद्धया छ्यो फुसे इलां जुया च्वंच्वन । उगु बखते अनाथपिण्डक महाजनं भगवान्यात कन्हेखुनुया निति निमन्त्रणा यात । भगवानं, “गृहपति ! जि कन्हेसिया निति निमन्त्रणा स्वीकार याय् धुन” धका आज्ञा दय्का बिज्यात ।

अनाथपिण्डक— “भन्ते ! जि दकसिबे न्हापां थन वया च्वना । जि जा सुना नं निमन्त्रणा या वोगु मखं अले ?”

शाक्यमुनि— खः उपासक ! जित चूल सुभद्रां निमन्त्रणा या वल । जि वया निमन्त्रणा स्वीकार याय् धुन ।”

अनाथपिण्डक— “मखु भन्ते ! चूल सुभद्रा जा थनं सच्छि व न्योगू योजन तापाथाय् च्वंच्वन मखुला ?”

शाक्यमुनि— “खः गृहपति ! व तापाथाय् च्वंच्वन । तर गृहपति, सत्पुरुष धयापि तापाक्क च्वंसां हिमालय थें खने दया च्वनी ।”

थुलि आज्ञा जुया विज्याय् धुंसेलि भगवानं निम्न गाथा
उजं दयका विज्यात-

“दूरे सन्तो पकासेन्ति हिमवन्तोव पब्बता ।

असन्तेत्थ न दिस्सन्ति रत्तिक्खित्तो यथा सरा’ति ॥”

अर्थ- सत्पुरुष धर्यापि हिमगिरि थें तापाकंसिं खने दया
च्वनि । असत्पुरुष धर्यापि बहनी कय्का छोगु तीर (बला) थें
सत्तिक च्वंसां नं खने दई मखु ।

कन्हे खूनु सुथे भगवान् बुद्ध विशुद्ध क्षीणाश्रव भिक्षुपि
न्यासःति मुंका आकाशमार्गं उग्नगरे चूल सुभद्राया छ्यें
विज्यात ।

उखे चूल सुभद्राया खँ न्यना वया माजु वाःजुपि सहित
सकल जहानपि भगवान्या प्रतिक्षा याना च्वंच्वन । भगवान् नं
भिक्षुसंघपिसं चाउयेका अतिकं बांलागु लीलां आकाशमार्गं अन
थ्यंक विज्यात । चूल सुभद्राया माजु वाःजुपि सकलें साप प्रसन्न
जुल । अले इमिसं भगवान्यात स्वागत् यासे शास्तांग प्रणाम
याना महादान विल । छवा तक्क इमिसं उगु हे प्रकारं महादान
विल । भगवान्या उपदेश न्यना चूल सुभद्राया माजु वाःजु
प्रमुख चय्प्यदोल नर-नारीपि बुद्धोपासक जुल ।

थुगु प्रकारं कल्याणमित्रं भिगु कार्यस नियुक्त याई ।

३) न्यने मनंगु खँ न्यंका मनयात प्रसन्न याई । देश विदेशया
भि-भिगु आदर्शवत खँ कनी । तथागतपिनि उपदेशया वर्णन
याई । न्यने हे मनंगु गुढार्थ खँ न्यंकै न्यनेनंगु खँ नं हानं हानं

विस्तृत याना छगू छगू खँबाट ध्वीक बाँसाक कनी । नामाविद्य
धर्मशास्त्रया खँ तथा थुगुलोके (सन्दिष्टिक) व परलोके
(सम्परायिक) सुख वृद्धि ज्वीसु, चित्त शान्त ज्वीसु खँ कनी ।

४) सुगति स्वर्गलोक वनीसु मार्ग क्यनी । “दानादि शील
पालन यातसा कामावचर स्वर्गलोके वनी । समाधि यातसा
रूपावचर ब्रह्मलोके वनी” धका अनेक प्रकारं स्वर्गादि ब्रह्मलोक
कनीसु मीर्म क्यना बिई ।

गृहपतिपुत्र ! थुलि थ्व प्यता प्रकारं वृद्धि ज्वीसु अति-बुद्धि
बीम्ह व्यक्तियात भिगु चित्त दुम्ह ‘कल्याणमित्र’ धका सीका
काये ।

(घ) अनुकम्पा तेम्ह मित्र

गृहपतिपुत्र ! प्यता प्रकारं अनुकम्पा (= दया, करुणा तेम्ह
व्यक्तियात भिगु चित्त दुम्ह ‘कल्याणमित्र’ धका सीका काये ।

१) थःम्ह पासायात हानि जूगु खना वा न्यता खुशी जुई
मखु । थःम्ह पासाया काय्, म्हाय्पिन्त रोगादि दुःख कष्ट जुल
अथवा दुगु धन-सम्पत्ति मित्रल, लखं च्वीके यंकल, सबे काल
अथवा लुटाहातयसं लुटे यात अथवा विनाश जुल धैगु न्यता ;
वया चित्तो दुःख जुई, मत्ती डाह जुई । खुशी धैगु वैत कदापि
जुई मखु ।

२) थःम्ह पासायात ‘लाभ जुल’ धैगु खँ न्यने दत वा स्वये
दतसा वया मन अत्यन्त आनन्द जुई । गथे धाःसा- थःम्ह

पासायात जुजुं छुं उच्चपद विल, गनं धन लाभ जुल, यश कीर्ति प्राप्त जुल अथवा थुजा थुजागु सुमंगल जुया वोगु खना वा न्यना व अत्यन्त हर्षित जुई । वथें तुं थःम्ह पासायात थुगु लोके क्रमशः वृद्धि जुयावोगु खना वा न्यना अत्यन्त खुशी जुई ।

३) यदि वं थःम्ह पासायात मेपिसं मंभिक खँ ल्हाना च्वंगु तालसा इमित अथे खँ ल्हाके बीमखु । गथे धाःसा-सुं छम्हसिनं थःम्ह पासायात, “फलानाम्ह साप हे हिंसि मदु, वया स्वभाव साप हे बांमला, शील बांमला, बदमास 'धका धया च्वंगु तालसा व इमित थथे धाई-

‘हे दाजुपिं, छाय् छिमिसं फलानाम्हसित आमथे अगुण खँ ल्हानागु ? व जा उजाम्ह व्यक्ति मखु, व जा छम्ह दयालु, शील-वान् धका खः । वं माता-पितापिनि सेवा-सुसार या, थःथितिपित थःमं फुथें चाथें उपकार नं या, धर्मया आचरण नं बांलाक या । हानं व दुःखीया उपरे दया तैम्ह नं खः । सकल इष्ट-मित्रपिं नाप प्रेम याना ज्वीम्ह नं खः । उजाम्ह सुपेसल शिक्षाकामी पर-हितैषीयात आमथे धाय्गु योग्य मजू । व मनू अतिकं गुणवान् खः ।”

थुगु प्रकारं थःम्ह पासाया सत्य गुण-खँ प्रकाश याना अगुण खँ मदेका छ्वई ।

४) यदि सुं गुम्हस्यां थःम्ह पासाया गुण वर्णन याना च्वंगु खन वा सिल धाःसा वं उम्ह व्यक्तियात प्रशंसा याई । गथे धाःसा :- यदि सुं गुम्हस्यां “अहा ! फलानाम्ह व्यक्तिया शील स्वभाव गपाय्चो बांला, गपाय्चो भिं । न्ह्याम्हनाप नं मिले चले

जुया मात्र मित्रास तथा जुई। मधुर वचनं खँ ल्हाई । मी-बौपिनि
उपरे भक्ति नं दु” धका गुण खँ ल्हाना च्कंगु ताल बा खन
धाःसा ब मित्रं उम्ह व्यक्तिवात्त “श्याबास पासा, छिमिसं घात्ये
हे गुणवानया गुण खँ म्हसीका गुण वर्णन वात । सत्यं खः
छिमिमु खँ, ब पासा प्राणीपिनि उपरे दया दुम्ह खः, सत्संगत
साय् लाइकम्ह नं खः” धका इमिसं धाःगुलिसं छता निता अमो
गुण खँ तना थये धाई :-

“व व्यक्ति प्राणीघात याइम्ह नं मखु, परवस्तु खुया काइम्ह
नं मखु, व्यभिचार याइम्ह मं मखु, मखुगु खँ ल्हाइम्ह नं मखु,
सुरापान याइम्ह नं मखु । सर्वदा पञ्चशीले च्चना परोपकार याना
कुशलकर्म याना ज्वीम्ह खः ।”

थुगु प्रकारं थःमं सिक्को मित्रया गुण वर्णना याना क्यती ।
। गृहवतिपुत्र ! धुलि थ्क प्यता प्रकारं अनुकम्पा तैम्ह भिनु
चित्त दुम्ह व्यक्तिवात्त “कल्याणमित्र” धका सीका काये ।

थुकथं कल्याणमित्रपिनि गुण खँ कना विज्यानालि पुनः
वसपोल तथामितं उपर्युक्त उपदेश व्याक्क छ्वायसं संग्रं ह याना
विज्यासे निम्न गाथा आज्ञा दयेका विज्यात-

“उपकारी च यो मित्ता, सुखं दुक्खे च यो सखा ।
अत्थक्खायि च यो मित्तो, यो च मित्तानुकम्पको ॥
एते मित्तव चत्तारो इति विञ्जाय पण्डितो ।
सक्कच्चं परिरुपासेय्य, माता पुत्तं व ओरसं ॥
पण्डितो सीलसम्पन्नो, जलं अग्गीव भ्रसति ।

भोग्यं संहरमानस्त, प्रमत्तसेव चिरियतो ।

भोग्या संनिचयं यन्ति, वस्मिन्को रूपजीयति ।।”

अर्थ—उपकार या इन्ह मित्र, सुख दुःखे समानता तैम्ह मित्र, वृद्धि ज्वीगु खँ कमीम्ह मित्र, दया करुणा दुम्ह मित्र— ध्वते एवम्ह मित्रपिन्त “कल्याणमित्रपि” छका बुद्धिकान् पण्डितपिसं सीका, माँ-बोपिसं याक काय्यात अनन्य प्रेम यथ् यें उपर्युक्त प्यंगू प्रकारं उपकार या इहि मित्रपिन्त अनन्य मित्र भालपा प्रेमपूर्वक सत्संगत याये ।

गद्ये भवः नं स्वांया वर्ण मय्यंकुसे रस कथाहया क्रमशः हावो घयेके, अद्ये सुवागुं चित्त दुखे मज्जीक सच्चित्त तथा कले याः सहसिया श्रीसम्पत्ति महारावि जुया चिरस्थायी जुई । गद्ये उपचिह्ना (—कुमिवा) तयस् कसिन्तिसे वादो मुकी, अद्ये हे उपर्युक्त-निग्रसे वाचरण याः इह व्यक्ति छत मुके ।

थुगु प्रकारं धन-सम्पत्ति दयका धार्मिक, शीलवान् व पण्डित जुया दानादि पुण्यकर्म यातसा बहनीसिया इले पवत च्चकाय् च्याना च्चंगु अग्निस्कन्ध ये जुया तेजवान्या गृहे वास याई ।
पुनश्च :-

“एवं भोगे समागम, अलमत्तो कुले गिहि ।

चतुधा विभजे भोगे, सबे मित्तानु बन्धति ॥

एकेन भोगं भुञ्जेय्य, द्वीहि कम्मं पयो जये ।

चतुत्थञ्च निधापेय्य, आपदासु भविस्सतो’ति ॥”

अर्थ— च्चे कना थें धम्म-सम्पत्ति कमे याना, उगु सम्पत्ति-यात प्यभाग थमा ज्या-खँ, यात धाःसा आचलं मित्रपि दई, हान गृहे नं सुविस्ता जुया वई ।

व प्यभाग थथे—छभाग थः नये त्वनेत खर्चं यायेगु, निभाग थःगु ज्या-खँय् तग्गु व छभाग आपद्-विपद् परे ज्वीबलेहित धका धुकुती स्वत्थना तग्गु ।

उपर्युक्तानुसार धन कमे याना उचितगु हिसाबं खर्चं मयात धाःसा वृद्धि जुई धात्तलें स्यना वनीगु सम्भावना दु । तस्मात् गृहस्थीपिसं इष्ट-मित्रपि नाप मिले-चले जुया आनन्दं गृहवास याय्त धन सुक्षिरत व सु-प्रयोग याय् सय्केमाः । च्चे कना थें आम्दानी ज्वीगु धन प्यभाग तथा, नये त्वनेगु भागं क्वकया इष्ट-मित्रपिन्त सत्कार याये । नोकर चाकरपिन्त किस्ता विये तथा दानादि पुण्य कर्म याये । रोजगारे लगे याय्माःगु भागे च्वंगु धन फाँछि फक्को क्वमकाय् माः । चतुर्थ भाग जुलसां, 'राज-भय, शत्रु-भय, अग्नि-भय, जल-भय, चौर-भय आदि अनेक भय जुया वइगु अवस्थायात माः' धका सुरक्षित याना तये । गृहस्थीपिन्त थुजा थुजागु भय बरोबर मज्वीगु सम्भव मदुनु मखु ।

बुलि नियम पालन याना च्वन धाःसा गृहस्थाश्रमे च्वं थें आपाल इष्ट-मित्रपि दया वई । गृह व्यवहार चले याय्त नं सुविस्ता जुई । धन चिरस्थायि जुई । आम्दानि स्वयां खर्चं कर्म जुई । सुविस्ता साथ ज्या-खँ नं चले जुई । धर्मानुकूल जीविका नं जुई ।

हे गृहपतिपुत्र, आर्यश्रावकपिसं (४) प्यता प्रकारया अकुशल तोता, (६) खूता प्रकारया सम्पत्ति विनाश ज्वीगु कारण तोता, (१६) फ़िखुता प्रकारयापि कुमित्रपि तोता, (१६) फ़िखुता प्रकारयापि सुमित्रपिं सेवन याना गृहवास यासे स्त्री, पुत्र, पुत्री, दास-दासीपिन्त बांलाक भरण-पोषण याना धर्मचित्तं धन कमे याना धर्मानुकूलं जीविका याना चवनो । थुजाम्ह गृहस्थी, देव मनुष्यपिनि विचे अग्निस्कन्ध थें कःक धाया चवनो ।

थुगु प्रकारं सिगालपुत्रयात तोतके माःगु तोतका ज्वंके माःगु ज्वंका पुनवारि भगवानं नमस्कार याय्माःगु खुगू दिशाया खँ आज्ञा दय्का विज्यात ।

प्रश्न-पत्र-६

- १) जम्मा गोता प्रकारयापि सु-मित्रपिं दु ?
- २) गुजाम्हसित सु-मित्र धाई ?
- ३) छं थुजाम्ह मित्र दुला ?
- ४) मित्रया वयान खँ कं ।
- ५) गुजापि मित्रपिं लोके यक्को दु ?

नमस्कार याय्माःगु खुगू दिशा

गृहपतिपुत्र ! खुगू दिशां वैगु भययात मवेक तीपुया (प्रतिच्छादित) तय्माः । 'तोपुया तय्माः' धयागुया मतलव गथे धाःसा खुगू दिशां वैगु निन्दा, भययात मवेकथं आचरण याये । निन्दादि भय मवेक आचरण याय्गुयात हे 'प्रतिच्छादन' धका धाई ।

आः धन दके न्हाप्पा खुगू दिशा★ धयागुया मतलबनि सीके माल । व थथे :-

- १) पूर्वदिशा धैगु "माँ-बौपि" ।
- २) दक्षिणदिशा धैगु "आचार्यं गुरुपि" ।
- ३) पश्चिमदिशा धैगु "पत्नी-पुत्र-पुत्रीपि" ।
- ४) उत्तरदिशा धैगु "हितचिन्तक मित्रपि" ।
- ५) अधो (=क्वेयागु) दिशा धैगु "नोकर चाकरपि" ।
- ६) उर्द्ध (=च्वेयागु) दिशा धैगु "श्रमण ब्राह्मणपि" ।

छाय् माँ-बौपिन्त पूर्वदिशा धाःगु धाःसा- काय् म्हाय्पिन्त स्वया पूर्व (=न्हापा) दुपि जूया निन्ति व काय् म्हाय्पिन्त पूर्व (न्हापालाक) उपकार याईपि जूया निन्ति ।

★ थःगु न्हागे पाखेयात 'पूर्वदिशा' धाई । जब पाखेयात 'दक्षिणदिशा' धाई । ल्यूने पाखेयात 'पश्चिमदिशा' धाई । वेपा पाखेयात 'उत्तर दिशा' धाई । क्वे पाखेयात 'अधोदिशा' धाई । च्वे पाखेयात 'उर्द्ध दिशा' धाई ।

छाय् आचार्यं गुरुपिन्त दक्षिणदिशा धाःगु धाःसा-दक्षिण
 प्रदान याय् योग्यपि जुया निति । 'दक्षिणा' धका कर्म (= वायु
 ज्या) व कर्मफल (= यानागु ज्याया विपाक फल) दु धेनु
 विश्वास याना श्रद्धापूर्वक बियेगु न्हागु दान-प्रदानयात धाई ।
 घात्थे हे लाहाते हामो-तच्छो तथा सकल्प वाक्य व्वंका टका,
 मोह, ध्यबा तथा बीगुयात 'दक्षिणा' धाःगु मखु ।

थुगु प्रकार विधिपूर्णगु दक्षिणा ग्रहण याय् योग्य जुया
 बिज्यापि, हानं कुमार कुमारोपिन्त द्वितीय अवस्थाय् स्यने-कने
 याना उपकार याइपि, जवगु लाहा समान जुया बिज्यापि जुया
 निति आचार्यं गुरुपिन्त 'दक्षिणदिशा' समान भालपे माःगु ।
 अर्थात् आर्यपिनि धर्म विनये आचार्यं गुरुपिन्त हे 'दक्षिणदिशा'
 धका धाई । केवल पिनेयागु दिशायात मखु ।

थःगु ल्यूल्यु ज्वीपिन्त 'पश्चिमदिशा' (= ल्युनेयागु दिशा)
 धका धाई । थःम्ह स्त्री, पुत्र-पुत्री, छय्मचा, छ्वीमचातयत्त
 'ल्युनेयागु दिशा' धाई । छाय् धाःसा- थुपि सकल्ले मां-बोपिनि
 ल्यु ल्यु दुपि जुया निति व मां-बोपिनि ल्यु ल्यु वनीपि जुया निति ।
 अथवा मां-बोपिनि अति-बुद्धि न्यनीपि व मां-बोपिसं याजा शुकुगु
 सदाचारयात अनुगमन याइपि जुया निति आर्यपिनि धर्म-विनये
 स्त्री, पुत्र-पुत्री इत्यादिपिन्त 'पश्चिमदिशा' धका धाःगु । केवल
 पिनेयागु दिशायात मखु ।

आपद्-विपद्, दुःख-कष्ट परे ज्वीगु बखते सहायता बिया
 दुःख-कष्टं तरेयाना बीम्ह कल्याणमित्रयात 'उत्तरदिशा' धका
 धाई । जवगु लाहा बमलाइगु बखते देपागु लाहाति सहायता

बिई थें आवश्यक अवस्थाय् सहायता बीम्ह जूया निति आर्य्य-
विनये कल्याणमित्रपिन्त 'उत्तरदिशा' धका धाःगु । केवले
पिनेयागु दिशायात मखु ।

'अधोदिशा' धका थः सेवकतय्त धाई । छाय्धाःसा-
लोकनीतिया हिसाबं इपिं, मालिकं अह्ले-पह्ले याःगु ज्या याना
चवने माःपि जूया निति ।

'उर्द्ध दिशा' धका पूजनीय श्रमण-ब्राह्मण भिक्षुपिन्त धाई ।
पापानं ब्राह्मिन्नाति ब्राह्मणो अर्थात् अकुशलादि पापकर्म ब्याक्त्
च्चीक छ्वये धुकुम्ह जूया निति 'ब्राह्मण' धाई । समित्ताति
समणो अर्थात् संसारे प्रवाहित याइगु संस्कारयात शान्त याय्
धुकुम्ह जूया निति 'श्रमण' धाई । संसारभयं इक्खतीति भिक्खु
अर्थात् संसारभयं प्याहां वनेगु, मुक्त ज्वीगु इच्छा याइम्ह जूया
निति 'भिक्षु' धाई । इत्यादि प्रकारयापिं श्रमण, ब्राह्मण, भिक्षु-
पिन्त गृहस्थाश्रमे चवना च्वंपिसं मन-आदर, पूजा-सत्कार याय्
योग्य जूया निति ब शीलादि सदाचार धर्मे साधारण मनूत
स्वया उच्चस्थ थ्यपिं जूया निति वसपोलपिन्त 'उर्द्ध दिशा'
(च्वेयागु दिशा) धका धाई । केवल पिनेयागु दिशायात मखु ।

माँ-बौया प्रति काय्मचापिनि कर्तव्य

गृहपतिपुत्र ! न्याता प्रकारं पुत्र-पुत्रीपिसं पूर्वदिशा समान जुयाच्चंपिं मां-बौपिन्त प्रत्युपष्ठान (= सेवा भक्ति) याय्माः । व न्याता थथे :-

१) “जित मां-बौपिसं मचांसिंसें बुरुत्वंका भरण-पोषण यात । अतएव जिं नं मां-बौपिन्त भरण-पोषण याये । जन्म जूसांसिंसें जित मां-बौपिसं चिकनं बुका, दुरुत्वंका, भतिचा हे घःमचासे खि-चो कया, घाःपा मज्जीक ब्वलंका रक्षा याना पालन यात । हानं भति बहवन्त जुया वसेलि विद्या ब्वंका शिल्पादि शास्त्र स्यना विद्वान् याना, नयेगु-त्वनेगु विया ‘जि काय्, जि म्ह्याय्’ धका ममता याना मुलेतया थपाय् धिक यात, जिं नं वसपोलपिन्त प्रत्युपष्ठान याये” धका मती तथा बुढा बुढी ज्वीबले मां-बौपिन्त ह्यला मयासे, गुमानी मजुसे जीवन भरतक सेवा सुसार याय् फय्केमाः । मां-बौपिन्त मोल्ह्वीत क्वालः माःसा क्वालः, ख्वाउँलः माःसा ख्वाउँलः ठीक याना बिये । ख्वा सिलेत लः माःसा ख्वा सिलेगु लः तयार याना बिये । संच मदैगु बखते वैद्य सःता हया बांलाक वासः याके । नियमित इले वासः त्वंके । म्ह तीके माःसा म्ह तीके । तुती तीके माःसा तुती तीका बिये । भक्तिपूर्वक नके-त्वंके याये । वृद्धपि मां-बौपिनि चित्त दुखे मज्जीक सेत्रा-टहल याये । याना याना थें मजिल धका कू मचाये । थःमं सःथें स्यूथें धर्म खँ कना वृद्धपिं मां-बौपिन्त धर्मो तये । थःमं कने मसः सा सःस्यूपिं भिक्षुपिं सःता धर्म खँ न्यंके ।

२) "मां-बौपिनि" सरकारी ज्या-खँ व्याक्कं जिं याये" अर्थात् "मां-बौपिन्त परे ज्वोमु सरकारी ज्या-खँ नं जिं याये" धका मती तयेगु ।

३) मां-बौपिनि कुल वंश स्थिर याय् फय्के माः । कुलवंश धका मां-बौपिसं याना थकुमु न्हागुं ज्यायात धाई मखु । केवल भिंमु, सदाचार कुशलाचरणयात धाई । अतएव मां-बौपिसं कमे याना तःगु बुँ बालि, हिरामोति, लुँ वह इत्यादि सम्पत्ति बिनाश मयाय्गु व दानादि बीमु कुशल चर्यायात रक्ष मयाय्गुयात हे 'कुल वंश' रक्षा याय्गु धका धाई ।

यदि मां-बौपिसं प्राणी हिंसा याय्गु ज्या, खुवा काय्गु ज्या, व्यभिचार याय्गु ज्या, ह्योका खँ ल्हाय्गु ज्या, अय्ला-थ्वँ आदि त्वनेगु ज्या व बुद्ध बौद्ध गृहस्थपिसं याय् मज्जूगु न्याता प्रकारया व्यापारः याना तःगु दुसा, उजाभु अकुशल सिद्ध ज्वीगु आचरण यात तोता धर्मानुकूलगु ज्या ज्वना धन कमे याना मां-बौपिसं स्वया नं उत्तर्ति याय्गु । थुगु प्रकारं सदाचार, सद्व्यवहारयात रक्ष याय्गु व दुराचार व दुर्व्यवहारयात तोता छ्वयैगु हे कुल-वंशया रक्षा याय्गु खः ।

यदि मां-बौपिसं भिक्षुसंघपिन्त अथवा मेपिन्त लय् छको अथवा भिको अथवा स्वको अटूट दान बीगु नियम याना तःगु दुसा, उकियात हरण ममासे फतसा थःमं कं उत्तरोत्तर बढे याय्गु थुगु प्रकारं वृद्धि यानी यंकेगुयात 'कुल-वंश स्थिर याय्गु' धका धाई ।

❀ प्राणी मीगु, शस्त्र मीगु, विष मीगु, मद्य मीगु व मांस मीगु ।

४) माँ-बौपिनि अंशभाग काय् योग्यम्ह जुयेमाः । न्हपि-
यागु युगे माँ-बौपिसं धाःगु खँ माने मज्झम्ह, कुले कलक धाइम्ह
माँ-बौपिनि खँ मन्यसे दुवंच अशिक्षित जूम्हसित 'छ जिमि कुल
पुत्र-मखु हँ, प्याहां हँ' धका सम्पत्ति भाग मवीगु जुया च्वन ।
केवल माँ-बौपिसं धाःथे च्वनीम्ह कुल-वंशया उन्नति याइम्ह,
कुलया इज्जत तइम्ह, माँ-बौपिनि खँ न्यना ज्या-खँ याइम्ह व
सुवंच जुया शिक्षित जुया च्वनीम्हसित हे-जक अंश भाग बिया
छ्येया मालिक यान्ना तइगु जुया च्वन । अतएव वर्तमान समये
नं यंकारीति योग्यम्ह पुत्र जुया अंश भाग काये लाइकम्ह जुया
च्वने फय्केमाः ।

५) 'परलोक उवी धुकुपिं माँ-बौपिनि नामं दान-शील-
भावनामय पुण्य कायं याना, थःत प्राप्त जूगु पुण्य सम्पत्ति
इमित प्राप्त जुया सुगति स्वर्ग लाय्मा' धका मैत्रीपूर्वक पुण्य
दान बियेमाः । इहलोक तोता परलोक वने धुकुपिन्त सिवाय
पुण्य मेगु छुं बीगु मदुया नितिं इमिगु स्मृतिस वस्तुदान व धर्मदान
बिये । परलोक जुई धु कल धका माँ-बौपिनि गुण लोमका छ्वेगु
योग्य मजू । थथे याइम्हसित 'असत्पुरुष' धाई । अतएव इमि
नामं पुण्य कायं यानाई च्वनेगु उचित ; मुकिं थःत नं पुण्य प्राप्त
जुई । थुगु प्रकारं माँ-बौपिनि नामं पुण्य कायं याइम्हसित
'सत्पुरुष' धाई । परलोक जुई धुकुपिं माँ-बौपिनि गुणे कृतज्ञता
प्रकाश याय्या नितिं बौद्ध सदाचारया अनुसार मृत जुया स्वन्हु
दुखुनुनिसें भिक्षुसंघपिन्त संघ दाइ बिई । वखत बखते सुं भिक्षु-
यात सःता थःगु छ्ये मृत जूम्हसिया नामं धर्मोपदेश याके । थुगु

हे प्रकारं धर्मग्रन्थत च्चका छापै याका प्रकाश याकी । अथवा छुं गुगु धर्मशास्त्रया सफूत प्रकाशनार्थं यथा शक्य सहायता बिई । पाठशाला दयेके बिई । धर्म प्रचार याके बिई । दुःखी गरीबतयत् उपकार याई । थुगु रूपं याइगु धर्म-कर्मया पुण्य ब्याक्कं मां-बौपिनि नामे अर्पण याई । दिवंगतपिनि नामं पुण्य याना इमित पुण्यदान बियेगु, गृही-धर्मानुसार दशपुण्य क्रिया मध्ये 'पत्तिदान' धैगु पुण्य नं जुई । थुगु प्रकारं मैत्रीपूर्वक अर्पण याना छ्वेगु पुण्यया प्रभावं, छुं गथिं जुया दिवंगत जूर्पिं अभव्य स्थाने लाना च्वंसा नं अनं मुक्त जुया वनेफु । थुजागु चय्यायात 'ज्ञाति-धर्म' नं धाई । थुगु गृह-धर्मयात भगवान् शाक्यमुनिं अनेक थासे अनेक थासे प्रशंसा याना बिज्याःगु दु । अतएव प्रत्येक बौद्धपिसं थ्व बौद्ध रीति सीका यकेमाः ।

हानं छथाय् भगवानं गृहस्थीपिन्त उपदेश याना बिज्यासे थथे आज्ञा दयेका बिज्यागु दु कि गृहपतिपिं ! न्ह्यागु तोह तयासां पुण्य याय्गु सो ।

अतएव उन्नति कामी प्रत्येक गृहस्थीपिन्त अकुशल संचय ज्वीगु प्रथा तोता कुशल संचय ज्वीगु प्रथा ज्वना यके माः ।

गृहपतिपुत्र ! थ्वते न्याता प्रकारं पूर्वदिशा समान जुया च्वंपिं मां-बौपिन्त, पुत्र-पुत्रीपिसं प्रत्सुपण्ठान = सेवा-टहल, भाव-भक्ति, याय् माःगु जुल ।

काय्मचाया प्रति माँ-बोपिनि कर्तव्य

गृहपतिपुत्र ! पूर्वोक्त न्याता प्रकारं सेवा भक्ति याइपि काय्मचापिन्त पूर्वदिशा समान जुया च्वंपिं माँ-बोपिसं निम्न न्याता प्रकारं अनुकम्पा तई :-

१) मभिंंगु बानि याके बी मखु । प्राणीघात आदि पक्ष दुःशीलगु ज्या याके बीमखु । उजागु ज्या याना ज्वीम्हसित अनेक प्रकारं अकुशल कर्मया दुःख विपाक खँ कना, अनेक पापया दृष्टान्त बिया, उदाहरण क्यना चित्त बुछे ज्वीक धर्मोपदेश बिई । थुगु रूपं पुत्रपिन्त पापकर्म बचे याना पुण्यपथे तया बिई ।

२) भिं-भिंंगु ज्या-खेँ लगे याई । उत्तम-उत्तमपिं साधु महात्मापिनि सत्संगत याकी । सुपेसल शिक्षाकामी भिक्षु व गुरुपिनि आश्रये तई । घरानी, कुलीनपिनि सत्संगत याके । विचारवान् व दूरदर्शी माँ-बोपिसं अनाथपिण्डक महाजनं थें थः काय्मचापिन्त ध्यबा बिया ह्ये का ह्ये का जूसां भिक्षु-श्रमणपिनि आश्रये तया सुशिक्षित याई, आचार कुशल याई, सदाचारी शीलवान् याई । यथा-

भगवान् शाक्यसिंहया पालाय् अनाथपिण्डक धयाम्ह सेठ छम्ह दुगु खः । वया 'काल' धयाम्ह काय् छम्ह नं दुगु खः । व कुमार जुलसां श्रद्धा व भक्ति दुम्ह सुदत्त (अनाथपिण्डक) महाजनथा काय्मचा जूसां तबि, भाव भक्ति छुं छुं मदुम्ह हानं भगवान्याथाय् वने मयोम्ह जुया च्वन । भगवान्पिं थःगु छयें बिज्यासां नं वसपोलपिन्त नमस्कार याय्का धयागु विचार वयाके

दुगु मखु । धर्म-कथा न्यने घैगु इच्छा नं वयाके दुगु मखु ।
 बौम्हस्यां न्ह्याक्को धाःसां खँ न्यनीम्ह मखया च्वन । अन वौम्ह-
 सिया मने- “ध्व मचा गथे थपाय्चो मिथ्यादृष्टि जूगु ? थथे हे
 जुल धाःसा ध्व मचा दुर्गती लाःवनी । जि दय्क नं ध्वैत
 मिथ्यादृष्टि याना दुर्गती छ्वया च्वनेगु जा उचित मजू । ‘अदन्तं
 दमनं दानं’ अर्थात् न्ह्याथें जातिं अदम्य पुद्गलपिन्त नं दान द्वारा
 दमन याय् फई, विनीत याय् फई धका धयातःगु दु धासेलि ध्व
 काय् छम्हसित जिं विनीत याय् मफेला ? ध्वयात जिं दानद्वारा
 दमन याये” घैगु विचार लुया वया पुत्र कालयात सःता थथे
 धाल-

“प्रिय पुत्र ! विहारे वना छं अष्टशील पालन याना वल
 धाःसा छन्त जिं दोळि दाँ बिये ।”

“धात्थें बिया विज्याय्गु खःला ?”

“धात्थें खः ।”

थुगु प्रकारं बौम्हसित कराल याका शीले च्वनीम्ह जुया
 कुमार विहारे वन । विहारे वना शील काल । शीले च्वसेलि
 बहनी “धर्म-कथादि न्यनेमाः” घैगु वयाके छुं छुं दुगु मखु ।
 व जा बहनी जुयेवं छथाय् ज्याछिथाय् च्छि छन्ह्य ज्वीक घना
 कन्हे खुनु सुथ न्हाप्पनं दना थःगु छयें ल्याहाँ वन ।

अन बौम्हस्यां वैत “म्हगः व्रत च्वनावोम्ह पित्यात जुई”
 धका याकनं भोजन याकल ।

तर काय्म्हस्यां “जित भोजन हथाय् मज्जुनि बरु गो जित
 म्हग दाँ बी धयागु ?” धका भोजन याय्गु वास्ता मया ।

अले बौम्हस्यां काय्म्ह हाला च्वंगु स्थये मफ्फा दापो म्हामे
तया बिल । दापो ल्हाति ज्वना तिनि व कुमारं भोजन यात ।

लिपा हानं छन्हु व महाजनं काय्म्हसित सम्बोधन याना
थये धाल-

“प्रिय पुत्र ! यदि छ भगवान्याथाय वना वसपोलं आशा
जुया बिज्यागु धर्म-पद छत्वा सय्का बल धाःसा छन्त हानं दोछि
दां विये ।”

बौम्हस्यां थये धाःगु न्यना व कुमार खुशी जुया विहारे
वना भगवानं धर्मोपदेश याना च्वंथाय् फेत्तू वन ।

वया मनया भाव सीका तथागतं थःगु ऋद्धिया प्रभावं वं
छत्वा हे धर्मोपदेश लुमंका तये मफेगु याना बिज्यात ।

व कुमारं नं भगवान्या उपदेश छत्वा लुमंका काय्गु खूब
कोशिश यात । तर छत्वा नं लुमंका काय् मफु । अले वं ‘च्वेयागु
पद लुमंका तये मफुसा व्वेयागु पद जा अवश्य नं लुमंका तये’
धका खूब ध्यान तया एकाग्र चित्त याना धर्मोपदेश श्रवण यात ।

गुम्हस्यां ‘धर्म-पद लुमंका तयेमाः’ धका एकचित्त याना
धर्म श्रवण याई, उम्हस्यां अवश्यमेव श्रोतापत्ति आदि मार्गफल
प्राप्ति याना काये फई । व काल कुमारं नं अथे हे दृढ याना धर्म
खै न्यना च्वन । भगवानं धाःसा वं धर्मोपदेश हतपत्ति लुमंका
तये मफेगु किसिमं थःगु ऋद्धिबलं तोपुया तल । परन्तु व कुमारं
थःगु उत्साह व उद्योगयात कं कं बढे यात । ‘थुगु मखुसा मेगु,
मेगु मखुसा मेगु लुमंके, धांघां चच्छियं कं ध्यान तया धर्मोपदेश

श्रवण यागु बखते वया चित्तं स्रोतापत्ति-फले प्रतिष्ठितं जुल ।
थुलि जुसेलि कन्हे खुनु सुथे व कुमार भगवान् प्रमुख सकल
भिक्षुसंघपि ब्वना श्रावस्ती थःगु छ्ये ल्याहाँ वन ।

अन अनाथपिण्डक महाजनं थः पुत्रया खा स्वया थथे मती
ल्वीकल-

“थौं जा जि पुताया खा साप हे प्रसन्न खा वो, चित्तं नं
थौं वया खूब प्रसन्न थें च्वं ।”

काल कुमारया मती धाःसा-“अहो, थौं जित जिमि अबुजुं
म्हिग म्हीग थें दांपो बी महसां ज्यू !”

वया मती अथे जूगु छायाधाःसा, दांपो न्होने तये हल धाय्वं
वं शील पालन याना च्वंगु ‘दांपोया कारणे खनिका’ घेगु खँ
सकसिनं सिई धका ग्याना । किन्तु तथागतं थ्व खँ ब्याक्क मस्यूगु
मखु ।

अनाथपिण्डक महाजनं, बुद्ध प्रमुख भिक्षु संघपिन्त व थः
काय् काल कुमारयात नं भोजन लवल्हाना बिल ।

न्हापा न्हापा जा दांपो न्होने मतेकं भोजन मयाइम्ह कुमारं
थौं उकिया वास्ता-किस्ता हे मयासे, न-नि मवासे भोजन यात ।

भगवान्या भोजन भपा बिज्याय् सिधेवं अनाथपिण्डक
महाजनं दोछि दांया पो छपो काय्म्हसिया न्होने तया थथे धाल-

“का पुता ! छंगु दोछि दां, गुगु जि छन्त म्हिग शील पालन
याना बल धाःसा बी धका कराल यानागु खः ।”

शास्ताया न्होने बौम्हस्यां दांपो न्होने तये हःगु खना काल कुमारयात् साप मछालापुसे च्वन । उर्कि वं घाल—“अबुजु! ध्व दांपो जित माःगु मखु, यंका बिज्याहुँ !”

बौम्हस्यां धाःसा मयंकुसे अथें तया तल । अले अनाथपिण्डकं भगवान्या सम्मुखे बना पञ्चांग प्रणाम याना वसपोलयात् थये निवेदन यात :-

“भन्ते ! थौं पुत्र काल कुमारया ख्वा अतिकं हे चक्कं, चित्त नं अतिकं प्रसन्न थें च्वं ।”

भगवान्— छाय् छु जुल ?

महाजन— भन्ते, ध्वैत जि उखुनु उखुनु ‘दां बी’ धका लोभ क्यना विहारे छ्बया शील पाले याका । विहारं ल्याहाँ वया दांपो मभ्यूतले न हे मनैम्ह, थौं दांपो न्होने तया बियां ‘जित दांपो माःगु मद्दु, मो’ धका लिसः बिल ।

भगवान्— भो महाजन, थौं छं काय् काल कुमारं चक्रवर्ती राज्य स्वया नं उत्तमगु, देवलोक ब्रह्मलोकया श्रीसम्पत्ति सिवे श्रेष्ठगु सोतापत्ति-फल प्राप्त यागु दु । आः वैत थज्यागु लौकिक धन-सम्पत्ति माःगु मखु, वैत आः आमजागु धन-सम्पत्ति प्रधान मजुल ।

धुलि आज्ञा जुया बिज्याय् धुंका भगवानं पुनः निम्न सिलः आज्ञा जुया बिज्यात—

“पथब्बा एक रज्जेन, सग्गस गमनेन वा ।

सम्ब लोकाधिपच्चेन, सोतापत्तिफलं वरंति ॥”

अर्थ- चक्रवर्ति राज्य व स्वर्गलोगया सुखभोगयासिनं, दया च्चक्क लोकया अधिपति जुया च्चनेमुयासिनं स्रोतापत्तिफल प्राप्त याय्गु उत्तम ।

छाय्घाःसा- उपर्युक्त राज्यादि सुख भोग याना च्चंसा नं दुर्गती नर्कं लाःवनीगु सम्भव दु । स्रोतापत्ति-फले ध्यने धुन घाय्वं उजागु सम्भव मन्त : स्रोतापन्न ज्वीधुंम्ह व्यक्तिया न्हाथे हे धर्म बःमलासां न्हेको सिबे अपो संसारे जन्म ज्वीमखु । न्हेकोगु जन्मे सम्पूर्णं क्लेश निरोध याना जन्म-मरण-दुःखं मुक्त जुया च्चंगु शान्त प्रणीतगु निर्वाण-पद प्राप्त याना काई । स्रोतापत्ति-फल निर्वाणाधिकारी जूया निति पूर्वोक्त स्वर्ग-सुखयासिनं थुक्तियात उत्तम श्रेष्ठ धका धाःगु ।

थुगु प्रकारं मां-वौपिसं थः सन्तानपिन्त अनेक उपाय द्वारा सुविनीत व सुशिक्षित याय्त स्वई ।

३) थःगु कुले चले जुया दया च्चंगु शिल्प विद्यां अतिरेक मेमेगु शिल्प विद्या नं स्यना बिई । शास्त्रविद्या, शिल्पविद्या तथा नीतिविद्या बांलाक निपुण ज्वीक स्यने-कने याना बिई ।

४) यौवन अवस्थाय शीलवती, विद्यावती, सुन्दरी, जाति कुले मिले जूम्ह कुलीनम्ह कन्या लिसे विवाह याना बिई ।

५) समय समये आवश्यकतानुसार खर्चं याय्त मूल्य बिई । थन समय धयागु निता दु- १) नित्य समय, २) काल (=बेला बखतया) समय । थुकी मध्ये 'नित्य समये' वीगु खर्चं थये-

प्रतिदिन मां-बौनं काय्मचापित, "ना छिमित खर्चं याय्त,

ना छिमित दान पुण्य यायत्, ना छिमित गरीब-गुरुवातयत्
उपकार यायत्” धका खर्च बिई ।

‘काल-समये’ बिइगु खर्च थथे-

छुं बेला-बखते, नखः-चखः बले व विवाहादि मंगल समये,
भन्दिर तथा विहारया उत्सव ज्वीगु बखते, “ना छन्त खर्च
यायत्” धका मूल्य बिई । हानं मृत्युशय्यास गोतुला च्वनीगु
अवस्थाय् “का छन्त थुलि धन बिये धुन, छं छु धर्म याय्गु इच्छा
दु या” धका बीगुयात नं “काल समये” अर्थात् बेला-बखते बीगु
खर्च धाई । थुगु प्रकारं निगुलिं समयेसं खर्च बिई ।

गृहपतिपुत्र ! पूर्वदिशा समान जुया च्वंपि माँ-बौपिन्त सेवा-
टहल, उपठान याइम्ह पुत्रयात, माँ-बौपिसं श्वते न्याता प्रकारं
अनुकम्पा तई ।

पुत्र जुया च्वंपिसं पूर्व दिशां वैगु निन्दादि भय मवेक दिशा
(प्रतिच्छादित) = तोपुया तये फय्केमाः । माँ-बौ ज्वीपिसं नं
अथे हे याना च्वने सय्के माः ।

गुम्ह कुलपुत्रं माँ-बौपिनि सेवा-सुसार मयासे कुल भ्रष्ट याई
तथा माँ-बौपिनि सदुपदेशयात पालन याई मखु, उजाम्ह पुत्रयात
लोके सकसिनं निन्दा तथा धिक्कार याई । माँ-बौपिनि सदुपदेश-
यात उल्लंघन याना, अनाचार याना मेपिसं निन्दा याका,
धिक्कार याका च्वनेमालीगुयात हे ‘पूर्वदिशां वैगु भय’ धका
धाई । उजाम्ह काय्मचात माँ-बौपिसं नं थथे धाई :-

“श्वैत जिमिसं बुसानिसें गुलि दुःख कष्ट सिया बोलंका
पालन-पोषण याना, अय्नुं श्वं जिमिगु गुण स्यूगु मखु । न जिमिगु

खै न्यो । धुजाम्ह नं सु-पुत्र जुई ला, ध्व जा कु-पुत्र का !”

धुकियात नं पूर्वदिशां बैगु भय धका धाई ।

माँ-बौपिसं नं सन्तानपिनि प्रति याय्माःगु कर्तव्य द्वारा उपकार याय्माः । केवल नका त्वंका जक तयां माँ-बौया कर्तव्य पूर्ण ज्वीगु मखु । बालक अवस्थानिसें विद्या व शिल्प ब्वंकेमाः । भिर्भिगु खै न्यंका शिक्षा बीमाः । चरित्र सुधार याके सयकेमाः । थःमं नं चरित्र भिका क्यने फयकेमाः । भि मनूते सत्संगत याका तय्माः । पूर्ण ज्ञान मदुतले शास्त्र विद्या पढे याकेमाः । विद्या बाँलाक मब्वंकलसा माँ-बौपिन्त निन्दा याई । विद्या शिक्षाया प्रबन्ध मचाबलेनिसें बाँलाक याना बीमाः । तःधिक ज्वीबले सुविनीत ज्वीगुया आधार ब्याक्कं बालक अवस्थाया शिक्षाय लाना च्वन । थुगु प्रकारं अनुकम्पा तया दूरदर्शी जुये मफतसा, माँ-बौपिन्त नं भय वई । ‘जिमि अबुपिसं जिमित मनूतय्त माःगु शास्त्रादि विद्या बाँलाक मस्यंसे केवल दोहँयात थें नका त्वंका जक लहिना तलका’ धका काय्मचापिसं निन्दा याई । उकिया निति माँ-बौपिसं नं सन्तानपिनि पाखें भय मवेक कर्तव्य पालन याय् सय्के माः । थः मचा जुल धका वया भविष्य-जिन्दगीया बारे ध्यान मबीसे केवल थःगु जक स्वार्थ पुरे याय्या निति थःत यथें ज्या काय्गु कदाचित्त उचित्त मजू ।

गृहपतिपुत्र ! छं बौनं छन्त, लोके व्यवहृत पूर्वादि दिशाया नमस्कार या’ धका धाःगु मखु, परन्तु पूर्वादि दिशा समानपि माँ-बौपिन्त ‘नमस्कार या’ धाःगु । अतएव गृहपतिपुत्र ! छं माता-पिता हे पूर्वदिशा खः । ध्व हे अर्थ सोका छं नमस्कार याय्गु स्व!

आचार्य प्रति शिष्यपिनि कर्तव्य

गृहपतिपुत्र ! शिष्य जुया च्वंपिसं दक्षिणदिशा समान जुयाच्चंपि आचार्यपिन्त न्याता प्रकारं सेवा भक्ति याय्माः । व न्याता यथे :-

१) आसनं दना आदर गौरव तय्माः । शिष्यपिसं आचार्यपि वःगु खन धाय्वं थः च्वंच्वनागु आसनं दना आचार्ययात स्वागत याय्माः । आचार्यया ल्हाते दुगु पात्र, कुसा आदि वस्तु थःमं कया आचार्ययात ब्वना हया आसने फेतुका, पात्र-चीवरादि यथायोग्य थासे तय्माः । ल्हा-तुती, ह्वा सिलेत लः इत्यादि तथा बीमाः । तांनोगु बखते जूसा आदरपूर्वक पंखां गाय्का बीमाः ।

२) उपस्थान (=सेवा) याय्माः । 'उपस्थान' घेगु गुरुयाथाय् बरोबर वनेगु । बरोबर गुरुयाथाय् वनेगुया मतलव गुरुयाथाय् विद्या ब्वं वनेगुयां अतिरेक न्हि स्वकोति गुरुयाथाय् वना गुरुपिन्त यथा समये छु छु सेवा-टहल याय्माःगु खः व ब्याक्कं याय्माः ।

३) सुश्रुषा (सुस्सुसा) याय्माः 'सुश्रुषा' घेगु बांलाक मन तथा विद्या ब्वनेगु । थ्वीक न्यना काय्गु । मथूतले प्रश्न याय्गु । बांलाक मन तथा विद्या मब्वन धाय्वं विशेष ज्ञान प्राप्त याय् फेमखु । उकिया निरिति गुरुपिसं ब्युगु विद्या बांलाक ध्यान तथा न्यनेमाः । मस-मस्यूथाय् आदरपूर्वक न्यना बांलाक धारण याना काय्माः ।

४) मेगु बाकि-बिकि दुगु चिचीभंगु ज्या याना सेवा याये ।

यथा—

शिष्यपिसं गुरुजनपिन्त सुथ न्हाप्पनं खा सिलेत क्वालः
 माःसा क्वालः, खाउँलः माःसा खाउँलः तथा दतिवन आदि
 ठीक याना बीमाः । भोजन याय्गु ई ज्वीवं; त्वनेगु लः न्ह्याने
 तया भोजन लवल्हाना बिया दण्डवत् याना याय्माःगु ज्या
 सिधेका छखे चिला च्वने । गुरुया वस्त्रादि हाकुया वलसा,
 'भन्ते ! कृपया आम हाकुगु वस्त्र हीत बिया बिज्याहुँ' धका
 नम्रतापूर्वक प्रार्थना याये । भक्तिपूर्वक वस्त्र यच्चुसे च्वंरु हिया
 बिये । सन्ध्याका ज्वीवं स्नान याय्त खाउँलः माःसा खाउँलः,
 क्वालः माःसा क्वालः ठीक याना 'गुरुवर स्नान याय्त लः ठीक
 जुल' धका निवेदन याये । गुरुया म्हंमफेबले थःगु ज्या-खँ तोता
 जूसां गुरुयात चिकित्सा आदि याकेगु प्रबन्ध याय् फय्केमाः ।
 प्रव्रजित जुयाच्च्वंपिं शिष्यपिसं नं 'आचरियवत्त' ब्याक्क सुविनीत
 पूर्वक याय् सय्केमाः । थुगु प्रकार गुरुजनपिनि सेवा-टहल याय्
 बले शिष्यपिनि प्रति गुरुजनपिनि चित्त मृदु जुई, थःत नं पुण्य
 लाभ जुई ।

५) सत्कारपूर्वक शिल्पविद्या सय्का गुरुया सेवा याये ।
 'सत्कार' धैगु गुरुयाके काय्गु पाठ बारम्बार घोके याना न्वे
 वय्का काय्गु । छगू पाठ जक जूसां बालाक परिशुद्ध ज्वीक ब्वनेगु
 व थ्वीकेगु । थुगु प्रकारं विद्या सय्का काय्गुयात 'गुरुया सेवा
 याय्गु' धाई ।

गृहपतिपुत्र ! थ्वते न्याता प्रकारं दक्षिणदिशा समान जुया
 च्वंपिं गुरुजनपिन्त, शिष्यपिसं सेवा भक्ति याय्माः ।

शिष्यया प्रति आचार्यपिनि कर्तव्य

गृहपतिपुत्र ! पूर्वोक्त न्याता प्रकारं सेवा भक्ति याइपि शिष्यया प्रति दक्षिणदिशा समान जुया च्वंपि आचार्यपिसं निम्न न्याता प्रकारं अनुकम्पा तई ।

१) सुविनीत ज्वीक स्यने-कने याई । यथा—

“थुगु थुगु प्रकारं नये सय्केमाः । थुगु प्रकारं च्वने सय्केमाः । कुसंगत तोता छ्वय्माः । शीलवान्पिनि सत्संगत याय्माः । समाजया सेवा थुगु रूपं याय् फय्केमाः । धैर्यं तय्माः । थःत उन्नति ज्वीगु अति-बुद्धि वीपि श्रमण-ब्राह्मण, कल्याणमित्रपिनि सेवा-टहल याय् सय्केमाः । प्राणीघात आदि पञ्च दुःशीलगु ज्या याय् मज्यू । सभाय्, समाजे तथा परिषदे थुकथं खं ल्हाय् मज्यू । मेपिसं थःत छुं धाल धाय्वं तुं विचार मयासे जरंग तं पिकाय् मज्यू । माँ-वौपिन्त प्रतिदिन आदरपूर्वक वन्दना याय्माः । थः स्वया जेष्ठपिन्त योग्य मान मर्यादा तय्माः । सकलनाप मिले जुया च्वने फय्केमाः ।”

थुगु प्रकारं आचार-विचार, चारित्र-वारित्रादि सभ्यताया बारे शिक्षा बिया प्रेमपूर्वक स्यने कने याना बिई

२) ब्वने धुंगु विद्याया अर्थ व पद बांलाक छुटे ज्वीक, सन्धि भेद क्यना सविस्तर थ्वीक कना बिई । “थुकिया शब्दार्थ थथे । थुकिया पदार्थ थथे । थुकिया भावार्थ थथे । थुकिया पद व्यञ्जन थुगु थुगु हिसाबं जुई । थुगु शब्द थुगु सूत्रं थुगु प्रकारं बने जुया च्वन । थुगु शब्दया अर्थ थुजोगु थासे थथे जुई, थुजोगु

थासे थथे जुई” धका अनेक प्रकारं अर्थ, प्रमाण, उदाहरण तथा उपमा आदि क्यना चित्त बुळे ज्वीक स्यना बिई ।

३) दया स्वक्क शिल्प विद्याया विषये नं, धर्मया विषये न कना बिई । “थुगु शिल्पं थथे जुई । थुगु विद्यां थथे जुई । थुगु धर्मं थुजागु फल बिई । थुगु धर्मं थुजागु पुण्य प्राप्त जुई । थुगु कर्मं थुजागु पाप लाई । थुगु कर्मं थुजागु धर्म लाई थुगु थुगु शिक्षा, धर्म, तथा सिद्धान्त थुजा थुजापिसं सय्का सीका तय्माः । थुगु थुगु सिद्धान्त तथा शिक्षा थुजा थुजापिस सय्का सीका तय्माः । थुगु सिद्धान्तयात थुगु ज्या त्याग याय्माः । थुगु सिद्धान्तयात थुगु ज्या ज्वनेमाः । थुजोगु ज्या याःसा थुलि लाभ जुई । थुजोगु ज्या याःसा थुलि हानि जुई । थुगु ज्या कुशल । थुगु ज्या ‘अकुशल’ धका अनेक तरहं खँ कना शिक्षा बिई ।

४) बन्धुवर्गपिनि न्होने थःम्ह शिष्य मचाया गुण वर्णना याना विश्वासी याना बिई । अर्थात् परिचय बिई । “थ्व जिम्ह अत्यन्त विद्वान्मह शिष्य रत्न खः । जि सक्को सिक्को सय्का तःम्ह खः । ज्या-खँ याय्गुली नं साप हे प्रवीणम्ह खः । अने अनेगु खँ न्यना तःम्ह ‘बहुश्रुत’ खः । थुजापि बहुश्रुतपिन्त सर्वसाधारण सकसिनं म्हसीका तये योग्य” धका सकल बन्धुवर्गपिन्त थःम्ह शिष्यया परिचय बिई ।

५) दिशा-विदिशां वैगु भययात परित्राण (=तरे) याना बिई । गुरुजनपिसं स्यना ब्यूगु शास्त्रादि शिल्प विद्यायात हे शिष्यपिनि भय तरे याना ब्यूगु धका धाई । विद्या अध्ययनं

पारंगत ज्वीधुं कुम्ह व्यक्तियात वंथाय् तक्क- लाभ-सत्कार-मान प्राप्त जुई । थ्व ब्याक्कं गुरुया कृपां प्राप्त जूगु धका धाई । छायाधाःसा- वयात लाभ-सत्कार-मान प्राप्त जूगु हे गुरुं ब्यूगु शिक्षा दुगुलि । लोकजनं वयात प्रशंसा याई बले नं न्हाप्पां गुरुम्हसिया प्रशंसा याई । “फलानाम्ह आचार्यया शिष्य अतिकं हे विद्वान । व अतिकं हे ‘सुविनीत’ धका प्रशंसा याई । उकिया निरिति व ब्याक्क गुरुया कृपा हे खः धका धाई । थुलि जक लखु, सर्पादि विषधर जीव जन्तुपिनि द्वारा छुं प्रकारया भय प्राप्त जूसां, व भयं तरे ज्वीगु मंत्रविद्यादि स्यना तःगु दुया निरिति, गुरु घैम्हसित ‘भयत्राता’ नं धाई । हानं शिष्ययाके सुंगुम्ह व्यक्ति प्रश्न याई । वं उकिया उत्तर बिई । प्रश्न याम्हसिया मती शंसय जुया; गुरुम्हसियाय् वना वं कंगु खँ कना प्रश्न याई । अन वया गुरुम्हसिनं थये धाई-

उपासक वं धाःगु खँ ठीक खः । व जिम्ह व्यक्त, निपुणम्ह शिष्य खः । थुकी छं शंसय याय्माःगु मदु । वं धाइगु खँ पाई मखु । हूँ बांलाक उजापि विद्वान्पिनि सत्संगत या ।”

थ्वते हानि व अलाभ ज्वीत्यंगु लाभ सत्कारयात नं हानि मज्वीक उपकार याई । उकिया निरिति गुरुजनपिन्त ‘भयत्राता’ धाःगु ।

गृहपति पुत्र ! दक्षिणदिशा समान जुयाच्चंपि आचार्यपिन्त सेवा-टहल उपष्ठान याइम्ह शिष्यया प्रति आचार्यपिसं थ्वते न्हाता प्रकारं अनुकम्पा तई ।

स्त्रीया प्रति पुरुषया कर्तव्य

गृहपतिपुत्र ! पुरुष (=भात) जुया च्वंम्हसिनं पश्चिमदिशा समान जुयाच्वंम्ह थःम्ह पत्नी (=कला) या प्रति न्याता प्रकारं योग्य व्यवहार नाय्माः । व न्याता थथे :-

१) सम्मानपूर्वक व्यवहार याय्माः । गुगु प्रकारं सम्मान पूर्वक व्यवहार याय्गु धाःसा- थःम्ह पत्नीयात सम्बोधन याय् (सःते) बले असम्य वचनं सम्बोधन मयाय्गु । प्रेमपूर्वक 'आत्मिनी', 'प्रिय' अथवा 'देवी' धका सम्बोधन याये । अर्थात् गुकथं सःतेगु बखते पत्नीया हृदयरूपी पुखुली स्नेहरूपी पलेस्वाँ चुलि ह्वइगु खः, उखतं सःते सय्केमाः ।

२) अपमान याय् मज्यू । थःम्ह पत्नी जुल धका योयो थें म्हुतु मवाय्गु । च्यो, भ्वार्तिपिन्त थें हपके-दपके याना ज्या मब्बय्गु । बरु थःम्ह पत्नीयात मानव जीवनया छम्ह मात्र मित्र तथा थःम्ह अर्द्धाङ्गिणी खः धका भालपा केवल पत्नीं याय् योग्यगु ज्या जक ब्वये सय्के । पत्नी ज्वीवंतुं स्त्रीयात न्ह्याग्गु याकेगु बा दासीत्वे तथा तय्गु मानवया छगू तद्धं गु भूल खः, थ्व खः स्त्रीया अपमान ।

३) थःम्ह स्त्री छम्ह बाहेक मेपि स्त्रीपिं गमन मयाय्गु । परस्त्री गमन या जुल धाय्वं थःम्ह स्त्रीया मने दुःख जुई । तस्मात् सत्यपुरुषपिसं परस्त्रीया रूपे अकुशल चित्त मात्र नं मतःसे केवल थःम्ह स्त्री छम्हसिया उपरे सन्तुष्ट जुया च्वनेमाः । थःम्ह पत्नीयात 'आत्मिनी' भालपा पत्नीव्रत पालन याना च्वने फय्केमाः ।

४) धन-सम्पत्ति आदि आकर्षकं ऐश्वर्यं नं लवल्हाना विये ।
 थन धन-सम्पत्ति आदि ऐश्वर्यया माने साधारण लोकं स्यूगु
 धन-सम्पत्ति मखु । स्त्रीजातिपिन्त न्हापाया समये छ्ये दक्को
 धन-सम्पत्ति लवल्हाना नाना प्रकारया तिसां तीका, बांबांलागु
 वस्तं पुंका ऐश-आरामे तथा तःसां नं भुतू ज्यायागु अधिकार
 मव्यूतले सन्तुष्ट मजू हँ ! ङकिया निति स्त्रीयात भुतू ज्यायागु
 अधिकार सम्पूर्ण विये । भुतू ज्याया अधिकार वियेगु हे ऐश्वर्यं
 लवल्हाना वियेगु जुल । थुगु प्रकारं स्वामी जुयाच्चंम्हसिनं
 थःम्ह पत्नीयात ऐश्वर्यं लवल्हाना विये ।

५) थःगु शक्तिअनुसार तिसा, वसः वियेमाः । पुरुष
 जुया च्चंम्हसिनं थःम्ह पत्नीयात कमाई अनुसार तिसा, वसः,
 अलंकारादि मबिलसा, गृहलक्ष्मीया प्रति याय्माःगु कर्तव्य पालन
 याःगु ज्वीमखु । तर बीमाः धका थःगु गच्छे मचाय्क वा मफय्क
 साहु कयंक बीगु कदाचित उचित मजू । थःगु तत्वयात मल्वेक
 तिसा वसतं पुना ज्वीगु नं योग्य मजू । कतपिसं थःत वा पुनः
 धका जक स्वया च्चनां मज्यू । मुख्य नं थःत नोकसान मज्वीकथां
 व थःगु गृहस्थाश्रम चिरस्थायि ज्वीकथां जक तीके पुंकेमाः ।

गृहपतिपुत्र ! थ्वते न्याता प्रकारं पश्चिमदिशा समान
 जुयाच्चंम्ह पत्नीया प्रति पुरुषं योग्य व्यवहार याय्माः ।

पुरुषया प्रति स्त्रीया कर्तव्य

गृहपतिपुत्र ! पूर्वोक्त न्याता प्रकारं योग्य व्यवहार याना च्वंम्ह पुरुषया प्रति पश्चिमदिशा सभान जुयाच्चंपि स्त्रीपिसं निम्न न्याता प्रकारं सेवा याई ।

१) याय्माःगु ज्या समय बिते मज्जीक याई । भुतूज्या याय्त अलसीचाई मखु । 'ध्व जिगु धर्म खः' धका भालपाः स्वामीया निति याय्माःगु ज्या ब्याक्कं मन तथा याई ।

२) थःथिति जःला-खःलापिन्त संग्रह याई । स्वामीया पाखेयापि थःथिपिन्त नं, थः छ्येंया पाखेयापि थःथितिपिन्त नं बेला बखते निमंत्रणा याना यथा योग्य उपहार बिई । आगन्तुक-पिन्त (=पाहां वोपिन्त) नं वांलाक नके-त्वके याई । स्वामीया इज्जत मवंक स्वागत याना सन्तुष्ट याई ।

३) परपुरुष गमन याई मखु । गृहस्थाश्रमे च्वना च्वंम्ह गृहलक्ष्मीं थःम्ह स्वामी छम्ह बाहिक अन्य पुरुषपिनि आशा याई मखु । थुगु प्रकारं पतिव्रताधर्मं च्वना अनन्य पुरुष-भक्ति याई । थःगु पतिव्रताधर्मया बलं बोधिसत्वया स्त्रीं स्याय्त यंकूम्ह थःम्ह स्वामीयात बचे याःथें अनेक आपद-विपदं थःम्ह स्वामीयात बचे याई । यथा-

अतीत समये बनारस देशे ब्रह्मदत्त धयाम्ह जुजुं राज्य यानाच्चंगु खः । व बेलस की बोधिसत्व बनारस (काशी) या आस-पासे गनं छथाय् गामे जन्म जुल । तःधिक जुसेलि बोधिसत्वं बनारसे च्वंम्ह छम्ह कुलकन्या विवाह यात । वया नां सुजाता ।

व जुलसां अपसरा थें साप बांला । रूप बांला थें वया स्वभावनं बांला । शीलवती पतिव्रता । खा व ज्या लो । गुलि भक्ति व स्नेह वया बोधिसत्त्वयाके दु, उलि हे भक्ति व स्नेह बोधिसत्त्वया नं वयाके दुगु जुल । थुकथं इपि निम्हं परस्पर प्रेम-पाकां चिना शरीर निगू जूसां मन छगू याना च्वंच्वन ।

छन्हया दिने सुजातां, बोधिसत्त्वयात वया मां-ब्वापि नापला वने माल धका धाल । बोधिसत्त्वं “ज्यू” धाल । लेयात नये त्वनेगु ठीक याके बिल । मधि-चधि छुके बिल । ब्याक्क तयार जुसेलि गाडाय् तया, गाडाया न्होने थः च्वना, ल्यूने सुजातायात तया गाडा न्ह्याकल ।

कथः थें इपि नगर समीपे थ्यन । अन इपि गाडां क्वाहां वया छथाय् मोल्हुया नये त्वने यात । नये सिधय्का पुनः गाडा न्ह्याकल । सुजातानं वसः फेरेयाना छायापा गाडाया ल्यूने फेत्तुल । नगर दुने थ्यनिथें च्वंबले, बनारसया जुजु किसिम्हे च्वना चाःह्युह्यु अन थ्यंकः वल । सुजाता वनाच्चंगु खन । सुजाया रूपे जुजुया चित्त गडे जुल । जुजुया मन थातं मच्चन । छम्ह कर्मचारीयात सःता, “व मिसाया भात दुला कि मद्दु, सीका वा” धका धाल । व वना सुजाताया भात दुगु खँ सीका वया जुजुयात कन । राग-चित्तयात त्याके मफुसेलि, क्लेशया दास जुया जुजुं थथे मती ल्वीकल—“छुं छगू उपाय द्वारा थ्व मिजयात स्याना थ्व मिसा ल्हाते लाके माल ।”

थुलि मती तया छम्ह कर्मचारीयात सःता जुजुं थथे धाल—

“हे भणे, छं थ्व चूडामणि छगः ज्वना वना व मनूया गाडाय् तया वा !”

व मनू वना जुजुया आज्ञा वमोजिम बोधिसत्त्वया गाडाय् मणि तया वल ।

जुजुं ‘जिगु चूडामणि तन’ धका राजकर्मचारीपिन्त धाल । थ्व खँ न्यना कर्मचारीपिं सकलें आत्तेचाल । जुजुं “ब्याक्क नगरया लुखा तीके बिया ‘खुं’ माला सो” धका हुकुम बिल । राजपुरुषपिसं अथे यात । नगर छगुलिं खैला-बैला जुल । गाडाय् मणि सुचुका वोम्ह मनू, मेपि नं पासा ब्वना बोधिसत्त्वयाथाय् वना “भो पुरुष, गाडा दिकि । जुजुया चूडामणि तना च्वन । छंगु गाडाय् परीक्षा याय्माल” धका परीक्षा याना स्वसे थःम तयातःगु मणि कया बोधिसत्त्वयात मणि खुं धका दादां ज्वना यंका जुजुयाथाय् यंकल । जुजुं छकोलं “वया छचों त्वाल्हा” धका हुकुम बिल ।

बोधिसत्त्वयात राजपुरुषपिसं प्यत्थु प्यत्थु कोडां दादां नगरया दक्षिण पाखेयागु लुखां पित यंकल । सुजाता नं गाडा तोता छयने ल्हा दिका बिलाप यायां बोधिसत्त्वया ल्यूल्यू वन । राजपुरुषपिसं बोधिसत्त्वया छचों त्वाल्हाय्त् वसपोलयात थस्स-पाय्का गोत्वीकल । अनथाय् लावक सुजातां थःगु शीलगुण अनुस्मरण यासे, “मदुला कि छु ल्या ! थ्व लोके शीलवान् सदाचारीपिन्त कष्ट-पीडा बीपिं अत्याचारी दुराचारीपिन्त लिगने फुपिं सुं देवगणपिं” धका निम्न गाथा ब्वन-

“नसन्ति देवा पसवन्ति,
 नहिनून सन्ति इध लोकपाला ।
 सहसा करोन्तानमसञ्जकानं,
 नहिनून सन्ति पटिसेधितारो'ति ॥”

अर्थ— श्व लोके शीलवान्पिन्त खंकेफुपि व पापीपिन्त चीके फुपि देवतापि मद्दु खनि का ! अथवा थुजागु स्वय्माली धका इपि थःगु देवभुवनेसं तुं सुमुक च्वंच्वन लाकि छु ल्या ? श्व लोके लोकपाल-देवतापि व भ्रमण-ब्राह्मणपि नं मद्दु खनिका गुपिसं शीलवतीपिन्त रक्षा यायु । थज्यागु प्रकारं साहसिक कार्यं याना अत्याचार याइपिन्त निषेध याय्फुपि नं श्व लोके सुं मद्दु खनि का !

थुगु प्रकारं व शीलवती सदाचारीम्ह सुजाता ख्वःगु बखते वया शीलगुणया प्रभावं इन्द्रया सिंहासन व्वात । “सुनां जिगु सिंहासन ताके यात खनि” धका शक्रदेव इन्द्रं विचार याना, सोबले व कारण खन । थुलि खंका, “बनारसयाम्ह जुजुं श्व शीलवती पतिव्रता सुजातायात कष्ट बिया च्वन । जि अन वने योग्य” धका इन्द्रदेव उघरिमं देवलोकं क्वाहाँ वल । अले वं थःगु देवानुभावं किसिम्हे च्वनाच्च्वंम्ह जुजुयात, बोधिसत्त्वयात गोत्वीका तःगु त्वाकले गोत्वीकल । गोत्वीका तःम्ह बोधिसत्त्व-यात ब्याक्कं राजाभरणं पुंका किसिम्हे तल । राजदूतपिसं बोधिसत्त्व भालपाः जुजुया छ्यो त्वाल्हात । त्वाल्हाय् धुंका तिनि ‘जुजुया छ्यो’ धका म्हसीकल ।

शक्रदेवं थःगु दिव्य-काय सकसितं खने दयेक क्यना बोधि-
सत्वया न्ह्योने वना वसपोलयात राज्याभिषेक बिल । सुजाता-
यात अग्रमहारानी यात ।

मन्त्री, राजकर्मचारीपि व ब्राह्मणादि गृहस्थपि सकलें, इन्द्र
खना अतिकं खुशी जुया थथे धाल- “अधार्मिकम्ह जुजुया अन्त
जुल । आः कीत शक्रदेवं ब्यूम्ह धार्मिकम्ह जुजु लाभ जुल ।”

शक्रदेवं नं आकाशे चवना, “भो महाजनपि, थनीनिसें छिमि
शक्रदेवं ब्यूम्ह धार्मिक जुजु धर्मपूर्वक राज्य-शासन चले याई ।
जुजुपि अधर्मी जुल धाय्व कुबेलाय् वा वई । बेलाय् वा वई
मखु । क्षुधा-भय, रोग-भय, शस्त्र-भय धयागु स्वता प्रकारया
दया वई । सिहासनं च्यूत जुई । प्रजापि प्रकोप जुई । याकनं
हे परिहानि जुई” धका उपदेश यासे निम्न गाथा ब्वना न्यंकल ।

“अकाले वस्सति तस्स, काले तस्स न वस्सति ।

सग्गा च चवतिठाना, ननु सो तावता हतो’ति ॥”

अर्थ- वया राज्ये ईले वा वई मखु । अ-ईले वा वई ।
सर्गतं च्यूत जुई अर्थात् मनुष्य भाव च्यूत जुया नर्के लाई ।
थुगु प्रकारं वया याकनं हे पतन जुई । मरणं लिपा चिरकाल
तक्क नर्के चवना दुःखभोग याय्माली ।

थुगु रूपं महाजनपिन्त उपदेश बिया शक्रदेवेन्द्र थःगु भुवनेसं
ल्याहाँ वन । बोधिसत्वपि नं धर्मानुसार राज्य चले याना अन्तस
स्वर्गपरायण जुल ।

४) कमेयाना तःगु धन-सम्पत्ति रक्षा याना तई । “जिम्ह

स्वामीं बुँ-ज्या याना, व्यापार याना, अथवा मेगु छुं शिल्प
 क्यना चा-न्हि मघासे चःति वय्क दुःख कष्ट सिया कमेयाना
 हःगु धन, म्वा-मदुगुली खर्चं याय् मज्यू” धका भालपा आवश्यक
 ज्या-खेँ जक उचितरूपं खर्चं याई। खर्चं याना ल्यंदुगु धन
 बांलाक संचे याना तई ।

५) भुतूज्या याय्गुली, छ्येँ सफा सुघर याय्गुली दक्षमह
 जुई, अलसी मचाःमह जुई । ध्व लोके अनेक प्रकारयापि मिसात
 दु । यथा- गुलि मचानिसें अलसी जुया ज्या-खँ छुं याय् मसःपि ।
 गुलि थःगु रूप क्यना मिजंतयत् वशे काइपि । गुलि मिजंया
 कमाई बःमलासा, ‘स्याना हया जूसां तिसा वसः दय्का ब्यु’
 धका तमं थःछ्येँ वना च्वनीपि । गुलि प्यमह खुमह पासापि मुना
 म्वा-मदुगु जक खँ लहाना च्वनीपि । गुलि थः मिजँनं छुं धालकि
 ल्वापु पिकया नंमत्से फफस्वया ज्वोपि । माजु-बाःजुपिसं न्वाइगु
 मयोपि, इत्यादि रूप आपलं प्रकारयापि मिसात दु । तर शीलवती
 गृहलक्ष्मीमह मिसात च्वे कनापि मिसात थें गुबलेसं ज्वीमखु ।
 थःमह स्वामीया अनुमति मदेकं थःछ्येँ तक्क हे नं वनी मखु ।
 उद्योगिनी जुई । स्वामीयात पूर्ण सहयोग बोफुमह जुई । हरेक
 स्त्रीशिल्पे निपुणमह जुई । थुगु रूपं गृही-विनय बांलाक स्यूमह
 स्त्रीरत्न दुगु छ्येँ जन्म जूपि पुत्र-पुत्रीपि समेत गृही-विनये
 निपुणपि जुई ।

गृहपतिपुत्र ! पश्चिमदिशा समान जुयाच्चपि स्त्रीपिन्त
 न्याता प्रकारं योग्य व्यवहार याइमह स्वामीयात, गृहलक्ष्मी
 जुयाच्चमह पत्नीं ध्वते न्याता प्रकारं सेवा याई ।

मित्रपिनि प्रति कुलपुत्रया कर्तव्य

गृहपतिपुत्र ! उत्तरदिशा समान जुया च्वंपि मित्रपिन्त,
कुलपुत्रपिसं न्याता प्रकारं उपष्ठान याय्माः । व न्याता थथेः—

१) दान बिया सेवा याये । गुगु प्रकारं दान बिया सेवा
याय्गु धाःसा— समय-समये उपकारीम्ह मित्रयात थःके दुगु, थःमं
फुगु वस्तु आदि द्वारा सेवा याये ।

२) प्रियवादी ज्वीमाः । मित्रया नुगले स्याक्क खँ मल्हाय्गु ।
'नुगले स्याक्क खँ मल्हाय्गु' या माने मती छ्गु म्हुत्वी छ्गु
कदाचित याये मज्यू । छुं अवस्थाय् नं ह्येका खँ मल्हाय्गु ।
गुगु प्रकारं खँ ल्हाय्माः धाःसा— थःगु चित्त नं शुद्ध थजु, मित्रया
चित्त नं आनन्द थजु, थुगु प्रकारं खँ ल्हाय् सय्केमाः ।

३) हित, सुख वृद्धि ज्वीगु ज्या याना बीषाः । मित्रयात
फाइदा ज्वीगु खँ ल्हाणा बिये । मित्रं मसःगु ज्या-खँ छुं दुसा
स्यने-कने यानाः । मखुगु मभिगु बानि तोतका भिगु बानि
ज्वंकेमाः ।

४) थः समानं खनेमाः । थःत गथे नये-त्वने मदैगु बखते
दुःख जुई, मित्रयात नं अथे हे जुई धैगु विचार तथा थः समान
भालपाः प्रेमपूर्वक ला व लुसी थें जुया च्वने सय्केमाः ।

५) सत्य वचन ल्हाय्माः । मित्रया न्ह्योने गुवलें हे ह्येका
खँ मल्हाय्गु । यदि मने छल-कपट तथा ह्येका खँ ल्हात धाःसा
मित्रया सेवा ज्वीमखु । तस्मात् मित्रयात खँ ल्हाय्गु बखते मती

छुं छल-कपट मतःसे यथार्थं थें खँ ल्हाय्माः । ध्वते याःस तिति
मित्रयात सेवा याःगु जुई ।

गृहपतिपुत्र ! ध्वते न्याता प्रकारं उत्तरदिशा समान जुया
च्वंपि मित्रपिन्त कुलपुत्रपिसं सेवा याय्माः ।

कुलपुत्रपिनि प्रति मित्रया कर्तव्य

गृहपतिपुत्र ! पूर्वोक्त न्याता प्रकारं उपष्ठान सेवा याना
च्वंपि कुलपुत्रपिन्त-उत्तरदिशा समान जुयाच्वंपि मित्रपिसं निम्न
न्याता प्रकारं अनुकम्पा तई-

१) सुरापान याना बेहोश = प्रमाद जुया च्वनीगु बखते
रक्षा याई ।

२) प्रमादे लाना च्वंम्हसिया धन-सम्पत्ति रक्षा याना बिई ।

३) भय-भिई जुया थःगु शरणे वैगु अवस्थाय् कदाचित
अपमान याइ मखु । थःगु शरणे कया धैर्यं बिया थःमं फुगु
सहायता मननिसें याई ।

४) आपद-विपदे विशेष ध्यान तथा उपकार सहायता
याई ।

५) थःम्ह मित्रया काय्-म्ह्याय्-छय्-छवी आदि वंश
परिवारपिन्त समेत मान तथा उचित व्यवहार याई ।

गृहपतिपुत्र ! उत्तरदिशा समान जुयाच्वंपि मित्रपिन्त सेवा
टहल याइपि कुलपुत्रपिन्त, मित्रपिसं ध्वते न्याता प्रकारं अनुकम्पा
तई ।

नोकर-चाकरया प्रति मालिकपिनि कर्तव्य

गृहपतिपुत्र ! अधोदिशा समान जुया च्वंपि नोकर-चाकर-पिन्त मालिक जुया च्वंपिसं न्याता प्रकारं उचित व्यवहार याय्माः । व न्याता थथे :-

१) नवयुवकयात याकेमाःगु ज्या बुढायात याके मज्यू । बुढाम्हंसित याकेमाःगु ज्या ल्याय्म्हम्हंसेत मयाकेगु । मिजँतय्गु ज्या मिसातय्त याके मबीगु । मिसातय्गु ज्या मिजँतय्त मयाकेगु । तःधिकपिनिगु ज्या मचातय्त याके मबीगु । मचातय्गु ज्या तःधिकपिन्त याके मबीगु । ज्या याइपिनि बल, परिमाण विचार याना, वैश व अवस्था स्वया ल्वेक ल्वेक ज्या बिये सय्केमाः ।

२) बेला-बखते नयेगु-त्वनेगु बीसय्केमाः । बेला-बखते योग्य ज्याला बीमाः । केवल ज्या जक याका नके-त्वंकेगु व पुने-गुली विचार मतल धाःसा मालिकपिन्त निन्दा याई । भय दया वई ! अतएव मालिक ज्वीपिसं थुगु विषय बांलाक विचा तथा सेवकपिनि पाखें निन्दा भय मवेक व्यवहार याय् सय्केमाः ।

३) म्हुँमफई बले वासः याका उपकार याय्माः । रोगीपि सेवकया प्रति वास्ता-किस्ता मतय्गु मालिकपिनि धर्म मखु । अतएव मालिक जुया च्वनिपिसं सेवक नोकर-चाकरपि संच मदै बले, इमित विशेष दया तथा वासः याका उपकार याय्माः । थुगु प्रकारं सेवकपिन्त हेर विचार याइम्ह मालिकया कीर्ति लोके फैले जुई । ज्यूवं फतले ज्या कया ज्यूवं मफय्व हाकुतिना वास्ता-

किन्ता मयासे मच्चंसे, ज्यूवं फुवले स्वयाः क्ण् अप्पो “अहो ध्व
जिमि सेवक खः । ध्वं कीत आपालं ज्या याना ब्यूगु दु” धका
सेवा-टहल विचा याय् फय्केमाः ।

४) थःमं नये-त्वने थें साः-मसाः न्ह्याग्गुं थः सेवकपिन्त नं
इना-चना बियेमाः । देश-विदेशं छुं न्हूगु चीज-बीज वैबले नं
'का थुपि नोकरत' धका ह्यालाया दृष्टि मस्वसे, इमित नं भागं
थच्छि भती भती जूसां इना बियेमाः । थुगु प्रकारं आचार व
सद्व्यवहार दुम्ह मालिकया प्रति नोकरपिनि सद्भावना व
भक्ति आदर क्ण् क्ण् बढे जुया वई ।

५) समय-समये विदा नं बीमाः । थन समय धयागु निता
प्रकारया दु । यथाः- १) नित्य समय व २) काल समय । ध्व
निगु समयसं विदा बीसयकेमाः । यथाः-

न्हिच्छि न्हिच्छि तक्क ज्या याइगु अवस्थाय् थःगु मनं खना
बिचे बिचे त्यानु लंकेत विदा = तोता बीमाः । थुकियात 'नित्य
समये' विदा बियेगु धका धाई । विधि-व्यवहारे, नखः चखः बले
विदा बियेगु बेलसं छुं चीज-बीज वस्तु सहित खर्च भति-भति नं
बिया छ्वयेमाः । थुकियात 'काल समय' विदा बियेगु धका धाई ।
थुगु प्रकारं नित्तां समये विदा बीगु दस्तुर सीका तयेमाः ।

गृहपतिपुत्र ! ध्वते न्याता प्रकारं मालिकपिसं पश्चिमदिशा
समान जुया च्वपिं नोकर-चाकरपिन्त उचित व्यवहार याय्माः ।

मालिकया प्रति नोकर-चाकरपिनि कर्तव्य

गृहपतिपुत्र ! पूर्वोक्त न्याता प्रकारं उचित व्यवहार याःम्ह मालिकया प्रति अधोदिशा समान जुयाच्चर्विपि नोकर-चाकरतयसं निम्न न्याता प्रकारं सेवा याई ।

१) मालिकयासिनं न्हापालाक दनी । मालिकयासिनं न्हापालाक दनी । आपा दने माःम्ह जुल धाय्वं मालिकयात खुशी याय् फैमखु । मालिक खुशी याय् मफत धाय्व नोकर जीवनं ध्यबा कमेयाय् फैमखु । तस्मात् नोकर-चाकर ज्वीपिसं मालिकयासिनं न्हापालाक दना माःमाःगु ज्या सिधेका तयेमाः ।

२) मालिकयासिनं लिपा दनीम्ह जुई । मालिकयासिनं न्हापालाक दन धाय्वं मालिकपिसं छुं ज्या ब्वय्त स्वंगु बखते मखन धाय्वं मालिकपिनि मय्या वई । अतएव नोकर-चाकर जुया च्वनिपिसं मालिक स्वया लिपा दनेगु बानि दय्का तय्माः ।

३) मालिकपिसं वीकालि जक छुं पदार्थ काय्माः । मालिकपिसं मबीकं छुं पदार्थ नं काय्गु बानि याय् मज्यू । थुगु प्रकारं इमान्दार जुया च्वनीम्ह सेवकयात मालिकपिस पत्यार याई । थुजापि इमान्दारपि सेवकत न्हाथाय् वंसां मालिकपिस पत्यार याका जीविका याय् दई । उकिया निति नोकरी याना जीवन हनेमाःपिसं मालिकपिनि धन-सम्पत्ति आदि वस्तुस लोभ मतसे इमान्दार जुया च्वने फय्केमाः ।

४) न्ह्यागु ज्या नं बांलाक वचन्याय्क याय्माः । कर्तपिथाय् नोकरी च्वना च्वंपिसं मालिकपिनि ज्या-खे विशेष ध्यान तथा ज्या याय् सय्केमाः । न्ह्यागु ज्या सफा सुघर ज्वीक याय् सय्केमाः । अलसी चाया बागच्या ज्या यात धाय्वं गुबलेसं थःत जश दई मखू व सदा नं चित्त सुख मदेका च्वंच्वने माली । उकिया निति सेवक ज्वोपिसं हरबर मचासे अतिकं सुविनीत व निपुण ज्वीक ज्या याय्माः ।

५) मालिकपिनि गुण खे ल्हाइम्ह जुई । जिमि मालिकपि थें ज्यापि दयावान्पि लोके दुर्लभ । छायाधाःसा जिमि मालिकं जिमित छगू वचन धका हे गुबले छाक्क धाःगु मताया । जिमिसं थौं तक नं 'जिपि नोकरत' धका मस्युनि । जिमि मालिकपि तःधं छुया जुई धैगु नं मदु । न्ह्याबले नं जिपि नाप समानरूपं च्वना, नये-स्वनेगु नं इना-चना नकैगु । भेदभाव धैगु छत्ति हे दुपि मखू । एवं रूपं मालिकपिनि गुण वर्णना याना ज्वीम्ह जुई ।

गृहपतिपुत्र ! अधोदिशा समान जुया च्वंपि नोकर चाकर-पिन्त उचित व्यवहार याइपि मालिकपिन्त ध्वते न्याता प्रकारं नोकर-चाकरपिसं सेवा-टहल याई ।

श्रमण-ब्राह्मणपिनि प्रति कुलपुत्रया कर्तव्य

गृहपतिपुत्र ! उर्ध्व (च्वेयागु) दिशा समान जुया च्वंपि श्रमण-ब्राह्मणपिन्त कुलपुत्रपिसं न्याता प्रकारं सेवा भक्ति याय्माः । व न्याता थथे :-

१) मैत्रीपूर्वक काय-कर्म याये । श्रमण-ब्राह्मणपिनि ज्या याय्गु बखते मैत्री तथा ज्या याये । मैत्रीपूर्वक निमंत्रण बिये । थ्वते याय्गु ज्यायात 'मैत्री-काय-कर्म' धाई ।

श्रमण थैम्ह भिक्षु धका सीके । 'ब्राह्मण' थैम्ह क्षोणास्त्रव धका सीके । 'बाहित पापोति ब्राह्मणो, समित्तत्ताति समणो' धका धया तःगु अनुसार पाप फुके धुंकुम्हसित 'ब्राह्मण' व यथार्थ थें चर्या याना शान्त जुया च्वंम्हसित 'श्रमण' धाई । थ्व सिद्धान्तानुसार थुम्ह 'श्रमण' थुम्ह 'ब्राह्मण' धका सीका काये ।

न जच्चा वसलो होति, न जच्चा होति ब्राह्मणो ।

कम्मना वसलो होति, कम्मना होति ब्राह्मणो ॥

अर्थात्- जन्मं चाण्डाल ज्वीमखु, जन्मं ब्राह्मण ज्वीमखु । कर्म हे (=थःमं यानागु ज्या-खँ हे) चाण्डाल जुई, कर्म हे (=थःमं यानागु ज्या-खँ हे) ब्राह्मण जुई धका वसल सूत्रे आज्ञा जुया बिज्यागु दुया निर्ति थन नं अथे धका सीका काये माल ।

थुजापि श्रमण-ब्राह्मणपि दुथाय् विहारे वना वसपोलपिन्त निमंत्रणा याय्गु । छान्नी (=परिस्तावन) काप दय्का बीगु ।

स्नान आदि याय्त लः तथा बीगु । क्वालः माःसा क्वालः तयार
याना बीगु । सच-सिच मदै बले वासः त्वंकेगु, म्ह-म्ही तीका
बीगु आदि शारीरिकं यायगु ज्या अर्थात् लाहा-तुति यायगु
ज्यायात 'मैत्री-काय-कर्म' धाई । थ्वते मैत्री काय-कर्म द्वारा
उपस्थान याये ।

२) मैत्रीयुक्तगु वचनं खँ ल्हाय्माः । सुं भिक्षुपि भिक्षा प्वं
बिज्याइगु बखते, भिक्षा दान बीमसःपिन्त स्यना-कना बीगु ।
भिक्षा प्वं वःगु मखंपिन्त सूचना बियेगु । आदर तथा भिक्षा
बीमसःपिन्त आदर तय्गु विधि स्यना बीगु आदि थुजोगु
कार्ययात 'मैत्री-वची-कर्म' अर्थात् मैत्रीयुक्तगु 'वचीकर्म' धाई ।
धर्मकथा न्यनेगु बखते छ्गू छ्गू अध्यायया अन्तस भक्तिपूर्वक
लाहात ज्वजलपाः साधुकर बियेगु । प्यम्हसिया न्ह्योने श्रमण-
पिनि गुण प्रकाश याय्गु । थुगु प्रकारं मैत्रीयुक्तगु वचनं सेवा
उपष्ठान याय्गु ।

३) मने मैत्री तय्गु । श्रमण-ब्राह्मणपिनि अभिवृद्धिया
कामना याय्गु । इमिगु उपरे मैत्रीभाव तय्गु । निरोगी ज्वीमा,
सुखी ज्वीमा धका मने तय्गु । श्रमण-ब्राह्मणपिनि दुःख कष्ट
खना मने दयाभाव बढे याय्गु ।

४) श्रमण-ब्राह्मणपिनि निति सदां (अनावटद्वार) =
चालाच्चंगु लुखा अर्थात् भिक्षु-गुरुपिनि निति सदां लुखा चाय्का
तय्गु । लुखा चाय्का तय्गुया मुख्य मतलव धात्थे हे लुखा
चाय्का तय्गु मख् । थुकिया मतलव थथे :-

श्रमण—ब्राह्मणपि भिक्षा काःविज्याइगु वखते अविलम्ब
 भिक्षा बीगु । थुकियात हे लुखा चाय्का तःगु धका धाई । हानं
 गुम्हसिनं भिक्षु आदि श्रमण—ब्राह्मणपिन्त नित्य भोजन, आसन,
 चीवर व वासः द्वारा (चतुप्रत्यय द्वारा) सेवा याई, उम्हसिया
 छ्ये श्रमणपिनि निति सदां लुखा चालाच्चंगु धका धाई । थुगु
 प्रकारं श्रद्धा मतैम्हसिया छ्ये, लुखादुवा न्ह्याबलें चाःसां 'लुखा-
 दुवा चाःगु' धका धाई मखु । कदाचित् बिज्याइपि श्रमणपिन्त
 छुं संग्रह बांलाक याय्मफुसां थःके दुगु बा थःमं फुगुयात 'मफु
 वा मदु' धका मघासे थःगु गच्छे अनुसार दान प्रदान याइगु छ्ये,
 लुखादुवा तिना तःसां 'लुखादुवा चाःगु' धका धाई ।

५) नके—त्वंकेगु द्वारा सेवा याये । गथे धाःसा—बान्हि
 न्ह्यो जूसा य्वागु (=क्वाति) आदि जलपान आदि प्रदान
 याय्गु । बान्हि इलेति जूसा अर्थात् बाह्ण बजे मजुवं जूसा दिवा
 भोजन प्रदान याये । हानं बान्हि लिपा जूसा च्याताजि फल-
 मूलया सरवत मध्ये न्ह्यागुसां दयेका बिये । न्ह्यागु हे इले भिक्षु
 श्रमणपि बिज्यासां ई-ब्यो स्वया माःकथं संग्रह याये ।

गृहपतिपुत्र ! थ्वते न्याता प्रकारं कुल-पुत्रपिसं उर्ध्वदिशा
 समान जुया च्वंपि श्रमण—ब्राह्मणपिन्त सेवा भक्ति याय्माः ।

कुलपुत्रया प्रति श्रमण-ब्राह्मणपिनि कर्तव्य

गृहपतिपुत्र ! पूर्वोक्त न्याता प्रकारं उपष्ठान याना च्वंपि कुलपुत्रपिन्त उर्ध्वदिशा समान जुया च्वंपि श्रमण-ब्राह्मणपिसं निम्न न्याता प्रकारं अनुकम्पा तई ।

१) पापं रोके याई । मभिगु संगत याके बीमखु । मिथ्या दृष्टि धारण याके बीमखु ।

२) भिगु कर्म लगे याई । पञ्चशील, अष्टशील पालन याकै । दान, शील, भावनाया उपदेश बिई ।

३) हितचित्त तथा अनुकम्पा तई “सकल दातापि सुखी ज्वीमा, निरोगी ज्वीमा, दुःखी मज्वीमा, हित ज्वीमा, वैरी मदय्मा !” धका मैत्रीपूर्वक आशिका याई । आशीर्वाद बिई । थुलि जक मखु, थः दातापिनि छ्ये थः स्वया सः-स्यूपि विद्वान्पि, प्रज्ञावान्पि श्रमण-ब्राह्मणपि ब्वनायंका धर्मोपदेश बीकै । न्ह्यागु याना नं दातापिन्त, ज्ञान-चक्षु दयेका बीगु स्वई ।

४) न्यने मनंगु खँ न्यकै । मसःगु आचरण, चारित्र-चारित्र शील व रीतिथिति कर्तव्य स्यना कना बिई । हानं ‘अथे याय् मज्यू थथे याय्माः, अथे मखु थथे, थुगु सय्का तय्माः, उगु सय्का तय्माः’ धका नाना प्रकारं न्हू न्हूगु खँ न्यंका अर्ति बुद्धि बिई । स्वये मनंगु क्यना, अनुभव मज्जुनिगु अनुभव याका उपकार याई ।

५) सुगति स्वर्गलोके वनीगु लँपु सास्त्रानुसार क्यना बिई । थुजागु ज्यां थथे जुई, थथे यातसा थुगु गती लाई, अथे यातसा

उगु गती लाई' धका मार्गं क्यना बिई । 'प्राणिघात आदि पञ्च दुःशील-कर्म यात धाःसा अवश्य नं दुर्गती लाःवनी । पञ्च सुशील-कर्म यात धाःसा निश्चय नं सुगति स्वर्ग वनी' धका कुशलमार्गे आरूढ याकै ।

गृहपतिपुत्र ! उर्ध्वदिशा समान जुयाच्चपिं श्रमण-ब्राह्मण-पिन्त सेवा-टहल याइपिं कुलपुत्रपिन्त श्रमण-ब्राह्मणपिसं थ्वते न्याता प्रकारं अनुकम्पा तई ।

थुगु प्रकारं सिगालपुत्रयात उपदेश याना बिज्याय् घुंसेलि पुनः तथागतं निम्न गाथा आज्ञा दय्का बिज्यात :-

“माता पिता पुब्बा दिसा, आचरिया दक्खिणा दिसा ।
 पुत्त दारा दिसा पच्छा, मित्ता मच्चा च उत्तरा ॥
 दास कम्मकरा हेट्ठा, उद्धं समण ब्राह्मणा ।
 एसा दिसा नमस्सेय्य, अलमत्थ कुले गिहि ॥
 पण्डितो सीलसम्पन्नो, सण्हो च पटिभाणवा ।
 निवासवृत्ति अत्थद्धो, तादिसो लभते यसं ॥”

अर्थ-माँ-बौपिं पूर्वदिशा, आचार्यपिं दक्षिणदिशा, स्त्री-पुत्रपिं पश्चिमदिशा, सखा-मित्रपिं उत्तरदिशा, दास-दासीपिं अधोदिशा, श्रमण-ब्राह्मणपिं उर्ध्वदिशा । थुलि खुगू दिशा नमस्कार याना चवनीम्ह गृहस्थीयात हरेक प्रकारया अर्थ सिद्ध जुई । पण्डित जुया नायूगु वचनं खँ ल्हासे निरहंकारी व निहत-मानी जुया गृहवास याम्हसित यश लाभ जुई ।

“उट्टानको अनलसो, आपदासु निसेधति ।
 अच्छिन्न वृत्ति मेधावी, तादिसो लभते यसं ॥
 संग्राहको मित्तकरो, वदञ्जू वीतमच्छरो ।
 नेता-विनेता-अनुनेना, तादिसो लभते यसं ॥”

अर्थ- वीर्यवानम्ह, आपद परे जूसां हरेस मनसैं धैर्यतया आपद्द्यात तरे याइम्ह, खण्डन मज्जीक थःगु कर्तव्य-कार्यं याइम्ह स्थानोचित प्रज्ञा दुम्ह, थुजाम्ह व्यक्तियात यश प्राप्त जुई ।

प्यता प्रकारया संग्रह वस्तु संग्रह याइम्ह, मित्र दयेका ज्वीम्ह, याचकं धाःगु श्वीके फुम्ह (=वदञ्जू) यथाः- सुं पासां थःगु छ्यें वया छुं छगू पवने धका मती तई । तर धाय् मछाला पासाम्हस्यां मेगु हे त्वहचिना खँ ल्हाई, अन न्यना च्वंम्हसिनं “अहो, थ्व पासायात फलानागु वस्तुया आवश्यकता जुया च्वंगु खने दु” धका सीका पासाम्हसित आवश्यकगु वस्तु बिया पासाया इच्छा पूर्ण याना बिई । थुगु प्रकारं मेपिनि मनयागु इच्छायात थःगु अनुमान बुद्धि श्वीका काय्गुयात “वदञ्जू” धाई । थुजा वदञ्जू ज्ञान दुम्ह कपट स्वभाव मदुम्ह, नेता = अर्थ क्यना बीम्ह, विनेता = कारण सहित अर्थ प्रकाश याइम्ह, अनुनेता = पुनप्पुनः उत्तमगु अर्थसिद्ध ज्वीगु मार्गे यंकैम्ह थुजाम्ह व्यक्तियात यश लाभ जुई ।

लोकसंग्रह वस्तु प्यता

“दानञ्च पियवाचञ्च, अत्थचरिया च या इध ।
 समानत्तता च धम्मेषु, तत्थ तत्थ यथारहं ॥
 एते खो संगहा लोके, रथस्साणिव यायतो ।
 एते च संगहा नस्सु, न माता पुत्त कारणा ॥
 लभेथ मानं पूजं वा, पिता वा पुत्त कारणा ।
 यस्मा च संगहे एते, समवेक्खन्ति पण्डिता ॥
 तस्मा महत्तां पप्पोति, पासंसा च भवन्ति ते’ति ॥”

अर्थ- १) दान वियेगु, २) प्रिय वचनं खँ ल्हाय्गु,
 ३) परजनपिन्त हित ज्वीगु, लाभ ज्वीगु कार्य याना वियेगु,
 ४) स्थानानुसार न्ह्याम्हलिसे नं समानात्मता तथा जुयेगु घ ‘जि
 हे खः तःधंम्ह’ घका अभिमान मतय्गु-ध्व प्यता कारणयात
 ‘लोक-संग्रह वस्तु’ धाई ।

गथे ‘आँ-सिँ’ या भरोसाय् घःचा तुला वनीगु खः अथे हे
 ध्व लोके प्यता प्रकारया संग्रह वस्तुं गृहस्थरूपि घःचा तुलावनी ।
 अर्थात् उपर्युक्त प्यता संग्रहवस्तु दुम्ह गृहस्थया गृह धर्म वृद्धि
 जुई । यदि ध्व प्यता संग्रहवस्तु मदुगु जूसा, न पुत्रपिनि पाखें
 माँ-बौपिन्त, न माँ-बौपिनि पाखें पुत्र-पुत्रीपिन्त आदर सत्कार
 दई ।

पण्डितजनपिसं ध्व प्यता संग्रह वस्तुयात बांलाक विचा

काना ज्या याइगु बुया निरति उजापिन्त विषेणस्सं महान वृद्धि
प्राप्त जुई तथा प्रशंसा यायु योग्यपि नं जुई ।

थुगु प्रकारं भगवानं खुगु दिशा नमस्कार यायुगु विधि
आज्ञा दयेका बिज्यायु धु सेलि, सिमालपुत्र अत्यन्त सन्तोष जुया
भगवान्यात थथे बिन्ती यात—

“धन्य ! धन्य ! भन्ते ! गथे भन्ते, भोपुया च्वंगु लःथल
थप्वीका बिई, तोपुया तःगु लःथल उला बिई, लँ द्वना च्वंमहसित
लँ क्यना बिई, हानं ख्यूसे च्वंथायु चिकंमत च्याका बिई—
गुकि याना मिखा दुम्ह व्यक्तियात रूपादि खने दई । अथे हे
छलपोलं जित अनेक प्रकारं धर्मोपदेश याना अन्धकारगु थासे
अन्धा समान जुया च्वनाम्ह जित ज्ञानरूपि मिखा कंका बिज्यात ।
आः जि छलपोल बुद्धया शरणे वने, धर्मं व भिक्षु संघया नं ।
थनीनिसं छलपोलं जित जीवनभर तक्क शरणे वोम्ह उपासक
धका धारण याना बिज्याहुं ।

गृहपतिपुत्र ! छं बौनं छन्त 'खुगु दिशा नमस्कार या धका
धया थकुगु थ्वहे मां-बौ इत्यादि खुता प्रकारया दिशाया बारे
धया थकुगु खः । लोकं व्यवहार याइगु पिनेयागु खुगु दिशाया
बारे धाःगु मखु । यदि छं थःम्ह अबुया आज्ञा पालन यायुगु
जूसा— थ्वहे पूर्वोक्त खुगु दिशा नमस्कार या धका आज्ञा दयेका
भगवान् बुद्ध भिक्षाटनया निरति राजगृह नगरे द्वाहाँ बिज्यात ।

सिमालपुत्र नं सन्तुष्ट जुसे त्रिरत्तनया शरणे वन । पीगु
कोटि धन-सम्पत्ति बुद्धशास्त्रे परित्याग यात । अनंलि सिमालपुत्रं

गृही-विनयानुसार गृहस्थाश्रम चले याना अन्तस स्वर्गपरायण जुया वन ।

सिगालोवाद सूत्र ववचाल ।

[आः थन पुनः च्वे जूगु भिक्षु व उपासकया प्रश्नोत्तर खँ प्याहाँ वःगु जुल]

भिक्षु—उपासक ! तथागतं आज्ञा दय्का बिज्यागु अनुसार गृहस्थीपिसं याय्माःगु गृही-विनयया खँ कने धुन । थ्व उपदेश शिक्षानुसार गृहस्थीपिसं ज्या याये योग्य । थ्व उपदेशानुसार आचरण याःसा तिनि गृहस्थाश्रमे च्वंपिन्त थुगु लोके नं परलोके नं सुखानन्द प्राप्त जुई ।

उपासक—घात्थें खः भन्ते ! छलपोलं आज्ञा जुया बिज्यागु खं; मखुगु मखु । तर छुयाय् भन्ते थन थुजोगु प्रकारं बुद्ध भगवान्या सिद्धान्त व सदुपदेश शिक्षा कना चरित्र सुधार याइपि उस्त मद्दु । न समाजना भ्रष्टगु चालयात हे खंके फुपि दु । यदि छलपोलपिसं थुगु प्रकारं सदुपदेश याना बिज्यात धाःसा अवश्य-मेव नेपाली बौद्धपिनि जक मखु परन्तु सकल नेपालीपिनि समेत चरित्र व समाजया सुधार जुया, इपि सकलें घात्थेंयापि बौद्ध गृहस्थीपि जुई फई ।

भिक्षु—खः उपासक, छिसं धयादीगु खँ । परन्तु 'सु' मद्दु धका धया मदिसे उद्योग याना स्वतसा चरित्र व समाज सुधारया प्रेरकत नं यक्को दया वई । विना माला मस्वय्कं जा छुं दई मखु । थ्व लोके न्ह्याग्गु प्राप्त ज्वीगु मालास्वत धाःसा तिनि । उकिं सुं छम्ह पण्डितं धाल—

“धक्कार धक्कार धया निरबुद्धि छन्त
माला स्वय्गु धका थ्व छंके ममन्त”

यदि सुं भिक्षुपिसं उपदेश ब्यूसां सय्का-सीका काय्गु वास्ता मतःसा गथे याना कीगु सुधार जुई ? वर्तमान लोके प्रत्येक जाति व समाजं थःथःगु वंशया सुधार याना धर्म-शास्त्र, विद्या, शिल्पकला व साहित्यया सुधार व वृद्धि याना हया च्वन । निष्पक्ष विचारं घाल घाःसा कीसं आःतलें नं थुगु दिशापाखे दृष्टिपात याःगु खने मदुनि । सनातननिसें चले जुया वया च्वंगु कुल-धर्मया रीतिथिति सीकेगु वास्ता हे दुगु मखुनि । केवल 'कु-लाइन' यागु ज्या जक ज्वना तल तिनि । कोत माःगु सु-लाइन (=कुल धर्म) यागु ज्या खः, गुकि कीगु सुख वृद्धि जुई ।

'कु-लाइन' धैगुया अर्थ जा पाठकवर्गपिसं सि हे स्यू जुई । थुकिवा अर्थ- कु-संगत, कु-बुद्धि, कु-मनू व कु-नीति इत्यादि धाय्थें हे खः । छखें स्वेबले कीसं धयाच्वंगु व यानाच्वंगु ठीक हे धाय्माः ।

उपासक- अथे हे मखा धाय्माल ले भन्ते, छुधाय् !

भिक्षु- हानं वल 'छुधाय् ?' वहे नैराश्यया सुपाय् ! छुधाय् जक धया च्वनां कीगु गुवलसं हे सुधार ज्वीमखु । थ्वहे गृही-विनयया उपदेशानुसार आचरण याय्गु स्वये माल का ! अलेतिनि कीगु सुधार जुई ।

थ्व ग्रन्थे गृहस्थाश्रमे च्वंपिन्त सुधार ज्वीगुया विधि व उपदेश शिक्षा कनातःगु जूया निरति थुकियात "गृही-विनय"

१०२]

धाःगु । ध्व सिगालोवाद सूत्रानुसार आचरण याःम्ह व्यक्तियात् सुधार व अभिवृद्धि सिवाय असुधार व अबवृद्धि कदाचित् ज्वीमखु । उकिया निति थुकी च्वंगु शिक्षायात् ध्यान बिया-उत्साह चित्त याना अनालसी जुया आचरण व अभ्यास याना-थःगु गृहे स्वर्गं तुल्य याना दिये माल । धार्मिक जीविका याना च्वंम्हसित थुगु लोके नं परलोके नं शान्ति प्राप्त जुई । थुगु हे प्रकारं धर्मचर्या वृद्धि याना यंकल धाःसा क्रमशः जन्म मरणं मुक्त जुया निर्वाणे ध्यंक वने फई ।

उपासक- धन्य भन्ते ! छलपोलया गृही शिक्षा । सत्य नं ध्व शिक्षा गृहस्थीपिन्त मदेकं मगागु खः । ध्व शिक्षा पालन याःम्हसित अवश्य नं थुगु लोके नं परलोके नं सुख व शान्ति प्राप्त मज्वी हे मखु । साधु ! साधु ! साधु !

उपर्युक्त गृहस्थ जीवन सुधार ज्वीगु सदुपदेश “सिगालोवाद सूत्र’ मूल पालिया सिद्धान्त व उकिया अर्थकथाया आधार कया च्वयागु जुल ।

ध्व ग्रन्थ द्वारा छम्हसित जक उपकार जूसां जि, थःगु परिश्रमयात् साफल्य भालपे जुल । ध्व पुण्या प्रभावं जगतप्राणी सकलसितं शान्तिपद लाय्मा !

सकल सत्त्वपि सुखी ज्वीमा !

॥ सिद्धिरस्तु ॥

प्रज्ञा वृद्धि ज्वीगु कारण प्यंगू

“१) सत्पुरुषपिनि सत्संगत याय्गु, २) सद्धर्मं श्रवण याय्गु, ३) यथार्थं ज्ञानं विचार याय्गु, ४) तथा धर्मानुकूल आचरण याय्गु ।” थ्व प्यंगू कारणं प्रज्ञा वृद्धि जुई ।

गृहस्थीया धन चिरस्थायी मज्जीगु कारण प्यंगू

“१) तंगु पदार्थं ममालीगु,, २) स्यना च्वंगु वस्तु मदेकैगु, ३) नये-त्वनेगुली मात्रा ज्ञान मसीगु, ४) दुःशीलम्ह स्त्री अथवा पुरुषयात भण्डारी याइगु ।” थ्व प्यंगू कारणं गृहस्थी-पिनि धन अचिरस्थायि जुई ।

Dhamma.Digital

गृहस्थीया धन चिरस्थायी ज्वीगु कारण प्यंगू

“१) तंगु पदार्थं मालीगु, २, स्यना च्वंगु वस्तु दयेकैगु, ३) नये-त्वनेगुली मात्रा ज्ञान सिइगु, ४) सुशीलम्ह स्त्री अथवा पुरुषयात भण्डारी याइगु ।” थ्व प्यंगू कारणं गृहस्थीपिनि धन चिरस्थायि जुई ।

धर्मकीर्ति प्रकाशन =

नेपाल भाषा :-

- १) बुद्धया क्रिती गू विपाक
- २) अभिधर्म भाग-१
- ३) मैत्री भावना
- ४) ऋद्धि प्रातिहार्यं
- ५) योह्य म्हाय्
- ६) पञ्चनीवरण
- ७) बुद्ध धर्म
- ८) भावना
- ९) एकताया ताःचा
- १०) प्रेमं छु ज्वी ?
- ११) कर्तव्य
- १२) मिखा
- १३) बुद्धया अन्तिम यात्रा-१
- १४) " " " -२
- १५) त्रिरत्न गुण स्मरण
- १६) परित्राण
- १७) कर्म
- १८) प्रार्थना संग्रह
- १९) बाखँ भाग-१
- २०) " " -२
- २१) " " -३
- २२) मत्ति भिसा गति भिनी
- २३) बौद्ध ध्यान
- २४) हृदय परिवर्तन
- २५) ह्यापांयाहा गुरु सु ?
- २६) बांधिसत्व
- २७) शाक्यमुनि बुद्ध
- २८) अनत्त लक्खण सुत्त
- २९) वासेट्टी थेरी
- ३०) धम्मचक्कप्पवत्तन सुत्त
- ३१) लक्ष्मी द्यो

- ३२) महास्वप्न जातक
- ३३) अभिधर्म भाग-२
- ३४) बाखँया फल भाग-१
- ३६) " " " -२
- ३६) जातक बाखँ
- ३७) राहुलयात उपदेश
- ६८) अहिंसाया विजय
- ४९) प्रौढ बौद्ध कक्षा
- ४०) मूर्खह्य पासा मज्जू
- ४१) बुद्धया अर्थनीति
- ४२) श्रमण नारद
- ४३) क्षान्ति व मैत्री
- ४४) उखानया बाखँ पुचः
- ४५) पालि भाषा अवतरण
- ४६) पालि प्रवेश
- ४७) चमत्कार
- ४८) मणिचूड जातक
- ५९) चरित्र पुचः
- ५०) महाजनक जातक
- ५१) गृही-विनय

नेपाली भाषा :-

- १) बौद्ध प्रश्नोत्तर
- २) बौद्ध दर्शन
- ३) नारी हृदय
- ४) बुद्ध शासनको इतिहास
- ५) पटाचारा
- ६) ज्ञानमाला
- ७) बुद्ध र उहाँको विचार
- ८) शान्ति
- ९) बौद्ध ध्यान
- १०) पञ्चशोल

लेखकया मेमेगु सफूत-

धम्मपद

बुद्ध जीवनी

बुद्ध शासनया इतिहास

सूत्र संग्रह

बौद्ध कहानी

धम्मपद अर्थकथा

वेस्सन्तर जातक

जातक माला

बुद्धकालीन ब्राह्मण भाग-१

बुद्धकालीन गृहस्थीहरू ”

बुद्धकालीन राजपरिवार ”

बुद्धकालीन महिलाहरू ”

बुद्धकालीन परिव्राजकहरू ”

बुद्धकालीन श्रावक-चरित ”

बुद्धकालीन श्राविका-चरित ”

बुद्धकालीन ब्रह्मादिदेव ”

बुद्धकालीन प्रेतकथा ”

बुद्धकालीन विमानकथा ”

बुद्धकालीन ग्रन्थहरूको विषय सूची

बुद्धकालीन ब्राह्मण भाग- २

बुद्धकालीन ब्राह्मण भाग-३

प्रजापति गौतमी

सूत्र संग्रह

थाकू : शाक्य प्रेस,

ॐबहाल, काठमाडौं ।

फोन : १३६०४